tarih ve toplum

aylık ansiklopedik dergi

9 771019 468006

İLETİŞİM YAYINLARI
KDV DAHİL 4.000.000.- TL

HAZİRAN 2002
CİLT 37 • SAYI:
222

ISSN 1019-4681
212163 - 2002/6

GALATASARAYLILIK NEDİR?

1905'TE SARAY ADINI KULLANMADAN GALATASARAY'IN KURULUŞU

CUMHURİYET'E GEÇİŞ SÜRECİNDE GALATASARAYLILAR

YÜZYIL ÖNCE GALATASARAY

fest
FEST TRAVEL

"Köşe Bucak İstanbul" Gezilerimiz 12 yıldır Sürüyor

tarih VE toplum
aylık ansiklopedik dergi

1 Haziran 2002 Cumartesi
BÜYÜKADA
Sanat Tarihçisi VERA BULGURLU
•
1 Haziran 2002 Cumartesi
ZEYREK – SÜLEYMANİYE
Sanat Tarihçisi
HAYRİ FEHMİ YILMAZ
•
2 Haziran 2002 Pazar
İSTANBUL'DA MİMAR SİNAN YAPILARI-II
Sanat Tarihçisi
Dr. DENİZ ESEMENLİ
•
2 Haziran 2002 Pazar
İSTANBUL HAMAMLARI
Sanat Tarihçisi
HAYRİ FEHMİ YILMAZ
•
8 Haziran 2002 Cumartesi
GELENEKSEL TÜRK SÜSLEME SANATLARI: HAT-TEZHİP-EBRU
Araştırma Görevlisi GÜRCAN MAVİLİ
Sanat Tarihçisi HAYRİ FEHMİ YILMAZ

8 Haziran 2002 Cumartesi
BELGRAD ORMANI FLORASI
Orman Fakültesi Öğretim Üyesi
NECMİ AKSOY
•
9 Haziran 2002 Pazar
BOĞAZİÇİ YALILARI
Doç. Dr. MURAT BELGE
•
15 Haziran 2002 Cumartesi
İZNİK
Öğretim Görevlisi SEZAİ GÜLŞEN
•
16 Haziran 2002 Pazar
EDİRNE
Sanat Tarihçisi Dr. DENİZ ESEMENLİ
•
16 Haziran 2002 Pazar
ADIM ADIM BEYOĞLU-I: GALATA
Öğretim Görevlisi SEZAİ GÜLŞEN
•
22 Haziran 2002 Cumartesi
DOLMABAHÇE SARAYI VE ÇEVRESİ
Prof. Dr. AFİFE BATUR

22 Haziran 2002 Cumartesi
İSTANBUL KORULARI FLORASI-I: ANADOLU YAKASI
Orman Fakültesi Öğretim Üyesi
NECMİ AKSOY
•
23 Haziran 2002 Pazar
AYASTEFANOS'TAN YEŞİLKÖY'E
TURGAY TUNA
•
29 Haziran 2002 Cumartesi
AKSARAY-YEDİKULE
Sanat Tarihçisi Dr. DENİZ ESEMENLİ
•
30 Haziran 2002 Pazar
KUMKAPI-SAMATYA
Sanat Tarihçisi HALUK ÇETİNKAYA
•
30 Haziran 2002 Pazar
BİR ZAMANLAR BAKIRKÖY
TURGAY TUNA

BAŞVURULAR İÇİN
Tel: (0212) 216 10 36 • Faks: (0212) 216 10 30 • e-mail: fest@festtravel.com

tarih VE toplum
aylık ansiklopedik dergi

KÜLTÜR GEZİLERİ Haziran 2002

2 Haziran 2002
ŞİRİNCE - METROPOLİS
Öğr. Gör. Arkeolog ŞÜKRÜ TÜL
•
6 - 9 Haziran 2002
BOLU-ABANT-SAFRANBOLU-YEDİGÖLLER-BARTIN-AMASRA
Rehber SEVİL SOYDANBAY
•

9 Haziran 2002
MİLETOS-DİDİM
•
15 - 16 Haziran 2002
PAMUKKALE-HIERAPOLIS
Öğr. Gör. Arkeolog ŞÜKRÜ TÜL
•
21 - 23 Haziran 2002
SAKIZ ADASI
(Yunanistan)
Rehber HÜSNÜ BARIŞAN
•

27 - 30 Haziran 2002
Taşlı ve Ovalık KİLİKYA'da KEŞİFLER (Silifke-tarsus-Anavarza-İvriz-Meke Gölü)
Öğr. Gör. Arkeolog ŞÜKRÜ TÜL
•
29 - 30 Haziran 2002
Tekne ile RÜZGARLI MİMAS (Karaburun Koyları)
Öğr. Gör. AHMET UHRİ

ebruli TUR
Rezervasyon: Adres: 1443 sok. (Kıbrıs Şehitleri) Mutlu Apt. No. 37/3 Alsancak İzmir
Tel: (0 232) 464 07 18 - 463 60 43 • Fax: (0 232) 464 92 03
e-mail: ebruliturizm@hotmail.com • http:\\ebruliturizm.sitamynet.com

tarih ve toplum
aylık ansiklopedik dergi
HAZİRAN 2002 • CİLT 38 • SAYI 222

4 *Orhan Koloğlu*
21. Yüzyılda Galatasaraylılık

6 Osmanlı'da
Yabancı Dil Sorunu ve
Galatasaray

14 Gülbaba'dan Günümüze,
Tanık Olduğu Olaylar ve
Galatasaray'ın Köşesi

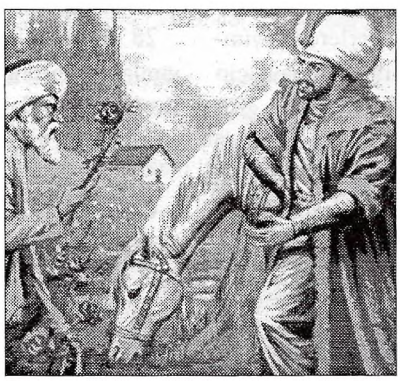

43 *Gülsün Güvenli*
Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde
Galatasaraylılar

49 AH MİNE'L GARAİB
Turgut Kut
Galatasaray'ı Kızlar İstilâ Etti!

50 *Doğan Koloğlu*
Galatasaray Futbol Takımı

27 *Yıldızhan Yayla*
Galatasaray
Üniversitesi

30 Sultanî'de
Galatasaraylı Şehitler
İçin Tören

32 GALATASARAY ALBÜMÜ

34 Galatasaray
Bibliyografyası

36 Okul ve Sınıf Dergileri

38 FOTOĞRAFLARDAKİ TARİH
Eser Tutel
100 Yıl Önce Galatasaray

40 Mektepten ve Grankur'dan Anılar

55 SANDIKTAN
1905'te Saray Adını Kullanamadan
Galatasaray'ın Kuruluşu

57 *Orhan Koloğlu*
Çağdaş Spor Anlayışını
Benimseten Adam:
Fâik Üstünidman (1858-1942)

61 "Galatasaray
Topluluğu
İşbirliği Kurulu"
Üyeleri

62 Spor Dergileri
ve Kulübün Tarihine
Ait Yayınlar

64 Atatürk'ten
Mesaj

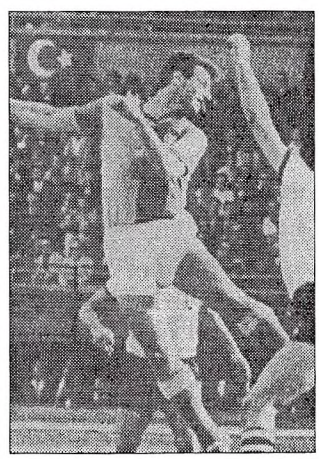

ÖN KAPAK: Tevfik Fikret'in şampiyon olan Galatasaray futbol takımını ziyareti sırasında çekilen fotoğrafı ve Lise'nin kapısıyla yapılan kolaj.
ARKA KAPAK: Lise'den bir Galatasaraylı olan ressam Nurullah Berk'in **Padişah** isimli guvaj tablosu.

OKURLARA MEKTUP

BİRSEN TALAY

Galatasaray tarihine ayırdığımız bu özel sayıyı dergimizin yayın kurulu üyesi Orhan Koloğlu hazırladı. Mümkün olduğu kadar daha önce başka yerlerde yayımlanmamış olan bilgi ve belgelerle hazırlanmış bu sayı için Koloğlu'na teşekkür ederiyoruz. Haziran sayımızın giriş yazısını Orhan Koloğlu kaleme aldı. Bu yazıyı okuyunca dergide neleri hedeflediğimiz daha net ortaya çıkacaktır. İlk yazı Galatasaray Lisesi temel alınarak, okullarda dil eğitimi üzerine yaşanan tartışmaları aktarıyor. Dönemin entelektüelleri ve meclis, Sultanî'yi nasıl tartışmıştan öteye giden bu yazı "tevhid" meselesine ilişkin ilginç ipuçları sunmaktadır.

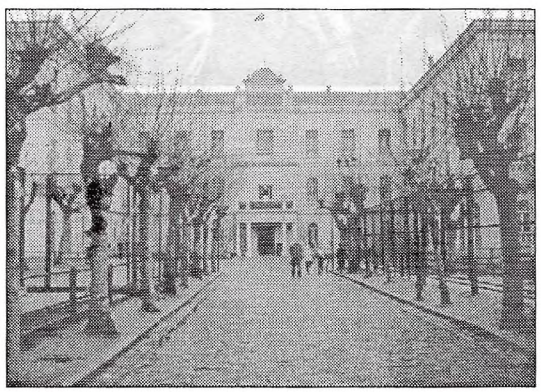

Tartışılan temel soru ise "Galatasaraylılık" nedir? Bu çerçeve içine Galatasaray Lisesi, Galatasaray futbol takımı, Galatasaray Üniversitesi ve hatta Galatasaray semti de dahil edildi. Galatasaray futbol kulübünün son yıllardaki başarısı tartışılmaz, ancak şunu net olarak ifade etmek gerekir ki, bu sayı futbol takımı üzerine kurulmadı. Bir senedir hazırlamaya çalıştığımız bu sayının, futbol takımının Türkiye Ligi'nde şampiyon olduğu döneme denk gelmesi ise tamamen bir tesadüf. Geçen sayıda da belirttiğim gibi Fenerbahçe'nin ve Beşiktaş'ın tarihine ilişkin özel sayıları da hazırlamaya başladık. Mümkün olduğu kadar kısa zamanda bu kulüplerimizin tarihine ilişkin çalışmaları da sizlere ulaştırmaya çalışacağız.

Galatasaray tarihi deyince Galatasaray Lisesi'nin önünde yaşanan bazı önemli olayları anmadan geçmek olmaz. Gülbaba'dan günümüze kadar neler yaşanmış neler? En son Cumartesi Anneleri'nin eylemleri ile anılan "köşe"de biraz mola verilebilir.

Yıldızhan Yayla ise bize Galatasaray Üniversitesi'nin kuruluşunu anlatıyor. Bu yazıda 1980'lerin başında oluşan fikrin gelişmesini ve üniversitenin kuruluşunu adım adım izleyebiliyoruz.

28 Haziran 1915 tarihli *Tasvîri Efkâr* gazetesinde yayımlanmış bir haber de dergimiz sayfalarında yer buluyor. Bu haberde Galatasaray Lisesi öğrencilerinden "şehit" olanlar için yapılan tören anlatılıyor.

Orta sayfada ise Galatasaray Albümü'ne yer verdik.

Galatasaray'la ilgili çıkan kitap ve dergilerin tanıtıldığı bölümün ardından Eser Tutel "100 Yıl Önce Galatasaray" diyor ve başlıyor anlatmaya...

"Mektepten ve Grankur'dan Anılar" başlığı altında birçok kitabı tanıttıktan sonra Gülsün Güvenli de cumhuriyete geçiş sürecindeki Galatasaraylıları tanıtıyor.

Ah Mine'l Garaib adlı köşede ise Turgut Kut, yüzyıllık erkek okulu Galatasaray Lisesi'ne kızların ilk alınışını aktarıyor. Başlık ise "Galatasaray'ı Kızlar İstilâ Etti!"

Doğan Koloğlu, Galatasaray futbol takımını anlatırken, Galatasaraylılık ruhunu tartışıyor.

Sandıktan bölümünde 1905 yılında "saray" adını kullanmadan Galatasaray Kulubü'nün nasıl kurulduğunu anlatan bir yazıya yer verdik.

Spor tarihinde önemli bir yeri olan Faik Üstünidman'ın portresini, kendi anılarını da katarak Orhan Koloğlu çiziyor.

Gatalasaray Topluluğu İşbirliği Kurulu Üyelerini tanıttıktan sonra Galatasaray Spor dergilerine ve kulübün tarine ait yayınlara geçiyoruz. Ve bu sayıyı, 1928 yılında Galatasaray Kulubü Başkanı Necmeddin Sadak'a Atatürk'ün gönderdiği bir tebrik mektubuyla bitiriyoruz.

Temmuz ayında Rıfat N. Bali'nin hazırladığı ve Sabetaycılığı inceleyen bir özel sayımız daha olacak.

Temmuz ayında yine bir özel sayıda buluşmak dileğiyle...

OKURLARDAN MEKTUP

Dil ve Üslûp

Derginizi uzunca bir süredir ilgiyle takip etmekteyim. Kanımca Tarih ve Toplum, üzerinde şimdiye değin fazla durulmamış konu başlıklarını gündeme getirerek tarih yayıncılığı alanında önemli bir işlev yerine getiriyor. Ancak bu takdirim, derginize dair dile getirmek istediğim kimi eleştirilere sahip olmadığım anlamına gelmiyor. Sizden bir okur olarak ricam, yayımladığınız yazıların içeriğinin yanı sıra dil ve üslûbunu da belirli bir seviyenin üzerine çekmenizdir. Bazen öyle yazılar oluyor ki, içindeki sözcükleri anlayabilmek bir dert, cümlenin yapısını çözebilmek ayrı bir dert haline geliyor. İyi bir araştırmacının iyi de bir yazar olması gerekmez; ama, anlaşılmayan bir yazının, araştırmanın okura sunulmasına hizmet etmediği de açıktır. Bu konuda gereken özen ve seçiciliği göstereceğinizi umar, çalışmalarınızda başarılar dilerim...

Metin Celâl Hikmetli/İstanbul

Voyvoda Caddesi Toplantıları

Osmanlı Toplumunda Gündelik Hayat...

Faaliyetlerini Garanti Bankası'nın çatısı altında sürdüren Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nin Voyvoda Caddesi Toplantıları'nda, Haziran ayının konuğu ünlü tarihçi Prof. Dr. İlber Ortaylı. Toplantıda "Osmanlı toplumunda gündelik hayat" hakkındaki incelemelerini sunacak Ortaylı; evlilik, doğum, ölüm, eğitim ve sağlık gibi konulara değinecek.

Prof. Dr. İlber Ortaylı
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Bölümü
12 Haziran 2002 Çarşamba
Saat: 18.30 - 20.30

Voyvoda Caddesi Toplantıları:
Osmanlı Bankası Bankacılık ve Finans Tarihi Araştırma ve Belge Merkezi,
Voyvoda Caddesi No: 35-37 Karaköy-İstanbul. Tel: (0 212) 292 76 05-06-07

DÜZELTME!

• 221. sayımızda Solmaz Bunulday'ın "Bauhaus Okulu" adlı yazısında yer alan (27. sayfa) '...yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti kapitalist kullanma yoluna yönelmiştir.' şeklindeki ifadeyi '...yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti milli bir kapitalizme yönelmiştir.' olarak düzeltir, özür dileriz.

tarih ve toplum
aylık ansiklopedik dergi
HAZİRAN 2002
CİLT 38 • SAYI 222
ISSN 1019-4681

İLETİŞİM YAYINLARI A.Ş.
SAHİBİ
Tuğrul Paşaoğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Murat Belge

GENEL MÜDÜR
Nihat Tuna

YAYIN YÖNETMENİ
Birsen Talay

SORUMLU YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ
Bağış Erten

YAYIN KURULU
Ahmet İnsel, Orhan Koloğlu, Turgut Kut, Eser Tutel, Emre Yalçın

DANIŞMA KURULU
Robert Anhegger, Fikret Adanır, Feroz Ahmad, Turgut Akpınar, Masami Arai, Martin van Bruinessen, Selim Deringil, Baha Tanman, Ekrem Işın, Ahmet Demirel, Paul Dumont, Cornell Fleischer, Barbara Flemming, François Georgeon, Colin Imber, Yavuz Selim Karakışla, Kurtuluş Kayalı, Celia Kerslake, Klaus Kreiser, Uygur Kocabaşoğlu, Gün Kut, Jacob Landau, İlber Ortaylı, Şevket Pamuk, Donald Quataert, İ. Lütfü Seymen, Şinasi Tekin, Michael Ursinus, Stefanos Yerasimos

TASARIM Ümit Kıvanç
UYGULAMA Çiğdem Dilbaz
KAPAK Çiğdem Dilbaz
DÜZELTİ Serap Yeğen
MONTAJ Şahin Eylimez
FOTOĞRAF Mehmet Özcan
FİLM ÇIKIŞ DİACAN Grafik
Tel. 519 45 49 - 527 89 35
BASKI Sena Ofset
DAĞITIM Dergi Planlama Pazarlama

•

İLETİŞİM YAYINCILIK A.Ş.

OKUR İLİŞKİLERİ Pekkan Yazı

İSTANBUL Klodfarer Caddesi İletişim Han Cağaloğlu 34400
Tel. (0.212) 516 22 60 Fax: 516 12 58
E-MAIL: tarihtoplum@iletisim.com.tr.

ANKARA Selanik Cad. No: 64/11 Yenişehir 06640 Tel. (0.312) 425 36 00 - 425 20 71

İZMİR 857. Sok., No:6/312 Konak
Tel: (0.232) 484 45 90-489 89 09
Faks: (0.232) 484 90 42

ABONE KOŞULLARI

Yurtiçi
Yıllık: 43.000.000.- TL
6 aylık: 21.500.000.- TL

Avrupa-Ortadoğu 100 $/yıl
Amerika 100 $/yıl
Avustralya 100 $/yıl

Uçak posta ücreti abone bedelinin içindedir

Yurtiçi abonelik için abone bedelinin **İLETİŞİM A.Ş. 255661 POSTA ÇEKİ HESABI**'na yatırılması ve posta çekinin üzerine "Tarih ve Toplum abonesi"ibaresi yazılarak fotokopisinin, açık talebinizi içeren bir mektupla birlikte yayınevimize gönderilmesi yeterlidir.

Yurtdışı abonelik için bedelin İLETİŞİM A.Ş.'nin **PAMUKBANK TÜRBE ŞUBESİ 865277** no'lu DTH'na havale edilmesi ve dekont fotokopisinin, açık talebinizi içeren bir mektupla yayınevimize gönderilmesi yeterlidir.

Kıbrıs satış fiyatı: 4.000.000.- TL

1905

21. Yüzyılda Galatasaraylılık

ORHAN KOLOĞLU

1988 Temmuz'unda Hürriyet gazetesinden bir muhabir bir Galatasaraylıya sorar: "Nedir bu Galatasaraylılık?" Gelen yanıt şaşırtıcıdır: "Vallahi ben de bilmiyorum, metafizik bir olay herhalde..." Galatasaray'ı bir lise olmanın çok ötesinde bir kurum olarak algılamaya alışmış olanlar için bu tanımlamanın uyarıcı rol oynadığı anlaşılıyor. Nitekim aynı yılın ekim ayında Galatasaraylılar Derneği'nin 80. kuruluş yıldönümü vesilesiyle bir panel düzenlendiği görüldü. Konu "Nedir Galatasaraylılık?" olarak saptanmıştı. Önce birer cümleyle, her biri bu cemaatin önde gelenlerinden olan konuşmacıların temel görüşlerini aktaralım:

Kayıhan Uraz: "507 yıldır dimdik ayakta duran ve hepimizin minnet duygularıyla bağlı bulunduğumuz Medeniyet Mabedi."

İrfan Aktar: "Galatasaraylı, neyin nasıl daha iyi yapılacağını arayan ve tercihlerinde şahsından önce camianın menfaatlerini gözeten bireylerin arasındaki işbirliği ve güçbirliğini destekleyen, çağdaş yeniliklere açık, karşılıksız hizmet ve özveriye hazır, Batı kültürünü Türk kültürüyle bağdaştırabilen, Galatasaray'ın çağdaş yorumunu yapabilen, karşılıklı ikna ve mutabakata hazır bireydir."

Coşkun Kırca: "Akılcı kuşkuculuktur."

Oğuz İmregün: "Sevgidir."

Mümtaz Soysal: "En önemli özelliklerinden biri akılcılık ya da bir başka deyimle pozitivizmdir... Fransızcadır..."

Atilla Alpöge: "Uzun bir süreçtir, bir konuşmadır, bir diyalogtur... Hepimizin, binlerce

Galatasaraylının el ele, gönül gönüle vererek oluşturacağı bir müşterek fikirdir".

İnan Kıraç: "Galatasaray'a ve topluma saygılıyım, çünkü Galatasaray toplumu bana saygıyı öğretti. İnsanları seviyorum, çünkü Galatasaray toplumu bana sevgiyi öğretti."

Ali Sirmen: "Vatanseverliktir."

Barlas Tolan: "Her şeydir... Duygularla bezenmiş akılcılıktır. Çağdaşlık, akılcılık, hoşgörü ve sevgidir."

Niyazi Öktem: "Özgürlüktür. Otoriter ve totaliter zihniyete itibar etmemektir."

Genellikle 1940'lı, en yenisi 1950'li yıllarda mezun olmuş bu konuşmacılar artık kendi yetişme dönemlerinin Galatasaray'ı ve Türkiye'sine dayalı değerlendirmelerle yetinilemeyeceğinde birleşiyorlardı. Yüzyıllar boyunca toplumu yönlendirici konumunu korumuş olan kurumlarının dünyanın ve Türkiye'nin tarihte bir benzeri olmayan hızdaki değişme süreci içinde yeni bir tanımlamasının yapılması ve işlevinin belirlenmesi gereğini böylece gündeme getirdiler. Onların toplantısından az zaman sonra, 1990'dan itibaren ise değişim daha da büyük bir boyuta ulaştı. Galatasaray da evrensel bir nitelik kazandı.

21. yüzyılın ikinci yılında Galatasaray'ın kökenlerinde bulunan kurumlar ve ömürleri şöyledir:

Enderun olarak kuruluşunun 521. yılı,

Lise 134 yaşında,

Spor kulübü 97'lik,

Dernek 94'ünde,

Vakıf 21'inde,

Üniversite ise bu yıl onuncu yaşını dolduruyor.

Bunların yanında yurtiçinde 8, yurtdışında 8 mezunlar ve 98 taraftar derneği var. Türkiye'nin dünyada en çok tanınan kulübü olarak da Galatasaraylılık evrensel bir nitelik kazanmış bulunuyor. Açıkçası 21. yüzyıla yakışır bir kimlik, nitelik arayışı zorunlu oluyor.

Bu dosyayı hazırlamaya giriştiğimde önceliği ve ağırlığı doğal olarak eğitim kurumlarına verdim. Sunduğum yazı ve belgelerde bilinenleri tekrarlamaktan çok yeni malzemeler sunmaya özen gösterdim. Galatasaray Lisesi'ni ve eğitim şeklini değerlendirirken de Mümtaz Soysal'ın bir saptamasından hareket ettim. Yabancı dile dayalı yöntemi şu cümlelerle açıklıyor:

"19. yüzyılda Galatasaray'ın kuruluşu çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun kendisine karşı oynanan oyunu okuma arzusundan kaynaklanmaktadır. Daha önceki çağdaşlaşma, modernleşme çabaları karşı tarafın kullandığı teknolojik araçlara sahip olmak, askerlikte, tıpta, mühendislikte o araçlarla karşı koymak çabasının ürünleridir."

Bu amaçla Fransızcanın temel alındığını belirttikten sonra günümüzde de, İngilizce ile tek boyutlu bir yönlendirmenin sakıncalarını bertaraf etmek için bunun devamını gerekli görüyor. Bu açıdan ilk araştırmayı, İslâmi sayılmayan dilleri öğrenme yasağının tasfiyesi aşamasındaki Galatasaray Sultanîsi'ne tahsis ettik. Osmanlı milliyetçiliğinden Türk milliyetçiliğine dönüşümü de 1915 şehitler törenini aynen aktararak aydınlatmaya çalıştık. Ürünleri gelecekte daha da etkili bir şekilde ortaya çıkacak olan vakfın ve üniversitenin gelişmelerini de ayrıntılı verdik. En son bölüm "Türkiye'den önce Avrupa'ya girdiği" kabul edilen spor kulübünün evrensel niteliğine ayrılmıştır.

Amacımız 21. yüzyıldaki Galatasaraylılığı belirlemek isteyenlere lüzumlu temel verileri sağlamaktı.

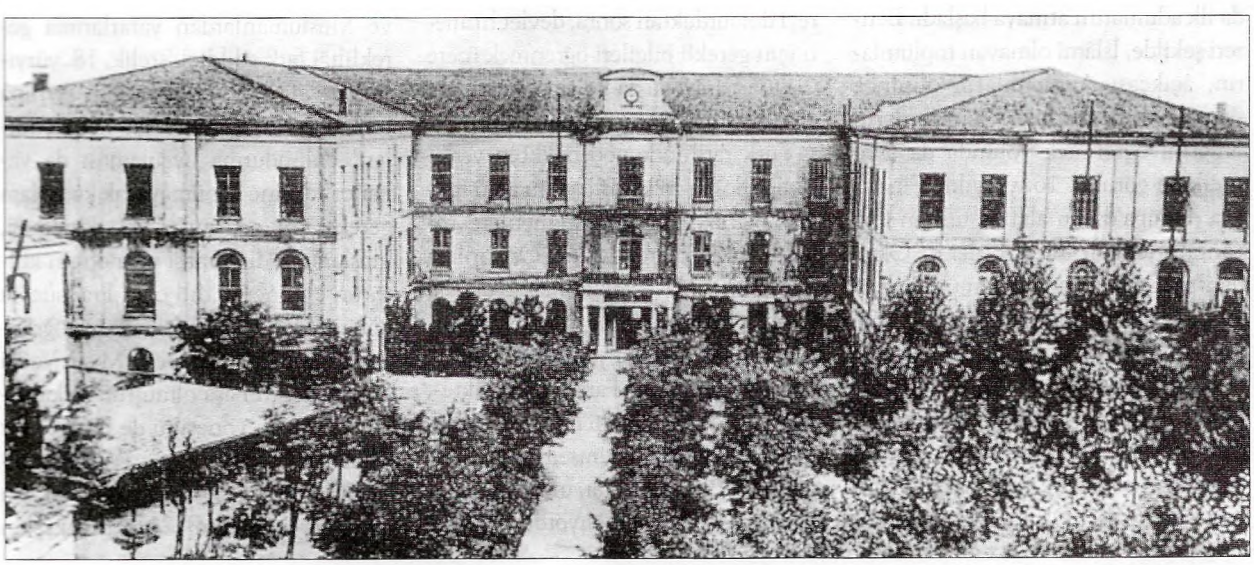

1905

Osmanlı'da Yabancı Dil Sorunu ve Galatasaray

İttihadı anasırı sağlamak için kurulan Sultanî, Fransızca eğitim aracılığıyla çağdaş kültürün yalnız Türkler tarafından değil bütün cemaatlerce özümsenmesini başardı.

Osmanlı toplumunun çağdaşlaşmasının gecikmesinde rol oynayan öğelerden biri de matbaanın geç gelişidir. Aslında kendi başına değil ülkenin ekonomik ve ona bağlı olarak yönetsel yapısı sebebiyle gecikme yapay (örneğin din tutuculuğuna bağlı) değil, doğaldı. Batı'da her bireyin haber ve bilgilerle ilgilenir hale gelmesi önce ekonomik ihtiyaçtan doğmuş ve buna yönetim modeli de katılmak zorunda kalmıştı. Avrupa'da 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlaşan bu eğilim, Osmanlı'da ve İslâm dünyasında 19. yüzyılın ikinci yarısında ilk adımlarını atmaya başladı. Benzeri şekilde, İslâmî olmayan toplumların, açıkçası Avrupalıların düşünce sistemini izleyebilmek için onların dillerini öğrenmek yolunda da aynı gecikme görülür. 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'da bu alanda uzman Oryantalistler belirirken, bizler de Oksidantalist yani Batı'yı bilen uzman yetiştirme süreci yine 19. yüzyılın ikinci yarısında başlar.

1868'de Batılı bir modele uygun olarak yeniden kurulan Galatasaray Sultanîsi bu konuda önemli bir rol oynamıştır. Gerçi Galatasaray'dan önce de, askerlik ve tıp eğitimi görenler arasında yabancı dil öğrenenler olmuştur ama, bunlar genellikle kendi meslekleri içinde faaliyetlerini yürütmüş, kitlelere açılma konusunda gayet sınırlı kalmışlardır. Galatasaray ise devlet kadrolarına eleman vermesinin dışında, sivil alana da dil bilen ve dünyaya açılabilen kişiler yetiştirmekle toplumsal bir rol oynadı. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için dil konusunun Osmanlı toplumundaki evrimi üzerinde kısaca durmamız gerekiyor.

13. yüzyılın ortasında, Karamanoğulları ile başlayan Türkçe'nin resmî dil olması eğilimi -Selçuklularda da Farsça ön plandaydı- Osmanlı Devleti'nde tam kabul görmüştür. Hizmetinde kullanacağı, Enderun'da görevlendireceği kişilerin öncelikle Türkçe bilmesine ve Türk eğitimi görmesine büyük önem verilmiştir. Osmanlı kanunnamelerine, devşirilen gayrimüslim çocukların öncelikle "Türk'e verilmesi" kaydı konmuştur. Genç, yeterli süreyi doldurduktan sonra, devlet hizmeti için gerekli bilgileri öğrenmek üzere Galata Sarayı ya da Edirne Sarayı gibi eğitim kurumlarına gönderilirdi.

Türk tarihinde göçebelikten yerleşikliğe doğru en kararlı adımı atan toplum olarak, göçebe Türkmenlere yönelik eleştirilere bakıp Osmanlı'yı Türk saymamaya kalkışanları Türk-İslâm Sentezi'nin bu uygulaması yalanlar. Bu yöntemle, bir yandan İslâm kültürünü -Arapça ve Farsça ile birlikte-, diğer yandan da köklü bir Türk kültürü ve dilini tam benimsemeleri sağlanıyordu. Birincisi ırkçı, ulusçu ayırımların dışlanmasını sağlıyordu. Altmıştan fazla dinî ve etnik cemaati kaynaştıran Osmanlı için bu çok önemliydi. İkincisi ise devlete bağlılığın anahtarıydı. Böylece gayri-Türk ve gayrimüslim kökenden gelenin ister kendi kültürüne, ister Avrupa -Hıristiyan- kültürüne yönelmesini engellemek amacıyla İslâmî üç dil dışında dil öğrenilmesine izin verilmiyordu. Hatta böyle bir olasılığı kesin engellemek için şeyhülislâmlar tarafından (başta 16. yüzyılın ünlüsü Ebussuud Efendi) "gayrimüslimleri dine çağırmak amacı olmadıkça yabancı dili öğrenmenin caiz görülmediği, nikâh düşmesine bile sebep sayılacağı" konusunda fetvalar verilmişti. Bu yüzden devletin tercümanlık hizmetleri, özellikle Avrupa devletleriyle ilişkilerinde aracılık, zımmilerde ve daha çok Rumlarda kalmıştı.

Gayri İslâmi Dil Öğrenme Yasağının Aşılması

1821'de Yunan Ayaklanması üzerine Rumlar dışlanınca bu alanda Türk ve Müslümanlardan yararlanma gerekliliği fark edildi. Üstelik, 18. yüzyılın son günlerinde başlatılan Avrupa başkentlerinde ilk kez 'ikamet elçilikleri' bulundurma uygulaması da yabancı etkisine kapılmayacak kadrolara gereksinim artırmıştı. O dönemde, uluslararası diplomasi ve modern kültürün en önemli dili olan Fransızcayı öğrenmeleri için Paris'e ilk kez öğrenci göndermeyi deneyen, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa olmuştur. Arkasından Osmanlı yönetimi de Paris'te bir Osmanlı mektebi kurup Fransızca bilen kadrolar yetiştirmeye yöneldi. Bu girişimle sadrazamlığa kadar yükselen

Avrupa deneyimli elemanlar yetiştirildiyse de, Paris yaşamı içinde her gönderilenin arzulanan disiplin içinde kalmadığı da fark edildi. Mektep kapatıldı ve yerine, İstanbul'da yerli gözetim altında Batı kültürü verecek bir devlet okulu kurulmasının uygun olacağı kararlaştırıldı. Tanzimat'la kapatılmış olan Enderun hizmetindeki Galata Sarayı bu kez Galatasaray Sultanîsi olarak 1868'de hizmete sokuldu.

Laikliğe doğru yönelimin ilk adımını oluşturan Tanzimat bu kararla, dine çağırma amacı dışında İslâmî olmayan dilleri öğrenmeyi yasaklayan fetvaları da fiilen geçersiz kılmış oluyordu. Fark edilen geri kalmışlığı aşma ve Avrupa'nın temsil ettiği çağdaş uygarlık düzeyine erişme hedefine sahip olan Tanzimat için bu girişim zorunluydu. Ancak, İslâmın savunuculuğunu ve hilafete sahip olmakla liderliğini de yapan Osmanlı'nın Batı'yı -kitlelerin nazarında Hıristiyan- kurum ve nizamlarını- benimsemesinin tepkilerle karşılanmaması mümkün değildi. Gayrimüslim cemaatlerin, değişimi memnunlukla onaylamalarına ve benimsemelerine karşılık Müslüman cemaatlerde sert tepkiler eksik olmadı. Örneğin hilafet devletinde Müslim-gayrimüslim eşitliğinin ilanına karşı ilk ayaklanmayı Bosna'nın Müslümanları yaptı. Zamanında en önce Hıristiyanlıktan İslâma geçtikleri için Balkanlar'da imtiyazlı bir duruma sahip olan Bosnalılar yeni yapılanma ile üstünlüklerini kaybedecekleri endişesi içindeydiler.

Kurumlar içinde de çatışmalar eksik olmadı. Orduda ilk kez Avrupaî uygulamalar başlatılınca hem Yeniçerilerin hem de bir kısım ulema ile halkta beliren tepkilerin aşılması bir süre almıştı. Ordudaki Mekteplî-Alaylı çekişmesinin 1910'lara kadar sürdüğü bilinir. Galatasaray'ın da geleneksel eğitim sistemini terk edip fetvalarla yasaklanmış bir uygulamayı resmen kabul etmesinin yıldırımları çekmesi doğaldı. Hem bir Hıristiyan dilinde eğitim verecek, hem de Müslüman gençlerle gayrimüslim gençleri eşit nitelikle kaynaştıracak olmasının 'din elden gidiyor' sloganını kullananları rahatsız etmesi kaçınılmazdı. Bu yüzden ilk açıldığında okula Müslüman kesimden rağbet zayıf oldu.

Okulun ilk Fransız yöneticisi Salve'nin açıkladığına göre 1868 Eylül'ünde Sultanî eğitime başlarken mevcut 341 öğrenci, Osmanlı'nın dine dayalı millet ayırımı çerçevesinde şöyle sıralanıyordu:

Müslüman	147
Gregoryen Ermeni	48
Rum	36
Yahudi	34
Bulgar	34
Latin Katolik	23
Ermeni Katolik	23
Gayrimüslim toplamı	194

Müslümanların çok büyük kısmının Türklerden oluştuğu söylenebilir, zira Arap, Kürt gibi cemaatlerin ileri gelenlerinin çocukları için Abdülhamid daha sonra Aşiret Mektebi'ni kurdurmuştur. 341 sayısı daha sonra 500'e kadar çıkmış ve gayrimüslimler yine çoğunluğu oluşturmuştur.

Kuruluş kararını içeren "Tezkire-i Sami"de amacın Avrupa okulları düzeyinde eğitim yapmak olduğu özellikle belirtilmiştir. Osmanlı ülkesinde Avrupalıların, başlıca misyonerlerin kurdukları okulların (Robert College gibi) yetiştirdikleri dünyaya açık insanı devlet kendisi yetiştirmek istiyordu. Bu açıkça Batı kültürü ile hem tanışma hem de yarışma anlamını taşıyordu. Zira Batı ve Doğu kültürleri bir arada verilecekti. Türkçenin (tabiî onunla birlikte Arapça ve Farsçanın) yanı sıra Fransızca'ya ağırlık verilecek ve seçmeli olarak Latince, Grekçe, Bulgarca dersleri de öğrenilebilecektir. İlk tartışmalar Fransızca'nın orta mı, yoksa tamamen mi egemen olması konusunda belirdi. Lisenin kurulmasına doğrudan katkıda bulunan Fransızlar önceliği kendi dillerine vermek istiyorlardı. Çekişmelerden sonra Batı ve Doğu kültürlerinin ortak öğrenilmesinde karara varıldı. Okul içinde Fransızca konuşma mecburiyeti konulmasına karşılık, zamanla diplomanın üç ayrı nitelikte verildiği görülüyor:

- Ba-şahadetname neşet edenler = Diploma alarak çıkanlar, yani programı tam uygulayanlar.
- Yalnız Türkçeden ehliyetname alanlar = Yalnız Türkçeden yetenek belgesi alanlar.
- Yalnız Fransızcadan ehliyetname alanlar.

Sultanî'nin ilk Türk öğrencisi Abdurrahman Şeref, "Öğretimde esas olan Fransızca ile ilimler ve fenlerdi (...) Gerek Fransızca ve fenleri gerek Şark dillerini dışarıda az çok öğrenmiş öğrenciler bulunduğundan her biri kazandığı bilgilere göre sınıflandırıldı" diyor.

Eğitimdeki yenilikler arasında, tarihimizdeki ilk resimli Türkçe alfabe ve okuma kitabının Sultanî'den çıkması da bulunuyor. Profesör Yahya Akyüz'ün ispatladığı gibi öğretmenlerden Hafız Refi'nin hazırladığı kitap 1874 yılında basılmıştır. Okulun Arapça hocalığını 1869'dan 1913'e kadar yapan Refi'nin dine yönelik eğitim yönteminden uzaklaştığını Akyüz şöyle anlatıyor:

"Geleneksel ve hecelemeye dayanan 'usuli tehecci' yönteminden vazgeçilerek, harf ve sözcükleri hecelemeden, kendi sesleriyle okuma yöntemi benimsenen kitapta (... ayrıca) hemen hepsi hayvanlarla ilgili okuma parçalarına yer verilmiş (...) Bunlar kitabın asıl özgün yönünü oluşturmaktadır. 31 adet güzel çizilmiş gravür tarzındaki bu resimler kitabın pedagojik değerini çok artırmaktadır. Bu eser, kuşkusuz eğitim tarihimizde alfabe ve okuma kitapları alanındaki gelişme ve yenileşmelerin ilk mirengi noktalarından biridir."

Hayvanlarla ilgili öykülerde Lafonten'in masallarından yararlandığı da belirtilmektedir. Açıkçası değişim sadece yabancı dil ile sınırlı kalmamış, yerli konularda da çağdaşlaşmaya yönelinmiştir. Daha sonraki yenilikler

1922-23 ders yılı, Türkçe (üstte) öğretmenleri ve Fransızca (yanda) öğretmenleri toplu halde.

arasında 1879'da göreve başlayan ve 1926'da emekli oluncaya kadar devam eden Faik Hoca'nın (Üstünidman) jimnastik dersini de kaydedebiliriz.

Kamuoyundaki Tartışmalar

Dünyada etkinliğini giderek kaybetmekte olan Katolik Kilisesi, laik Fransız eğitiminin yönlendirdiği bir girişimden memnun olmamıştı. Bizzat Papa bir bildiri yayımlayarak yandaşlarının çocuklarının Müslüman, Yahudi ve Protestan/Ortodoks Hıristiyanlarla bir arada eğitilmesini kabul edemeyeceğini bildirdi. Rumlar dillerine az yer verilmiş olmasından şikâyetçiydiler. Yahudiler ise çocuklarının Müslüman ve Hıristiyanların kurallarıyla yetiştirilmesinin endişesinden kurtulamıyorlardı. Hatta yeteneklerin kendi usullerine uymamasından yakınıyorlardı. Tatil günleri de ayrı bir sorundu. Müslümanlar cuma, Yahudiler cumartesi, Hıristiyanlar pazar gününün tatil olmasını istiyordu.

Tanzimat'ın yaratmaya çalıştığı Osmanlı milleti oluşturma ve İttihadı Anasır'ı eşit cemaatlerin birliği şeklinde gerçekleştirmeyi kimsenin hazmedemediği Galatasaray örneğinde de açıkça görülüyordu. Milleti hakime olarak Türkler arasında da tepkiler eksik olmadı. Okulda Grekçe'nin de öğretilecek olmasını Yunanlılaşma farzedenler çıktı. Dönemin en ünlü gazetesi *Tasviri Efkâr*, öğretmenler arasında Cizvit papazlarının da bulunacağı söylentisinin yarattığı rahatsızlığı yansıtmaktaydı.

Tartışmaların hangi ayrıntıları kapsadığını anlatabilmek için, *La Turquie* isimli İstanbul'un Fransızca gazetesinin iki haberini aktaracağız:

"Galatasaray Sultanîsi Müdürü Vahan Efendi'nin açıklaması: *Levant Herald* gazetesinin yazdığı 'burslu talebeler, yemeklerini paralı talebelerden sonra ve onlardan artanı yiyecek' şeklindeki haber tamamen yanlıştır" (10 Nisan 1872).

"*Levant Herald* gazetesi 18.1.1873 sayısında Galatasaray Sultanîsi yönetimine saldırılarda bulunuyor:

1) Öğrenci sayısı azaldı diyor, aslında burs miktarı azaldı, 340 öğrenci var.

2) Latince dersi kalktı deniyor - Kalkmadı, ihtiyari oldu.

3) Fransızcaya önem verilmiyor diyor, yanlış.

4) Lisede Türkçe eğitimine fazla yer veriliyor diyor - Resmi dil olduğuna göre mantıki değil mi?

5) Hukuk eğitimi verilecek - İyi olur.

6) Öğrencilere, mubassırlara ve hizmet personeline fes giyme emri verildi - Doğrudur, şapka giymeleri mi istenmeliydi; İstanbul'dayız ve lise bir Türk lisesi. Çeşitli Osmanlı bakanlıklarına bağlı olan Avrupalı şahıslar fes giymekten şeref duymuyorlar mı?

7) Müslümanları rahatsız edecek fikirler içeren sayfalar yırtılarak ki-

Vahan Efendi.

taplar parçalandı - Tabii değil mi? Katolik eğitimi fanatiktir. Müslüman'a dinsiz, Kur'an'a düzmece övgü diyen kitaplar var. Hıristiyan ülkelerinde çocuklara İncil'e hakaret eden kitap veriliyor mu?" (22 Ocak 1873)

Ahmed Midhat'ın Karşıtlığı

Tanzimat yanlılığı belgelenmiş düşünürlerden de tepkiler eksik olmadı. Bütün eserlerinde Fransız kültürünü övmüş, Paris'in çağdaş uygarlığın merkezi olduğunu belirtmiş, Fransızca öğrenmeden bu uygarlığın anlaşılamayacağını savunmuş, kendisi de bu amaçlarla o dili öğrenmiş biri olarak Ahmed Midhat'ın eleştirileri ilginçtir. 1870-1908 arasında toplumumuzu en çok etkileyen ve Batı düşüncesini sadeleştirerek kitlelere yansıtmış bir yazar olarak yargıları bir başka değer taşıyordu. Galatasaray'ın kuruluşundan dokuz yıl sonra 1877'de yazdığı *Üssi-İnkılap* adlı kitabında ondan şöyle bahseder:

"Mekteb-i Sultanî'nin tesisi, bir aralık müdahene (dalkavukluk) ile kendilerini beğendirmeğe çalışan erbabı kalemin Abdülaziz Han devrini alkışlamak için sermaye-i mahz (katkısız sermaye) edindikleri bir keyfiyet ise de bu mektebin o zamanlara göre bir Mekteb-i Sultanî ve Osmani olmaktan ziyade bir mekteb-i imparatori ve fransevi olmağa kurbiyeti (yakınlığı) meydanda idi. Zira Fransa sefaretinin ikdamıyla (gayretiyle) ulum ve fununu yine Fransızca olarak tedris eylemek için açıldığı malum olup hatta Osmaniye dair verilen derslerin birisinde muallim efendinin Osmanlılara barbarlık isnad ederek suret-i keyfiyeti izah ve tafsile başlaması bir zaman hayli güft-ü gûyu (dedikodu) mucip olmuştu."

II. Abdülhamid'in sözcülüğünü yaptığı için yargısına ayrı bir önem vermek gereken Ahmed Midhat'ın Galatasaray hakkındaki tek düşünce ürettiği yer bu değildir. Bahtiyarlık romanında da benzeri bir kayıt var. 1882'de yazdığı *Vah* romanında kahramanlarından Behçet Bey'in Fransızcası kadar diğer bazı fünunlardaki bilgisini de Mektebi Sultanî'de okuduğu için başarılı bulur ama eleştirmeden edemez: "Eğitimini orada tamamlayan öğrencilerin çoğu gibi onun da Osmanlıcası kıttır." Galatasaray'dan mezun olanların Fransızcasına övgüsünü Jön Türk romanındaki Nurullah Bey için de tekrarlar.

Fransızca dışında, Beyoğlu'nda bir Avrupalı ortamında yaşamaktan ileri gelen davranış farklılıkları da Galatasaraylıyı eleştirmek için kullanmıştır. *Ahmed Metin* ve *Şirzad* romanında dikkatle idealize ettiği Ahmed Metin de babasından miras kalan para ile keyif sürdüğü yıllarda bir Sultanî öğrencisidir. Bu tercihinde kurumun diğer okullara nazaran daha hoşgörülü olması rol oynamıştır. Hem Müslüman hem de Hıristiyan bayramlarında tatil yapmanın yanı sıra bu serbestliği hemen Beyoğlu'nda geçirebilmek imkânı da tercihinde başroldedir. Daha da önemlisi, bol paralı birinin hem öğrencilerin durumlarını izleyen mubassırlar hem de hocaları tarafından çıkar karşılığı davranışlarında serbest bırakılmasının kolaylığını anımsatır. Hatta ekler: "Zaten senenin yarısından fazlası tatildir... Tatil olmayan gecelerde bile Ahmed Metin ne zaman isterse dışarıya sıvışabilir."

Eleştirilerde gerçekler kadar abartmalar da olabilir. Örneğin Galatasaray'a özellikle bürokrasinin en yüksek kademesinin çocukları hatta bazı şehzadeler gönderildiğinden bunlara yöneticilerin göstermek zorunda kaldıkları bir özel muamele bulunabilir. Dillerinin zayıflığı konusunda ise kendi şahsını ölçü alıp genç öğrencileri eleştirmesini objektif bir yargı saymak güçtür. Her öğrencinin edebiyatçı olmasını beklemek hayaldir. Oysa Galatasaray o çağlarda bile edebiyatımıza sayısız değer kazandırmıştır. Nitekim Ahmed Mithat aralarında Tevfik Fikret'in de bulunduğu Edebiyatı Cedideciler'e önce "Dekadanlar = Gerileyiciler" diye çatmış ama daha sonra hatasını anlayıp özür dilemiştir. Eleştirilerinin hepsini reddetmemekle birlikte, çeşitli eserlerinde Avrupa öğrenimini büyük ve önemli bir ihtiyaç saymasının bunların ihtiyatla kabulü gerektiğine bizi inandırdığını kaydetmek zorundayız.

Yine de başlangıçta biraz fazlaca Avrupa etkisi bulunduğu ve Avrupa tecrübesine sahip devrimci Ali Suavi'nin 1877'de müdürlüğe tayini ile bunun dengelendiği iddia edilmektedir. Ancak aynı zamanda Galatasaray'ın uluslararası bir tartışma konusu haline gelmesine de tanık oluyoruz. 1 Şubat 1877'de Sultanî müdürlüğüne Midhat Paşa'nın Avrupa'ya sürülmesinden dört gün önce atandı. Bu Abdülhamid'in politik bir oyunuydu. Ali Suavi'nin Midhat Paşa'ya karşıtlığı kadar İngilizlerle dostluğunu biliyordu. Eşi de İngilizdi. Dolayısıyla bu yolla iki alanda politikasına destek sağlamış oluyordu. Önceden tahmin edilemeyecek şekilde atama Galatasaray'ın politika aracı yapılmasına yol açtı. Ali Suavi okuldaki kozmopolit yapıyı yerlileştirme (İslâmileştirme ve millîleştirme) adımları attı. Kendi başına davranmayı, kimseyi dinlememeyi seven biri olduğundan Maarif Nazırı Münif Paşa ile de çatıştı. İngiliz yanlısı tanındığından

İstanbul'un etkili Fransızca gazetesi *Stamboul* tarafından hedef alındı. Örneğin Sultanî'de düzenlettirdiği mıknatısla ilgili en son buluşların gösteri de içeren konferansı yüzünden bile aleyhinde yayın yapıldı. Sadece 30-40 öğrencinin mecburen, birkaç hocanın ve 7-8 yabancı dinleyicinin katılması adeta alay vesilesi sayıldı. Günümüzde bile böylesine uzman konusu olan bir konferansa daha fazla dinleyici beklenemezken o devrin koşullarında bunu küçümsemek önyargıyı yansıtıyordu. Ali Suavi'nin savunmasını İstanbul'a yerleşmiş bir İngiliz üstlenince ortalık büsbütün karıştı. Ancak "Fransız" Ali Suavi İngiliz elçisi aleyhinde de yayın yapmaya kalkınca ortalık büsbütün karıştı. Elçinin ısrarı karşısında Abdülhamid onu müdürlükten uzaklaştırmak zorunda kaldı.

Galatasaray Lisesi üniforması: Üstte 1870'li, sağda 1930'lu yıllarda.

Hedefe Ne Derece Ulaşıldı?

"Sarıklı İhtilalci" diye tanınan Ali Suavi görevden atıldı ama yaptığı değişiklikler konusunda sultana sunduğu rapor yönünde Sultanî'nin yeni yapılanması devam etti. Türk ve Müslüman öğrenci sayısı giderek arttı. Nasıl Harbiye orduya, Mülkiye dahiliye ve maliyeye bilgili adamlar yetiştiriyor idiyse, Galatasaray da özellikle hariciyeye kaliteli elemanlar yetiştiren başlıca kaynak oldu. Aynı zamanda devlet dışındaki sivil çevrelere de dil bilen, hedef alınmış Batı'yı tanıyıp anlatabilen elemanlar yetiştirdi.

"Devletin yaşamasını sağlamak amacıyla, "İttihadı Anasırı" yani Osmanlılıkta birliği gerçekleştirmek üzere ayırım yapmadan bütün cemaatlerin gençlerine çağdaş kültür ve bilgileri vermeyi hedefleyen Galatasaray'ın birinci nesil mezunları hangi mesleklerde başarılı oldular?.. "Bu soruyu yanıtlamak için, 1871'de ilk mezunlarını veren kurumun ilk 35 yılında yetiştirdiği gençleri inceleyeceğiz. 1907 yangınında kayıtların orijinalleri yandığı için öğrencilerin tam listeleri mevcut değil. Okulun kuruluşunun ellinci yıldönümü vesilesiyle 1918 yılında yayımlanmış olan *Mektebi Sultanî* isimli kitaptaki listelere dayanarak, eksik de olsa bir tablo çizmeye çalışacağız.

Mezunların yüzde yetmişinin devlet hizmetinde görev aldıkları görülüyor. Yüzde 21'i Osmanlı ülkesinde serbest meslekleri seçmiş (tüccar, avukat, doktor ya da özel kurumlar ve Düyun-u Umumiye, Reji İdaresi gibi yabancı kontrolündeki kuruluşlar ve bankalarda çalışıyorlar). Yüzde dokuzu ise Osmanlı toprakları dışına (Paris, Londra, Mısır gibi) yerleşmişler.

Osmanlı Devleti hizmetinde çalışanları mesleklere göre şöyle gruplara ayırabiliriz:

Hariciyeciler: Madrid, Kopenhag, Sofya, Washington, Petersburg, Brüksel, Stockholm ve Berlin'de elçilik yapanlardan biri, Roma'da ikisi, Tahran'dakilerden üçü Galatasaray'dandır. Başkonsolosların birçoğu ve hariciyede görevlilerin büyük kısmı da Sultanî'den gelme.

Mülkiyeciler: Vali ve mutasarrıflar, dahiliye nezareti bürokratları, Şura-yı Devlet üyeleri çok var.

Subaylar: Başta Cevad (Çobanlı) olmak üzere generaller ve Bahriye Nazırı Mahmud Muhtar.

Eğitimciler: Maarif Nazırlığı yapan Abdurrahman Şeref ile Mustafa Nail'in yanı sıra pek çok okul müdürü ve öğretmen var. Darülfünun'da Naim Babanzade gibi birkaç hoca bulunuyor, ayrıca yüksek okullarda da görevliler var.

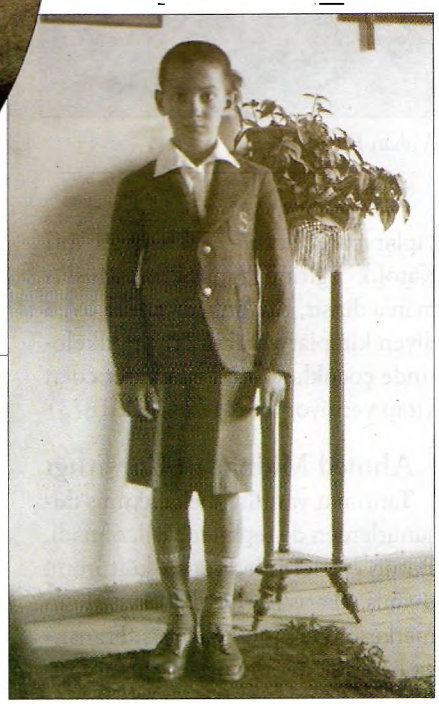

Mabeyini Hümayunda Görevlendirilenler: Çok olmasalar da mevcut.

Yazarlar: Başta Tevfik Fikret olmak üzere Safvet Nezihi (Lütfi), Abdullah Zühdü, Millî Ajansı kuran Hüseyin Dursun, Safveti Ziya, Ahmed Saki ve ikisi gayrimüslim üç kişi daha var.

Özellikleri bulunan kişiler olarak, fetva emini Ahmed Esad'ı, tiyatro sanatçısı Burhanettin'i, Kenan dergâhı şerif postnişini Kenan'ı sayabiliriz.

Bulgarlar: Cemaatler içinde üst düzey devlet yöneticisi en çok çıkaran

Ali Suavi.

Bulgarlardır. Başbakan İstanbulof, Harbiye Nazırı Savof, İstanbul sefiri Volkoviç, Bükreş sefiri Tançef ve pek çok hariciyecileri Galatasaraylıdır.

Ermeniler: Nafia Nazırı Halacyan, milletvekili Agop Boyacıyan, Hariciye Nazırı Noradungiyan'ın oğlu mezunlar arasında.

Rumlar: Ayan'dan Mavrokordato, Sakız mebusu Apodiyako.

Karadağ: Hariciye nazırı Duşen Gragoviç.

İranlı: Dahiliye nazırı Mirza Sadık Han, Viyana sefiri Mirza Fercallah Han.

En özet şekilde sunduğumuz bu liste, kurumun işlevini hangi düzeyde yerine getirdiğini kanıtlamaya yeterlidir sanırız. 1907'den sonra mezun olanların ön planda görevler almaları ancak Cumhuriyet döneminde gerçekleşeceğinden bu yazıya dahil etmedik. Cumhuriyet döneminde listenin çok daha zenginleşmiş olduğunu eklemeliyiz. İki başbakan, sayısız bakan, profesör, yüksek düzeyde bürokrat, dünya çapında işadamları ve sanatçılar yetişti. Bu yoğunlukta, çağdaş kültüre açık olmanın başlıca etken olduğunu kabul etmek gerekir.

Böylesine geniş yelpazeyi kucaklayabildiğine göre girişim, başlangıç döneminde başarılı olmuştur denebilir. Ancak, bütün dünyayı etkisi altına alan milliyetçi akımlar karşısında arzulanan çözüme varılamamasının sonucu olarak yöntemde değişiklik yapılması zorunlu oldu. Yine de bir temel yapılanma gerçekleşmiştir. İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi Galatasaraylılarında bu devamlılık kolaylıkla fark edilir. Başlangıç için bu kadroların oryantalist mukabili birer oksidantalist yani modern dünyanın komple uzmanları olduklarını söyleyecek değiliz. Ancak ilk adımları atılan bir girişimin kademeli geliştiği de bir gerçektir. Oluşumu ve Galatasaray'ın bunun içindeki yerini en iyi tanımlayan, o çağda Batı'yı en iyi tanıyanlardan Galatasaraylı Tevfik Fikret olmuştur. *Sultanî*'ye isimli şiirinde şöyle anlatır:

"... Ey zekânın sığınağı sevgili yar, ben de bir zaman / Geniş kanatlarının altına sığınmıştım / Sen sakladın bu ruhu, ışıkları kıran çevrenin, / Boğucu soluklarından; evet sen kucakladın / Tuttun, önüm bütün uçurum, hep düşüş iken. / Cehaletin, taassubun dudağından kaçan adın, / Gel dinle! Ruhumuzda ne gönül açan teraneler / Canlandırır, ne hatıralar titretir... / ... Fikir için tavaf edilecek / Ümid için sığınacak yer olan müşfik kucağın. / Ey piri muhteşem! Medeniyet perisine / Bir riyasız sığınak; ona en mahrem, en yakın / Sensin. Biraz düşünme ve kurtulma hissine / Sahip vatan çocukları hep sende beslenir. / Senden hayat alırlar; en ateşli hak sesi / Senden kopar, koparsa bu boşlukta ta öteden. / Sensin cihanı Fikret'in en canlı akis yeri.. / Batı özlemi, fikre açık bir ufuk... ve sen / Doğu'nun bu ufka açılan bir dericesi (penceresi)."

1924 Meclisinde Galatasaray Tartışması

İkinci Meşrutiyet'te ivme kazanan Türk ulusçu akımı, Cumhuriyetle beraber, iç ihtiyaç kadar dış zorlamayla da, topluma damgasını kesin olarak vurdu. Bu dönemde Fransızca'nın önemi azaltılmamakla birlikte iki değişiklik yapıldı. Bir yandan okul içinde Fransızca konuşma mecburiyeti kaldırılırken, diğer yandan da yalnız Türkçe ve yalnız Fransızca ehliyetname ile mezun etme yöntemi iptal edildi. Sultanî'den liseye dönüştürülen okulun da devlet için önemi dikkate alınarak yeni bir yapılanmaya gidilmesi gündeme getirildi. Başkentin İstanbul'dan Ankara'ya nakli, saltanatın lağvı, Cumhuriyet'in ilanı, Latin harflerinin kabulü gibi birbirini izleyen devrimci kararlar yeni ufuklar açarken 1924 yılı Ocak ayında TBMM'nin gündemine Galatasaray Lisesi'ndeki eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi konusu getirildi. Soru önergesini Galatasaray mezunu, edebiyatçı/yazar, Afyon Karahisar milletvekili Ruşen Eşref (Ünaydın) vermişti. Maarif Vekili Mersin milletvekili İsmail Safa'nın meclis kürsüsünden yaptığı açıklama Sultanîden liseye dönüşle birlikte benimsenen yeni eğitim anlayışını ve Galatasaray'ın rolünün değişmesini anlatıyordu:

"Bu soru ile çok ehemmiyetli bir meseleye temas edilmiş olunuyor. Memleketimizde bilhassa Fransızca'yı öğrenmek için bu mektebin büyük bir tesiri vardır. Şimdiye kadar mektepte çocuklarımız Fransızca'yı ve Türkçe'yi ayrı ayrı takip etmekte idi. Yani Türkçe kısmını ikmal edenler Fransızca'dan bir tasdikname almak suretiyle mektebi terk ediyorlardı. Bu vaziyetin çocuklarımızına lisan öğretmek hususundaki müşkülatı söyleniyordu. Ve öteden beri Fransızca ve Türkçe tedrisatın tevhidi (birleştirilmesi) için müteaddit takrirler alınmıştı. Bu yaz heyeti ilmiye Maarif Vekaleti'nde toplandığı zaman Galatasaray Lisesi'nin vaziyeti de mevzuu bahis olmuştu. 1) Anasırı birbirine yaklaştırmak 2) Lisan öğrenmek.

Bu sene mektebin vaziyeti mevzuu bahis olduğu zaman çocuklarımıza ecnebi lisanı öğretmek ehemmiyetle mevzuubahis oldu. Ve bunun diğer maksada nispetle ehemmiyeti ortaya

kondu. Fransızca ve Türkçe tedrisatın tevhidi (birleştirilmesi) lüzumu takarrür ederek heyeti umumiyece mevkii karara kondu. Biz bunu şüphesiz ilk sınıftan itibaren tatbik etmek istiyorduk. Mektep müdürünün malumatına göre bunun derhal tatbiki faideli olacağı söylendi. Teşrinisanide (Kasım'da) bu tarzı tedriste bir kadro yapıldı. Son seyahatimde İstanbul'a da uğramıştım. Bu mektep hakkında şikâyetler işittim. Mekteple alâkadar oldum. Ve muallimlerle temas ettim. Ve neticede bu tarz tedrisin tevhidi lüzumunu derhal tasvib etmedim. Tedrisat eski şekilde devam ediyor.

Müdürlerin ilgası meselesi: Yine bu mektepte diğer mekteplerden farklı olarak bir müdürlük vazifesi var. Muallimler derslerini verdikten sonra talebe ile hiç temas etmezler. Bu temas ancak muidlerle oluyor. Muidler 200-300 kuruş gibi az maaşlı memurlardır ve seviyeleri talebeden de aşağı olduğundan talebe iyi talim ve terbiye görmüyor. Maamafih biz muidleri külliyen lağv etmedik ve bazı muallimleri muallim muavini halinde bu işe memur ettik ve muallimleri de talebe ile daha fazlaca temas etmeye mecbur olsun için mektepde geceleri de kalmak usulünü ihdas eyledik. Talebe yalnız ders zamanında muallim ile temas ederse terbiye esaslı olamaz. Bunun için ders zamanı haricinde de talebe ile temasları lazımdır ve bin-

Ali Suavi'nin Sultan'a Sunduğu Rapor

"Mekteb-i Sultanî'ye tayin olduğum tarihte bulunduğu öğrenci sayısı: 162 Müslim, 377 gayrimüslim.

Ekalliyet üzre kabul olunmuş İslâm'dan 16 kişi tam ücret verdikleri halde:

94 Ermeniden tam ücret veren bir kişi dahi yoktur.

122 Rumdan tam ücret veren yalnız bir öğrenci.

52 Bulgardan tam ücret veren yalnız üç öğrenci vardır.

Mektebin nizamnamesince kudreti olmayanlara bir lütuf ve merhamet olarak ihsan buyrulacak ücret yalnız Osmanlı teb'asına mahsus iken bu haklardan faydalanan ecnebiler; 4 Moskof teb'ası, 16 Fransız teb'ası, 8 İtalyan teb'ası, 2 İngiliz teb'ası ve 2 Yunan teb'asıdır.

Geçen sene Filibe ve İslimye sancaklarında ihtilale reis olan Bulgarlar hep Mekteb-i Sultanî talebelerinden idiler.

İslâm köylerini yakan Kaplişko idi.

Vançof ve Sayarof silah ile şekavette tutulup mahkûm iken Bâbıâli tarafından meccanen Mekteb-i Sultanî'ye ithal olunmuş ve Rusya askeri Tuna'yı geçtiğinde biraz Bulgar talebesi dahi ayartarak Rus ordusuna iltihak etmişlerdir.

Mekteb-i Sultanî muallimlerinden Çakmov, Rusya Sefiri İgnatiyef'in çocuklarının muallimi olup mezkûr tarafından mektebe ithal olunmuş ve Türkiye aleyhinde açıktan ders vermekte bulunmuştur. Tsankof keza Rusya Sefareti tarafından mektebe sokulmuş ve geçen Bulgar vak'asında Londra'ya gidip Türkiye aleyhine mitingler düzenlemiş ve bu kerre Rusya tarafından Tuna'da bir yere (galiba Bela) mutasarrıf nasbedilmişti (Müdüriyitîm zamanında mektepte mevcut değil). Senove Fransız coğrafya muallimi olup, harbin ilan olduğu sırada Rusya Sefareti, tercüman Gonov ile muhbirlik mukavelesi yaptığı Zaptiye Müşüriyeti tarafından tahkik edilerek bana bildirildi.

Mihalofski mektepte Bulgar lisanı muallimi olup tahrikten hali değildir. Ayrıca üç de Bulgar kalfası vardır.

Öğretim Usulü: Mekteb-i Sultanî'de 6 yıldan beri Elifba sınıfını geçmemiş talebe var; hele iki üç yıllıklar çok.

Nizamnameye göre lise beş senelik iken öğretimin yolsuzluğundan 8 seneye çıkarılmış.

10 yıl makine gibi gece gündüz çalıştırılmış oldukları halde ne Osmanlıca ne Fransızca'da doğruca bir şey yazmaya muktedir talebe çıkmıyor. Bazı müstehaklar var ama bunların bütün tahsili bu mektebe münhasır olmayanlardır. Bu hale sebep talim kaidesi yok.

Bir de muallimlerin çoğu şuradan buradan toplanma; yeni usul üzerine talim görmemiş ve şehadetnamesizdirler.

İslâhat: Nasbolunduğumdan beri Mekteb-i Sultanî'ye giren İslâm talebesi 60 kadar var. Binaenaleyh bugün Müslüman talebelerinin adedi 220 kadar.

Bulgarlardan nizamî veçhile ücret talep olunarak kolaylıkla def ve uzaklaştırılmaları mümkün oldu. Fakat isyan etmemiş memleketlerden, çalışkan ve uslu olanlara bir şey denmedi. Moskoflar ihraç edildi.

Ecnebiler arasında şayet bir nev'i sadakat hizmetine mebni mükâfata nail olmuş ve bu mükâfat padişah iradesine müstenit bulunmuş varsa onlar ayırt edilerek sâirlerinden ücret talebine teşebbüs olundu.

Çakmov'un kontratosu feshedilerek çıkartılmıştır.

Senove'ye izin verildi.

Mihalofski Bulgarca mecburi olmadığından mektep maaş vermeyeceği beyanıyla ve diğer Bulgar kalfaları ile beraber uzaklaştırıldılar.

Öğretimin Islahı için muallimlerden düşünceleri sual olunup hocalık etmesini bilmeyenlerin diplomaları ve daha az maaşlı muallimlerle değiştirilmesine teşebbüs olundu. Bütün bu meseleler hakkında bir buçuk ay önce Maarif Nezareti'ne takdim ettiğim layiha gereğince öğretim kaidesi tesis olunarak icraya başlanıldı.

Bütün bu meseleler hakkında Maarif Nazırı'nın yardımına öteden beri müracaat edildiyse de, hiçbirini icraya müsait görmediğinden ve bu babda yazılan resmî yazışmalara cevap vermeye bile cesaret göstermediğinden Cenab-ı Hakka tevekkül ederek ve padişahın adaletine dayanarak bu vazifenin icrasına cesaret olundu. Bu babda emrü ferman padişahındır. 14 Şaban 1294/11 Ağustos 1293-1877."

Dönemin koşullarına uygun bir anti-Slavizm içeren raporun etkili olduğu ve İslâmî ilkelere yönelmeyi teşvik ettiği anlaşılıyor. **Tercüman-ı Hakikat**'in 30.6.1896 tarihli sayısındaki bir haber bu açıdan dikkat çekicidir:

"Birkaç günden beri Mekteb-i Sultanî'nin akaidi İslâmiye dersleri icra kılınmaktadır. Saye-i terakkiyatvaye-i cenabı padişahide mektebin müdürü atufetlu Abdürrahman Bey Efendi hazretlerinin sürekli himmetleri sayesinde günden güne ilerlemesini daha parlak bir surette göstermekte olan işbu ilim evinin öğrencilerinin bu yıl akaid derslerinde gösterdikleri bilimsel maharet ve malûmat şayanı teşekkür olup eğitim heyetinin sürekli çalışmalarını takdire layık görürüz... Bu konudaki çok kapsamlı bilgilerini imtihan alanında maddeten meydana koymaları, her Müslüman için şükranla övülecek ahvaldendir."

netice tahsil seviyeleri dûn (düşük) olan muidler yerine muallim muavinlikleri teşkil olunmuştur.

Üçüncü sual: Seneyi tedrisiye ortasında bazı muallimler kadro harici bırakılmıştır. Efendim, kadro tertib edilirken muallimlerin mekteple daha fazla alâkadar olmaları için maaşlarını ve ders saatlerini artırdık. Eskiden ders saatleri azdı. Muallimlerin mektepte daimi olarak talebe ile temaslarını terbiye noktai nazarından faideli gördüğümüzden bu esasa binaen bazı ders saatlerini tevhid ve buna mukabil maaşları artırdık. Netice bazı mualimler açıkta kaldı. Bir kısmı da diğer mekteplere yerleştirildi. Açıkta kalanlar da tekaüd edildi. Tekaüd edilenlerin sinleri de esasen tedrise müsaid değildi. Henüz tavzif edilmemiş iki muallim vardır ki bunları da tavzife çalışıyoruz.

4- Hariçden ihtisasa riayet etmeksizin fazla maaşla kayırılmış kimseler varmış. Hariçden alınan bazı muallimler vardır ki bunlar mektep programına yeniden ilave olunan hukuk ve iktisat vesaire gibi derslerin mütehassıs muallimlerdir.

Sonra yüksek sınıflarda tedrisatta bulunan bazı muallimlerin dereceleri indirildiği mevzuubahis oluyor:

Bu keyfiyet Fransızca muallimleri hakkında vâki olmuştur. Ve hakikaten bu mektebin Fransızca muallimleri bu dersi lâyıkıyla tedris edecek derecede değillerdi ve bunun için yukarı sınıflara ders veren muallimler yerine Avrupa'dan daha mütehassıs zevatın celbi karargir olmuş ve yüksek sınıflardaki bu nevi muallimlerin de aşağı sınıflarda ders vermesi kabul edilmiştir. Avrupa'dan muallimlerin celbine de teşebbüs olunmuştur. Mektepteki muallimlerden hepsi vaziyetlerinden memnundur, vazifelerine devam ediyorlar.

Ruşen Eşref Bey'in Cevabı

"Muhterem arkadaşlar: Mesele bu kadar basit olsaydı sizi izaca sebep olmazdı. Bu bir maceradır. Ve bu macerayı beş dakikalık bir cevaba sığdırmak mümkün değil. Memleketin ilim ve irfanı namına cevabım beş dakikayı da geçerse dinlememizi rica ederim. Terbiyeci etfalin (çocuk terbiyesi) menba-ı olan Maarif Vekaleti'nden en büyük hata, Galatasarayı hakkında sadır olmuş ve bu hata mualimleri de, talebeyi de hayrette bırakmıştır. Biz bu hususun vekaletçe tatbikinden evvel sekiz on arkadaş vekalete müracaat ettik. Tevhid meselesi Galatasaray'ın uzun zamanlık bir derdidir. Ve bunu birden tatbik etmeyin dedik. Vekil bey bu tatbikten mutazarrır olacak 27 kişidir dedi. Halbuki bu emir top gibi mektepte patladı ve 607 talebe bundan zarar gördü. Bazı talebe aşağı sınıflara indirildi. Bazısının sınıfı yükseldi. Talebenin bir kısmı memnun bir kısmı abus oldu. Talebeden de muallimlerden de şikâyetler başladı. Ve nihayet vekil bey de emirlerinin kabili tatbik olmadığını görerek eski şeklinin devamını yeniden emrettiler. Ve bu suretle talebe üç aylık bir tedris kayıp etti. Galatasaray'ı herhangi bir fikri tecrübe etmek isteyen bir vekilin elinde tecrübe tavşanı değildir. Galatasaray elli senelik bir müessesedir. Tesisinden beri ona hiçbir el dokunmamıştır. Bunun yetiştirdiği talebeler memlekete çok müsmir hizmetler ifa etmişlerdir. Heyeti ilmiye tedris maksadının tedricen yapılmasına karar verdiği halde vekil bey bu hususta acele bir hareket gösterdiler. Tedrisatın tevhidi yüzünden bir keşmekeş zuhura geldi, tedrisat karma karışık oldu.

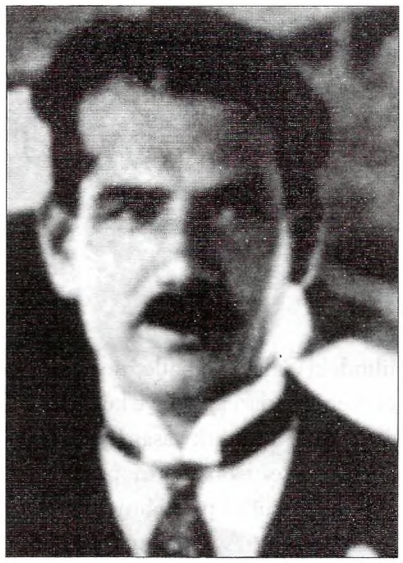

Ruşen Eşref.

Muidler meselesi: Esasen talebenin sınıflardan inip çıkması mektepte ruhi bir tezebzüb (karışıklık) husule getirdi ve iptidai sınıflarda muidler de olmayınca idare apışıp kaldı. Muidler mektepten çıkarılınca mektepte bir inzibat kalmadı ve mektep idaresi akşamleyin dışarı attığı muidleri ertesi gün öğleyin almak mecburiyetinde kaldı. Hariçte iş bulabilen muidler tekrar mektebe gelmedi. Yalnız iş bulamayanlar boğaz tokluğuna tekrar geldiler. Ve böylelerin hizmetlerini ne kadar iyi ifa edecekleri de tabiîdir. Mesele bu kadarla da kalmadı. Kadro harici muallimlerden üç tanesi için hakikaten isabet olmuştu. Bu muallimler ihtiyarlamışlardı. Fakat Ali Ekrem Bey gibi henüz tedrisatta bulunan bir muallim neden çıkarıldı. Bu muallimi hâlâ hizmete çağırmadılar. Çıkarılan muallimlerden 21'i tekrar hizmete alınmıştır. Muallimler muallimlikle beraber muidlik yapmanın mazarratını bizlere müteaddit mektuplarla bildirmişlerdir.

Bir mektep bir sene-i tedrisiyede böyle bir tezebzübe (karışıklığa) maruz kalırsa ve vekil bey emirlerini geri alırsa, orada tedrisat ve terbiyeden hayır beklenir mi?..

Galatasaray'ı en iyi aile evlatlarının menba-ı tedrisi olmuş ve memlekete birçok hayırlı evlat yetiştirmiştir. Bu mektep uzun zamanlar ecnebi mekteplerine rekabet etmiştir. Bu haller karşısında buradan çıkmaya mecbur olan talebe, ecnebi mekteplerine girecek ve zorla kozmopolitliğe atılacakdır. Vekil beyin izahatını kafi görmüyorum. İstizahı (soru önergesini) kabul buyurursanız daha fazla izahat veririm."

Gülbaba'dan Günümüze, Tanık Olduğu Olaylar ve

Galatasaray'ın Köşesi

Konstantin, Bizans isimli kasabacığın yerine, kendi adını taşıyacak muazzam şehri kurup imparatorluğunun başkentini Roma'dan taşımakla tarihte yepyeni bir dönem başlatmış oldu. Her yolun çıktığı ya da sona erdiği kenti, o zamana kadar dikkati çekmemiş ama günümüze kadar önemi giderek artacak bir coğrafyaya taşıyordu. 1453'e kadar devlet Roma İmparatorluğu adını taşımaya devam edecektir. Doğu Roma ve Bizans İmparatorlukları deyimlerini sonradan tarihçiler, ayırımı kolaylaştırmak için tercih etmişlerdir. Orta Asya'dan çıkıp Pers diyarı üzerinden Anadolu'ya gelen Türkler bile Roma'ya geldiklerini kabul ediyor, kendilerini "Rumi" olarak tanımlıyorlardı.

Yerel ve toplumsal koşullar, Roma'ya rispetini değiştirmese de, Roma ile Konstantinopolis'in farklı yapılara bürünmelerine ve çevrelerini öyle etkilemelerine sebep oldu. Roma'daki siyasî yapı daha 5. yüzyılda yıkıldı ve Katolik Kilisesi'nin egemen olduğu, İtalya'nın küçük bir kısmını yöneten bir yapıdan ibaret kaldı. Konstantinopolis'de ise Latin kültürüne Helen kültürü ve Ortodoksluk eklendi ve yeni kimlik bin yıldan fazla bir süre yaşamaya devam etti.

Konumuzu oluşturan Galatasaray'ın Köşesi'nin özellikleri bu ayrılışın damgasını taşıdığından işe başlangıcından girdik. İtalyan yarımadasının Venedik, Cenova, Piza gibi tüccar kentlerinin temsilcileri bu farklılık sebebiyle Konstantinopolis'in içine alınmadıklarından Haliç'in karşı sahilindeki Galata mahallesine yerleştiler. Kendi surları içinde ve kulelerinin altında bir tür özerk yaşam sürdürdüler. Böylece Konstantinopolis Doğu'nun temsilcisi niteliğini korurken Galata daima Avrupa'nın temsilcisi oldu. Ancak unutmamak gerekir ki, Avrupa Ortaçağların karanlığı içinde sürünürken Doğu -Bizans kadar hattâ ondan da fazla, Müslümanlar aracılığıyla- hem maddi hem de kültürel zenginliğin diyarı sayılıyordu. Dolayısıyla Galata sadece aracı bir merkez olarak kaldı ve çevresine genişleyemedi. Haçlı seferlerinin etkisi de -hele bölge Katoliklerce işgal edilip soyulunca- olumsuz yansıdı.

Bu dengesizliği ortadan kaldıran Türklerin bölgeye egemen olması oldu. Fatih, İstanbul'un Ortodoksların yanısıra Müslümanların da merkezi olmasını sağlarken, Galatalılara da Rönesansın ivmesini kazanmış Avrupa'nın temsilcisi olma hakkını tanıdı. Osman-

Gülbaba'nın II. Beyazıt'a simgelerini sunuşu.

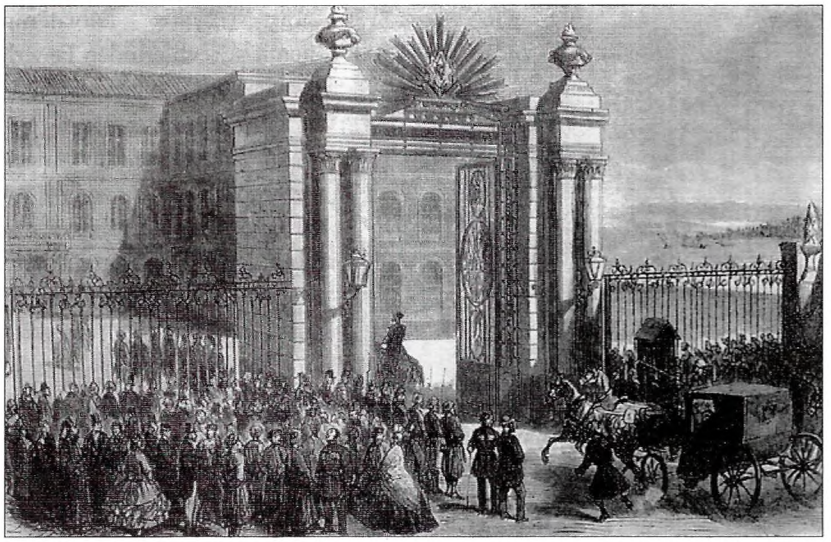

1865 yılında Galatasaray binasında yapılan bir tören için sadrazam Âli Paşa'nın makam arabasıyla bugün de mevcut olan kapıdan girişi.

Tiyatrolarda Türk Marşları Başlıyor

Galatasarayı'na gelince apayrı bir sorun ortaya çıktı. Tanzimat'la Osmanlı yönetim sisteminin değiştirilmesi girişimi, Enderun'a eleman yetiştirmek için kurulmuş olan eğitim kurumunun da yeni bir yapıya kavuşturulmasını gerektiriyordu. Bunun, vazgeçilmez şekilde benimsenmesine karar verilen Batı kültürüne uygun olması zorunluydu. İlk adım II. Mahmut döneminde, kurumun Galatasarayı Tıp Fakültesi'ne dönüştürülmesiyle atıldı. Ve orada zorunlu olarak dersler Fransızca verilmeye başlandı. Daha sonra -diğer yazımızda belirttiğimiz şekilde- dil bilen yerli elemanlar ihtiyacıyla Galatasaray Sultanîsi'ne dönüldü. Bu dönüşümler sırasında Beyoğlu bölgesinde egemen dil Fransızca ve biraz da İtalyancaydı. Avrupa'dan gelen tiyatrolardan ve müzik gruplarından zevk alabilmek için de bu dilleri bilmek gerekiyordu. Hem de bunların icra-i sanat yerleri Galatasarayı'nın tam karşısıydı. *Cerîde-i Havadis* gazetesi bunlardan birini 1840'lı yıllarda şöyle anlatıyordu:

"Akıllara hayret verecek şekilde her gün yeni bir oyun icat eden dünyada dört kişi var. Biri Bosko, biri Filip, biri Anderson, biri Loviyo. Bunlardan Loviyo Avrupa'da icra olunan lûbiyatı (cambazlık, hokkabazlık, tiyatro gibi eğlenceler) tahsil eyledikten başka Hindistan ve Çin taraflarına dahi giderek oralarda türlü türlü oyunlar icat etmiş olup, bu yakınlarda Dersaadet'e gelmiş ve Galata Sarayı karşısındaki tiyatrohanede gösterilerine başlamıştır."

1846'dan beri Pera sokaklarında Avrupadakilere benzer şekilde gaz lambalarıyla ışıklandırmanın ilk adımlarının atılmasına başlanmıştı. Tabiî ki Cadde-i Kebir (bugünkü İstiklal Caddesi) adını alacak yol ile İngiliz Sarayı'ndan çıkıp Galatasarayı'nın yanından Boğazkesen üzerinden Tophane'ye inen yolun kesişme noktası olarak Galatasaray'ın Köşesi bundan en çok payını alan yer oldu. Böylece gece yaşamı giderek daha canlı olmaya başladı. Örneğin, Galatasarayı'nın tam karşısındaki "Magasin de Paris et de Londres" mağazası gazla ışıklandırma araçları ve okkası sekiz kuruştan 'kokusuz, dumansız, sıvı halindeki hidrojen gazı'nı piyasaya sürmek için 1850 yılbaşında ve daha sonraki bayramlarda gece saat 22'ye kadar açık duruyordu. Tabiî ışıklar içinde.

Galatasaray'ın Köşesi'ndeki bu canlanış, sultanın Osmanlı geleneğinde bulunmayan bir davranışla elçilikleri, hattâ tiyatroları ziyaretiyle çok büyük bir ivme kazandı. Abdülmecid'in Galatasarayı'nın 25-30 metre ötesindeki İngiliz Elçiliği'nde baloya katıldığı, hattâ elçinin eşiyle dansettiği söylentileri dolaşmaya başlayınca, Beyoğlu hayatını İslâm dışı sayan anlayışın sona ermesinin ilk işareti verilmiş oldu. Üstelik Sultan-Halife bu ziyaretleri yalnız başına da yapmıyordu. İlk kez Şubat 1849'da Naum Tiyatrosu'na gelmiş ve bu vesileyle M. Mariani'nin bestelediği Türk Marşı'nı dinlemişti. Memnuniyetini ifade etmek için 50 bin kuruşluk bir ödül vermesi tabiî başkalarını da cesaretlendirdi. *Journal de Constantinople*, 29 Mart 1851 tarihli sayısında üç gün önce sultanın yanında üç oğlu (Murad, Abdülhamid, M. Reşad) ile birlikte Naum Tiyatrosu'na -bugünkü Çiçek Pasajı'nın gerisinde- geldiğini yazıyordu. Yani onları da alafranga yaşama alıştırıyordu.

Yangınla Yol Açma

1858'de belediye örgütlenmesine geçilinceye kadar bölgenin gelişmesi ve düzenlenmesi keyfi bir şekilde yürütülmüştü. Yabancıları Grand Rue de Pera, Türklerin Cadde-i Kebir adını verdikleri yolun genişliğinde bir tutarlılığa bile aldıran yoktu. Atlı arabanın taşıt aracı olarak yaygınlaştığı dönemde bu darlık önemli sorunlar doğuruyordu. 4 Mayıs 1867 tarihli *La Turquie* gazetesi, üzerinde 470 mülkün bulunduğu 1605 metre uzunluğundaki Cadde-i Kebir'in ortalama 7.5 metre genişliğinde olması gerekirken nadiren 3.75 metreyi aştığını ve özellikle en çok hareketin bulunduğu Naum Tiyatrosu -yani Sultanî'nin- önündeki kısmın genişletilmesi gerektiğini belirtiyor. İki araba karşı karşıya gelince,

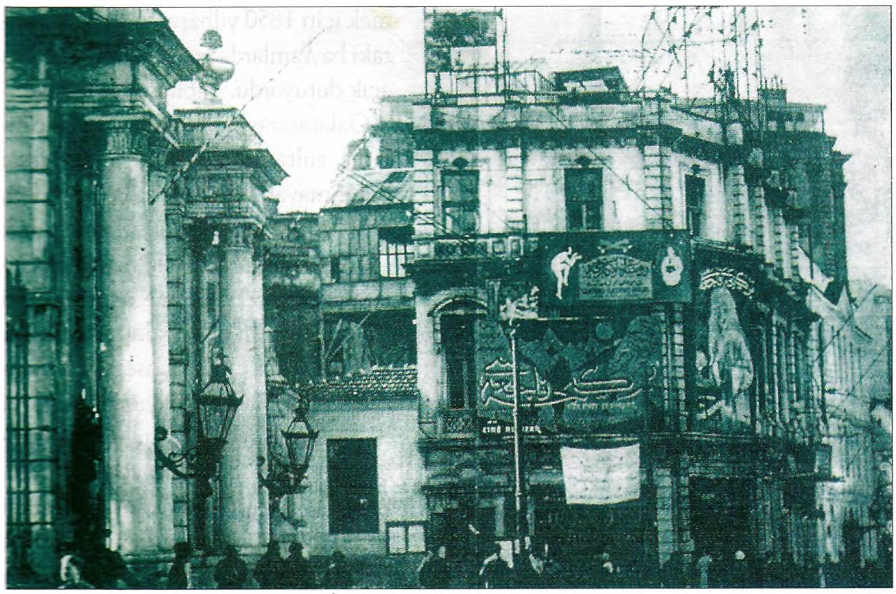

1920'lerin başında Galatasaray'ın köşesinde bulunan ve şimdi yıkılmış olan bina.

lı Barışı içinde Batı ile ilişkileri yürüttüler. Bizim tarikatlar oraya yerleşti ve tam güven sağlandığından Galata surlarının dışına taşma eğilimi arttı.

15. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde Galata'nın üstü, Perşembe Pazarı'nın Voyvoda Konağı'ndan yukarısı avlanmaya uygun sık ağaçlı tepelerden ibaretti. Âtâ Tarihi; Sultan II. Beyazıt'ın mevsimin kış olmasına aldırmadan buralarda avlanmaya çıktığını, ancak üşüyünce ısınacak bir yer aramaya başladığını yazıyor. Bugünkü Tophane'den Beyoğlu'na doğru çıkan ve lisenin yanında bulunan Boğazkesen denilen mevkideki bir kulübeye sığınmış. Burada taze gül fidanları arasında gününü ibadetle geçiren bir 'aziz'e rastlar. Onunla sohbetten çok memnun kalan sultan, bir isteği olup olmadığını sorar. İhtiyar şunları söyler:

"Padişahım, şu zirveye bir mektebi irfan kurdur da orada okuyup yazanları hizmeti hümayununda görevlendir, zamanı geldiğinde devletine lazım olur."

Yıl 1481'dir. Eliyle gösterdiği 30 bin zira (20-25 bin metre)'dan fazla olan arsanın etrafına duvar çekilerek bir cami ile ikişer yüz kişiyi alır üç koğuş yapılır. Böylece Galatasarayı, devlete görevli yetiştirmek üzere kurulmuş olur. Sur içindeki Galata ve Boğaziçi sahilindeki bazı yerleşme yerleri dışında bölge tamamen ormanlıktı, dolayısıyla Galatasarayı'nın köşesi henüz yoktu.

Galatasarayı'nın önemi, Evliya Çelebi'nin II. Beyazıt'ın kararını, orada uyuduğu bir gece rüyasında Hazreti Peygamber'i görmesi ve onun emri üzerine kurumu kurduğunu kaydetmesinden anlaşılır. Hattâ ekler: "Orada bir kere bismillah diyen yüce bir bilim adamı olur."

Böylece Galatasaray'ın efsaneleşmesi süreci başlamış oluyordu. 1492'de İskender Paşa Galata Mevlevihanesi'ni kurar, 1596'da da Ağa Camii yapılarak bölgenin Türk damgası tamamlanır. Ama bir içiçelilik de bahis konusudur. Bizanslıların yabancı saydıklarını İstanbul'un duvarları içine sokmamaya özen göstermeleri gibi, Osmanlı Devleti de yabancı elçilikliklere aynı formülü uyguluyordu. Böylece elçilikler, Galata bölgesinde ve zamanla onun dışında yerleşmeye başlamışlardı. Bunlara da saray dendiğini anımsatmak gerekir.

18. yüzyılda Bâbıâli'nin önemli görevlilerinden Fenerli Rum beylerinden biri o sırtlarda bir ev yaptırınca bölgeye "Beyoğlu" adı yakıştırıldı. Ancak çevrenin gerçek anlamda gelişmesi, 1830'lardan itibaren Osmanlı devleti'nin Avrupa Birliği içinde yeralması ve serbest piyasa düzenini kabul etmesinden sonradır. Yavaş yavaş yerleşim yerleri Galata Kulesi'nin ve Mevlevi Tekkesi'nin ötesine taşar. Hattâ Tanzimat'tan sonra hem ticarî hem de diplomatik merkez haline gelince, bölgeye sadece Avrupalıların tercih ettikleri "Pera" ismi verilmekle yetinilmez, burada bir "Pera Cumhuriyeti" bulunduğu ileri sürülür. Kapitülasyonların da etkisiyle adeta bir tür imtiyazlı bölge oluşmuş gibidir. Avrupalıların ve onlara özenen Levanten'lerle, yerli gayrimüslimlerin egemen olduğu ve batı tarzı yaşamı sürdürmek için yarıştığı bölgede, Osmanlı-Türk kültürünü temsil eden sadece üç tesis vardır: Galatasarayı, Ağa Camii ve Mevlevihane.

Artık, bugün Tünelbaşı dediğimiz yerlerde ve yine bugün Taksim dediğimiz yere doğru ilerleyen "Cadde-i Kebir = Büyük Cadde"nin iki tarafında Avrupalı ticarethaneler, evler ve daha çok sanat ve eğlence merkezleri, tabiî bu arada meyhaneler arttıkça artar. Ağa Camii adeta imparatorluğun sesini işittirmek için oradadır. Ancak kilise çanlarına yenilmese de, sabahlara kadar eğlenenlerin çığlıklarını bastırması mümkün değildir. Hattâ Abdülhamid'in saltanatı sırasında bir ara, ibadet yerlerinin birkaç yüz metre yakınına kadar içkili yer açılmasının yasaklanması kararı çıkar ama, uygulanamaz. Zira çoğu da yabancı uyruklu olan eğlence yeri sahiplerinin elçilikleri nezdindeki girişimleri sonucu karar 'keenlemyekün=sanki yokmuş' addedilir.

hele hızlı gidiyorlarsa, yayaların bundan rahatsız oldukları yolunda yakınmalara o dönemde çok rastlanıyordu.

1865 yılında Galatasarayı'nda düzenlenen Uluslararası Tıp kongresi'nin açılışında bulunmak için arabasıyla gelen Sadrazam Âlî Paşa'nın arabası için bir trafik düzenlemesi yapılıp yapılmadığını bilmiyoruz. Ancak konunun giderek güncelleştiği anlaşılıyor. Nitekim tıp okulunun başka tarafa nakliyle Sultanî'nin 1868'de eğitime başlaması vesilesiyle düzenlenen törende de aynı sorunla karşılaşıldı.

Belediyenin yapamadığını, 1870 yangını gerçekleştirdi. O dönemde yangın İstanbul halkı için hırsızdan da, katilden de tehlikeli bir şeydi. Bu konuda *La Turquie* gazetesi 20 Nisan 1866 tarihli sayısında ilginç bir örnek veriyor. Bir doktorun muayenehanesine giren hırsızları yakalattırmak için "İmdat, hırsız var," diye bağırmasına kimsenin gelmeyeceğini bilen hizmetçi, "Yetişin yangın var," feryadını koparınca amacına ulaşmış. Yangından bu korkunun kökeninde binaların büyük kısmının ahşap olması ve söndürme sisteminin (Akarsu gibi, itfaiyeci teşkilâtının da) yetersizliği yatıyordu. İstanbul'daki her yangında yüzlerce binanın kısa zamanda kül olduğuna pek çok örnek vardır. "Beyoğlu harik-î kebiri = Beyoğlu büyük yangını" adıyla tarihe geçmiş olan 5 Haziran 1870 yangını pazar günü öğleden bir saat sonra Tarlabaşı bölgesinde bir evden çıkmış, kısa zamanda beş altı kola ayrılıp ilerlemiş ve İngiliz Sarayı'nı (İngiliz Elçiliği) kül ettikten sonra Mekteb-i Sultanî'in önünde durmuştur. Üç bin kadar ev yandığı gibi tamamen gayrimüslim Osmanlı uyruklarından oluşan 104 ceset de ölü olarak bulundu. Galatasaray'ın tam karşısındaki Naum Tiyatrosu da yananlar arasındaydı.

Ah Beyoğlu, vah Beyoğlu
Yandı da gitti kül oldu!

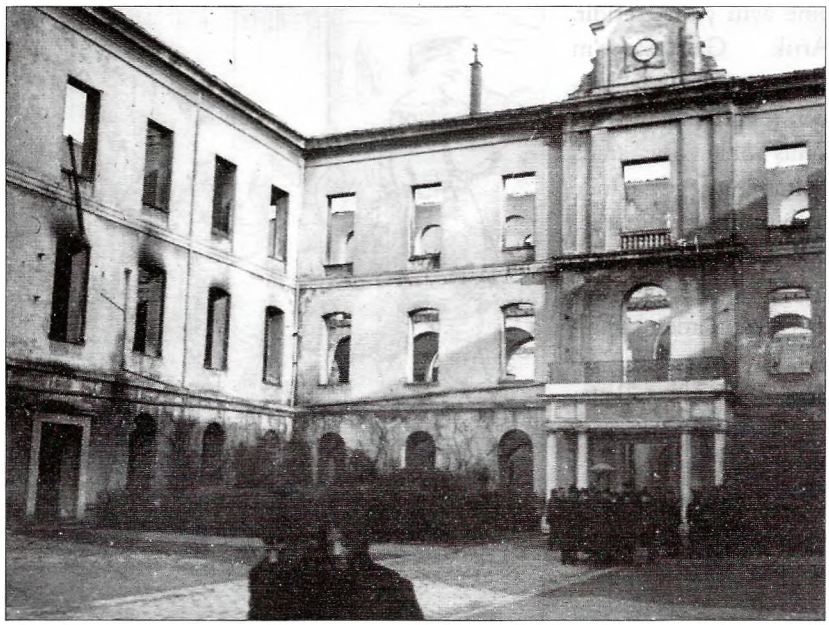

1907 yangınından sonra sadece dış duvarları kalan binanın görünümü.

tekerlemesi bu olayı anımsatmak için söylenmiş.

Yolun bir felaket sayesinde açılmasının ardından birbirini izleyen iki yeni teknoloji ulaşımın rahatlamasını sağladı. Birincisi 1874'te inşaatı tamamlanan Londra ve New York'tan sonra dünyadaki üçüncü tüneldir. Bu sayede Yüksek Kaldırım'ın altbaşında bekleyen sürücü esnafına iş kalmamış oluyordu. Bunlar kiralayanı ata bindiriyor ve gideceği yere kadar yanında koşuyorlardı. Dolayısıyla trafiği aşırı kalabalıklaştıran bir gruptular. Arkasından öncelikle Galata ile Beyoğlu'nu bağlayan tramvay hattı gündeme geldi. Bankalar Caddesi-Tepebaşı üzerinden ilerleyen tramvay hattı Galatasaray'ın köşesinde Tünel'den gelen tramvay hattıyla birleşiyor, böylece Taksim'e ulaşıyordu.

Abdülhamid'in saltanatı döneminde devlet gücünün zayıflamasına koşut olarak Beyoğlu-Galata bölgesinde asayişsizliğin giderek arttığı farkedilmiştir. Elçiliklerin kendi koruma güçleri kadar, himayelerine aldıkları gruplar da çeteler oluşturarak soygunlar düzenliyor, cinayet işlemekten korkmuyorlardı. Kapitülasyonlara dayalı dokunulmazlığın cezalandırılmalarını engelleyeceğini umuyorlardı. Gerçekten yeniçarşı Sokağı'nın başında, yıkılmış olan ve şimdi yerinde cuhuriyetin ellinci yılı anıtı bulunan yerdeki binada Beyoğlu Polis Amirliği bulunuyordu. Ama istediği oranda etkili değildi. Resmî iktidarsızlığı aşmakta, Abdülhamid'in aynı çete yöntemini uygulattırdığı görülür. Süt kardeşi Fehim Paşa'nın kendi çetesiyle diğer çeteleri sindirme girişimleri arasında bir gecede Galata Sarayı'nın yanından Tophane'ye inen sokakta 18 kişiyi bıçaklayarak şahsen öldürdüğü hakkında iddialar bile ileri sürülmüştür. Ondan korkanların abartması denebilirse de, Fehim'in kendi çıkarı yolunda soygun yaptığı da bir gerçekti ve sonunda Abdülhamid bile onu Bursa'ya sürdürmek zorunda kalmıştır.

Galatasaray'ın Köşesi'nde önemli bir değişiklik 1875'te gerçekleşti. Teodor Sıvacıyan'ın kendi ikâmeti için yaptırdığı ev daha sonra Beyoğlu Postanesi'ne dönüşmüştür. Bugün Çiçek Pasajı olarak bildiğimiz yapı da

yine aynı yılın eseridir. Artık Galatasaray'ın Köşesi günümüzde bilinen şeklini almaya başlamış oldu. Bu arada Sultanî'nin yıl içinde belli tarihlerde düzenlediği törenlerin de gelenekleşmiş bir yapıya vardığı dikkatlerden kaçmıyor. Bir örnek olarak, sadece 1896 yılı mükâfat (ya da diploma) törenini *Moniteur Oriental* gazetesinin 14 Temmuz 1896 tarihli sayısından naklen özetleyeceğiz:

"Dün Galatasaray Sultanîsi'nde mükâfat töreni vardı. Büyük giriş kapısında, sultanın tuğrası ve Osmanlı armasını taşıyan bir tâkı zafer kurulmuştu. En üstünde büyük harflerle 'Padişahım Çok Yaşa' yazılıydı. Törenin yapılacağı büyük çadırın içi kıymetli halı ve örtülerle donatılmıştı. Alaturka saat 6'da önemli davetliler göründüler. En başta Mabeyin kâtiplerinden Cevat Bey ve sultanı temsilen yaveri şehriyari süvari miralayı Tevfik Bey, Maarif Nazırı Zühdü Bey ve bakanlığın ileri gelenleri vardı. Bando Hamidiye Marşı'nı çaldı... Müdür Abdurrahman Şeref Bey 28. faaliyet yılının özetini yaptı... Leyli ve nehari 600 öğrenci bulunuyor... Ders Nazırı Cemil Bey ile Müdür Muavini D'Hollys'ten sonra en iyi not alan talebe olarak Assadur (Der) Mateosyan öğrenciler adına Türkçe bir konuşma yaptı, sultana sadakatı vurguladı. Zühdü Paşa da konuşmasında öğrencileri doğruluk ve sadakatten ayrılmamaya çağırdı.

Kalem *dergisinde (21.4.1910) Fikret'in çekilmesi ve yerine matematikçi Salih Zeki'nin atanmasının yorumu, "Sultanîye Mektebi Hadisesi" başlığı ve "Alim ve şair" lejandıyla sunulmuş. Fikret adeta 'Fareli köyün kavalcısı' gibi. Fikirlerini yaydıkça öğrenciler onun peşine takılıyor, fizikî bilimler uzmanı yeni müdürden uzaklaşıyorlar.*

Yanma Sırası Galatasaray'da

1870 yılı yangınından kendisini tesadüfen kurtaran Galata Sarayı binası 1907 yılında en büyük felaketini yaşadı. 9 Mart Cumartesi gecesini Pazar gününe bağlayan geceyarısı, binanın üçüncü katında Fransız müdür muavini Feuillet'nin dairesinde başlayan yangın önce mutfağın tavanını sarmıştı. Gaz Ocağı'nın parlaması sonucu hızla yayılan ateş, binanın tavanları çok yüksek olduğundan kolayca kontrol altına alınamıyordu. Alevler yekpare olan çatıyı hızla baştan sona sardı. Çatı araları da alevleri boru gibi çektiğinden tehlike önlenemiyordu. Ailesiyle birlikte binada oturan müdür Abdurrahman Şeref ancak bir pantolon ve paltosunu kurtarabildi. Kendi çok değerli kitapları yandığı gibi okulun 40 bin kitaplık koleksiyonu da yok oldu. Ülkenin başka hiçbir yerinde bulunmayan laboratuvarlar da yok olmuş, üç saat içinde okul oturulamayacak hale gelmişti. Tek teselli, tatil gecesi olması sebebiyle 750 öğrenciden sadece 'bekâr' denilen 200'ünün binada bulunması ve kolaylıkla kurtarılabilmiş olmalarıydı. O tarihten 26 Ocak 1909'da binanın tamiri bitinceye kadar geçen sürede Galatasaraylı öğrenciler Beylerbeyi'nde ders görmüşlerdir.

Yangın sırasında okulda bulunan bir öğrencinin izlenimlerini *Yenigün* gazetesinin 11 ve 12 Eylül 1931 tarihli sayılarında yeralan anılarından naklen aktaracağız. Yazar ismini açıklamamış, sadece okul numarasını vermiştir: 313.

Meşrutiyet'le gelen özgürlük havası öyle bir dereceyi bulur ki 313'ün dediği gibi Sultanîliler de gösterilere fiilen katılırlar. An... sahibinin herhalde katılmadığı için belirtmediği bir olayı biz anımsatalım (7.9.1908 tarihli *Moniteur Oriental*'den):

"Geçmiş dönemde Yemen'e sürülmüş olan gazeteci (Lastik) Said, Sana'daki sürgününden döndü. Mektebi Sultanî öğrencileri Şirket-i Hayriye'nin 50 nolu vapurunu kiralayıp eski hocalarını törenle karşıladılar."

Tevfik Fikret Dinamizmi

Yazar 313, bu felâketli dönemi izleyen mutluluk dönemini de anılarında şöyle anlatıyor:

"Bazen ötede beride göze çarpan şeyler birçoğumuzu cidden düşündürüyordu! Büyük bahçedeki dersane barakalarının arkalarında muhtelif sahneler kurulmuş, önlerinde zilli birer çığırtgan, kemandan davula, uttan dümbeleğe kadar muhtelif çalgıları ile icrayi ahenk ediyor.

Yemek vakti gelmiş, derse girmek lazım, yatma zamanı... Kimin umrunda?.. İri karnı ile nasihate gelen ders nazırı zavallı Cemil Bey sözünü geçirtemiyor. kapılar sökülüyor, pencerelerin camları kırılıyor. Mektebin yangınına sebebiyet vermiş olduğunu yukarıda izah ve kaydetmiş olduğum ikinci müdür (Feuillet) teneke gürültüleri, kaynana zırıltıları ile mektepten kovuluyor, grevler yapılıyor, muallimler sınıflardan çıkarılıyor, her türlü kaydü şarttan uzak, herhangi bir metin idareden mahrum koskoca bir irfan müessesesi, koca Galatasaray... Müthiş bir taraka ile derin bir uçuruma doğru gümbür gümbür sürükleniyordu...

Kendini bilen birçok arkadaşlarımız düşünmeye başlamışlardı, gizli gizli dertleşiyorduk. Galatasaray'a ne olmuştu? Bu vaziyet daha ne kadar devam edecekti, ne olacaktık?

Eskiden göğsümüzü gererek Beyoğlu Cadde-i Kebiri'nden arkamızda taşıdığımız resmi elbiselerimizin sırmalı yakasını göstermeye şimdi cesaret edemiyor, sivil pardesömüzün önünü tamamiyle kapatmak suretiyle sarı düğmelerimizi saklamaya mecbur kalıyorduk... Hem yapıyor, hem yaptığımıza nedamet ediyorduk. Yalnız, mukaddemede de söylediğim gibi istemediğimiz, arzu etmediğimiz herhangi bir hadiseye sebebiyet vermiş olan bir arkadaşımızı idareye teslim etmemek, haber vermemek hususunda hepimiz taş bir kale gibi sağlam ve müttehit idik. Bir arkadaşımızı mü-

313 Anlatıyor...

"İzinsiz kaldığım haftalardan biri idi...

Galatasaray'ın pek meşhur olan pilavından iki tabak üstüste yemiş ve hemen yatakhaneye çıkarak bir torba şeklinde olan yatağıma girmiştim. Yüz yataklı koca salonda yedi sekiz kişi ya vardık ya yoktuk.

Uyumuşum... Uykum arasında mektebi yanar gördüm. Sanki yanıyormuşuz, talebe ellerinde bardaklarla, sürahilerle su taşıyarak yangını söndürmeye çalışıyorlardı. Bağırtılar, koşuşmalar arasında gözlerim açılmış... Sersem sersem bakıyordum: Yanan hava gazlarının ışığı altında don gömlekle koşan, ellerinde kovalar, sürahiler su taşıyan talebeler, sopalarını yerlere vurarak herkesi uyandırmaya çalışan gece bekçileri... Ben hala rüya zannediyordum. Meğerse yanıyormuşuz, hakikaten yanıyormuşuz. Az kalsın rüya diye ben de yanacaktım da şimdi büsbütün âlemi rüyada yaşayacaktım...

Gürültüler fazlalaştı, koşuşmalar arttı.

- Yanıyoruz...

Sesleri arasında don gömlekle yatağımdan fırladım ve koridora çıktım. Mevcut talebeden bir kısmı ikinci müdür (Feuillet) Föye'nin ailesiyle ikâmet ettiği daire önünde birikmişler, arkadaşlarının taşıdıkları kovaları alarak içeriye devrediyorlardı. İçeride de birkaç arkadaşımız duvarı yıkmakta, tavanı sarmakta olan alevlere kova, kova su atmakta idiler.

Fakat hırçın alevler bana mı demiyorlardı. Su atıldıkça daha şiddetle tavana saldırıyorlar, yaka yaka, yana yana yükseliyorlardı.

Föye, sarı uzun bıyıkları kırmızı suratı ile yanımızda duruyor, ispirto kokan ağzı ile:

- Un peu plus vite!.. [Biraz daha çabuk...]

Diye kumanda veriyordu..

Ne talebinin gayreti ve ne de Föye'nin bu korkulu kumandası faide verdi. Yarım saat sürmemişti ki yangın ahşap tavanlara sirayet etmiş, Galatasaray'ın yıllardan beri çürümüş, kurumuş çatısı çatır çatır yanmaya başlamıştı.

Havagazı... Evet ana musluğunu kapatmak kimsenin aklına gelmeyen ve açık kalan havagazı boruları birkaç dakika içinde mektebin çatısında ateşi yaymış, etrafı kasıp kavurmaya başlamıştı.

Tehlike gittikçe artıyordu... kimse ne yaptığını, ne yapmak lazımgeldiğini bilmiyordu. Kimi muslukları söküyor, kimi kapıları söküyor, kimi yatak yorganı, kimisi de demir karyolaları pencerelerden aşağıya atmaya çalışıyor, herkes aklına geleni yapıyordu.

Tekrar bir ses duyuldu:

- Tavan çöküyor...

Hakikaten tavan tahtaları bazı yerlerden sallanmaya başlamış, çatının alevleri yatakhaneyi aydınlatmıştı.

Bu şaşkınlık arasında kendi yatağını bulamamış, yanımdaki karyolanın üstünden eline geçirdiğim yırtık bir pantolonla ceketi giyinerek fesimi bile almaya vakit bulamadan yatakhaneden fırlamıştım... Biz birbirimizi ite kaka merdivenlerden inerken yatakhane ve koridor tavanları ateşler içinde yanıyor, yanık tahtalar kıvılcım saçarak yerlere dökülüyordu.

Artık kurtarmak, söndürmek imkânı kalmamıştı.

Şimdi biz bahçelere çil yavrusu gibi dağılmış, üçüncü kattan ikinciye, ikinciden zemine dökülen demir karyola parçalarını, patlayan camları seyrediyorduk. Yangın ışığı altında mektebin etrafını dört dönüyor, bazen o pencereyi, bazen bu pencereyi kırmaya, içeriden eşya kurtarmaya çalışıyorduk.

Bu hâyuhuy içinde kimse kimsenin farkında değildi.

İtfaiye mütemadiyen boru çalıyor, tulumbacılar koşuşuyor, talebe bağrışıyor, halk itişiyordu.

Föye bir taraftan ispirtonun, diğer taraftan yangının tesiri ile mütemadiyen ter döküyor, Abdurrahman Şeref Bey şaşırmış, mahzun mahzun dolaşıyor, gözlerinden yaşlar akıyordu. Sabah yakındı. Artık donmaya başlamıştık.

Müracaatımız üzerine yanımızdaki

Galatasaray Polis Merkezi'nin büyücek bir odasında uyumaklığımıza müsaade edilmişti.

Ben, yalınayak, başı kabak, yırtık bir pantolon ile bir ceketi labis idim, arkadaşlardan bir kısmı yeni elbiselerini, hattâ bavullarını bile kurtarmış oldukları halde ekseriyet don gömlekle canlarını kurtarmışlardı.

(...)

Beyoğlu'ndaki yanık binanın bahçesinde tedrisata devam etmek imkânsızdı. Mektebin esaslı bir surette yeniden tamiri de başlayacaktı. Tamir esnasında ise Beyoğlu'nda derslere devam edilemeyecekti. Talebeyi büsbütün mektepsiz bırakmak hiç muvaffık değildi.

Tatil esnasında Beylerbeyi Sarayı'nın daireleri biraz tadil edildi. Yandaki boş arsalarda dersane olarak kullanılmak üzere barakalar vücude getirildi. Sene başında derslere Beylerbeyi'nde başlamıştık. Beylerbeyi'nde barakalardan maada iki ayrı bina vardı. Yatakaneler, dersaneler ve idare bu üç binanın muhtelif kısımlarına yerleştirildi. Binalar arasında dahili geçitler bulunmadığından birinden diğerine gitmek için sokaktan geçmek lazımgeliyordu.

Bu binalar, leyli bir mektep için elzem olan dahili inzibatın temini hususunda kat'iyyen müsait olmamakla beraber Beylerbeyi'ndeki serseri hayat üzerinde başka tesirler de aramak lazımgelir. Bunlardan birisi idare başında bulunanların idari acizleri, diğeri de memleketin havasını tamamiyle sarsmış olan hürriyet rüzgârının şiddeti!..

İşte bunlar, zaten yangın dolayısıyla sarsılmış olan Galatasarayı bütün manası ile bir uçuruma doğru sürüklemekte idiler. Hakikaten, doğru söylemek lazımgelirse Galatasaray'ın Beylerbeyi hayatı Galatasaray tarihinin en müzepzep (karmakarışık) bir devresini teşkil eder."

Binanın uygunsuzluğuna ek olarak 1908 yılı Temmuz'unda II. Meşrutiyet'in ilanının bütün topluma getirdiği özgürlük havasının da etkisiyle eğitim tam bir anarşi içine girer. '313' durumu şöyle anlatıyor:

"Beyoğlu dairesinin intihap sandığı kalkacak... Galatasaray bulunmasın? Vatan şadü (sevinirken) olurken Galatasaraylılar izhari şadümanı eylemesinler? Hiç kambersiz düğün olur mu?.. Haydi iskeleye!..

Ey Vatan, ey ümmü müşfik...
Şadü handan ol bugün.
Gel, gel ey hâki mukaddes,
Mazharı şan ol bugün...

Avazeleriyle rıhtım boyuna dökülen talebe soluğu Kuzguncukta alıyorlar.

Ellerde irili ufaklı bayraklar, bir sürü dilli düdük Beyoğlu sokaklarında sandık peşinde dolaşıyorlar...

Beylerbeyi intihap sandığı geçiyor... Bir çifte nara ile dümbelek sesi bir mıknatıs kuvvetiyle talebeyi sokaklara çekiyor, dersaneler boşalıyor, duvarlardan, pencerelerden atlayanlar soluğu İstavroz'da alıyorlar.

Madem ki Beylerbeyi'nde bulunuyoruz, oranın intihap sandığı şenliklerine iştirak etmemek hıyaneti vataniye olmaz mı?!

İstanbul'dan herhangi bir mektep vapurla tenezzühe çıkmış, Şirket-i Hayriye'nin Şeref kaptanı donanmış vapurunun düdüğünü öttürür. Bir mektebin diğer bir mektebi selamlaması kadar ayıp bir şey var mıdır!

Hürra... Mubassırların hayreti karşısında yemekhaneleri boşaltan talebe rıhtım boyuna diziliyor, ellerde marullar, hıyarlar, yemek tabakları, sürahiler sallanıyor...

- Yaşasın...

Sesleri gökyüzünü çınlatıyor... Bu şerefe o gün talebe de gezmeye gidiyor, sınıflarda ecinniler cirit oynuyor... Muallimler lütfen avdet edecekler ümidiyle elleri ceplerinde talebe efendileri bekliyorlar?

Gece mütaleahanelerinde muhitlerden başka pek ender olarak tek tük bazı sıralarda göze çarpan talebe, Bağlarbaşı'na, Selâmsız'a, Çamlıca'ya tenezzühe gitmiş arkadaşlarına muntazır...

Yatakhanelerinde mangallar yakılmış, semaverler kurulmuş, kırılan tavla zarlarının sesinden uyumak imkânı yok.

Ertesi günkü dersi düşünen yok, uyku kimin gözüne giriyor?

- Düşeş...
- İki mars, bir oyun...

İskambil kâğıtları, bazen ufak bir ihtilaf yüzünden havada uçuşuyorlar..."

dafaa etmek için her şeyi feda ederdik. Ser verir, sır vermezdik. Birbirimize zincir gibi bağıl, hakkımızı müdafaa ve istirdat hususunda çelik kadar metîn idik...

Nihayet... Evet nihayet bir gün Galatasaray'ın semasında biriken kara bulutlar dağıldı, mavi ve temiz bir sema üzerinde ılık ve hayali bir güneş doğdu. Mes'ut bir haber Beylerbeyi'nin müzebzep (karmaşık) afakını aydınlattı!

Tevfik Fikret Bey müdürü olmuştu.

Rübabı şikestesi, Tarihi Kadimi ile gençliğe kendini, ahlâkını, ruhunu, duygusunu tanıttırmış ve temiz seciyesiyle bütün kalplerde yer tutmuş olan Fikret Galatasaray'ın idare makinesini eline almıştı.

Şimdi tam manası ile bir bayram yapıyorduk. Beylerbeyi Sarayı'nın Paşa daireleri temelinden sarsıldı. Günlerce bu bayramı tes'it ettik. Herkes birbirini tebrik ediyor. Fikret'in Galatasaray'ı dirilteceğine İsa'nın tekrar dirilip geleceğinden bir kat fazla bir iman, bir itikat ile inanıyordu. Fakat biz bu büyük mürebbiyi, bu büyük şairi, bu büyük ve temiz kalpli, temiz seciyeli adamı, muarızlarının bile sonradan itiraf mecburiyetinde kaldıkları bu büyük müdürü biz Beylerbeyi'nde göremedik, o buraya, bu müzebzep muhite gelmedi.

Yeni müdür, bizi yeni binada, yeni bir terbiye yuvasında, yeniliklerle karşılamak istiyordu. O, yanan kışlayı asrî bir mektep olarak bütün tedris ve terbiye cihazları ile teçhiz ederek tamir ettirmeye çalışıyordu.

Tevfik Fikret Beylerbeyi'ne gelmemiş olmakla beraber beylerbeyi tayin haberinin husule getirdiği manevi tesir altında birdenbire değişti.

Sanki talebe o eski talebe değildi ve sanki Beylerbeyi barakaları bir gün evvel, bir saat evvelki barakaları bir gün evvel, bir saat evvelki barakalar değillerdi. Galatasaray'ın başında o bulunmadan, Galatasaray onun

mevcudiyetini hissedivermişti.

Tevfik Fikret Galatasaray' da müdür olduğu dakikadan itibaren talebe de ona layık bir talebe olduğunu ispat edebilmek için bütün o eski ve muvakkat hırçınlıkları birden bırakıvermişti.

Tekrar eski Galatasaray binasındayız.

Artık eski, köhne kışla meydanda yok, gözlerimiz önünde bütün manası ile yeniliklere bürünmüş yeni bir irfan ocağı duruyor.

Şüphe yok ki yangın Galatasaray binasını ihva etmiştir. Eğer yanmasıydı o haliyle kalacak, eski binadaki kökleşmiş terbiye zihniyeti hâlâ yaşayacak, memleket bugünkü bu asrî mektebi bulamayacaktı.

Yeni binada biz her şeyi yeni bulmuştuk.

Sıralar yeni, yataklar yeni, yemekler yeni, terbiye usulleri, hayat, hademelerin giyinişi, mubassırların muamelesi, her şey, her şey yeni idi. Hattâ bu yenilik eskiden kalma muit ve mubassırlardan birçoklarını bile yontmuş, inceleştirmişti...

İster istemez onlar da yeni olmaya gayret ediyorlardı. Madem ki muhit onlara uyamıyordu, onlar muhite uydular. Programlarda bile bir yenilik görmeye başladık.

Eğer Fikret bütün manası ile istediğini yapmakta serbest kalmış olsaydı eskilerden hiçbirini görmeyecektik.

Galatasaray'da öteden beri ikinci müdürler Fransa'dan getirilirlerdi. Fikret'in ilk müdürlüğü zamanında maarif nezareti Fransa'dan (Mazor) namında bir müdiri sani ile (Reys) adlı bir sermubassır celbetmişti. Bu adamlar sözde mektebi ıslah edeceklerdi.

Pek müstesna bir yaradılış olan M. Dolis hariç olmak üzere idare başına getirilen ve Türklüğü daima bakır görmeye çalışan bu adamlar Galatasaray'da hiçbir muvaffakiyet gösteremişlerdi.

(...)

Koca Fikret ile bu Fransızlar arasında onun terbiye sistemi, onun zihniyeti, onun nezaket tab'ı ile bunların cebir ve şiddeti, bunların zihniyeti, bunların kalabalığı arasında ne derin uçurumlar, ne büyük farklar vardı. Fikret'in yalnız gözleri bunların hepsinin bütün idari ve terbiyevi kabiliyetlerinin fevkında idiler. O bir çift göz karşısında biz eridiğimizi hissederek, onun gözleri her manayı ifade ederlerdi. Onun bakışından ne demek istediğini, ne arzu ettiğini anlardık.

Koca Galatasaray'ı döndüren, idare makinesini çeviren, hiç şüphe etmemelidir ki o gözlerdi.

Bundan dolayıdır ki ağızlarıyla, kollarıyla iş görmek isteyen bu adamlarla Fikret anlaşamıyordu.

Bütün mektep ve büyüğümüzden en küçüğümüze kadar galeyana gelmiştik.

Mektebin idare kısmına doğru ani bir akın başgösterdi. Yolumuzda önümüze çıkan, galiz gözlerle, sıvalı kollarla bizi durdurmaya çalışan Reysler, Brendiziler, Moskoslar birer tarafa savruldular ve pek nazikâne bir suretle Faik Bey'e hemen mektebi terkederek bir hadiseye meydan vermemesi tavsiye olundu.

Taburlarla sabah mutaleasına indik. Artık fısıltı talebe arasında değil mubassırlar, muhitler arasında da başlamıştı. Bu umumi teşebbüse karşı durmak için bir çare düşünüyorlar, uzun uzun, gizli gizli konuşuyorlardı.

Nihayet trampete çaldı... Çay içmek için aşağı indik ve bahçelerimize çıktık. Nihari talebelerden bir kısmı da geldi.

O günün gazeteleri (bir şair yerine bir alim)'nin Tevfik Fikret yerine Salih Zeki Bey'in tayinini haber veriyorlardı.

İdare son sınıf talebesinden ürküyordu. Aşağı sınıfları korkutmak mümkündü, fakat yukarı sınıf talebelerini durdurmak biraz müşkül olacaktı. Arka bahçenin etrafı yüksek duvarlarla kapalı idi. Bu duvarların

Öğrencilerinin Mektuplarında Tevfik Fikret

3 Ocak 1909

Beyefendi hazretleri,

Mekteb-i Sultanî müdüriyetini kabul ettiğinizden dolayı umum talebe size son derece memnun ve müteşekkirdir. Zira hüsn-i tedbir ve faziletiniz namus ve hamiyetiniz bütün halk tarafından teslim edildiği gibi bizim de -talebe arkadaşlarımızla beraber- herkesten ziyade size olan hürmet ve muhabbetimiz senelerden beri adeta prestij derecelerine vardı. Binaenaleyh Mekteb-i Sultanî'yi ıslah için siz kadar hiçbir kimseye emniyet ve itimâdımız olmayacağı pek âşikârdır.

Geçende gazetelerdi ilanı okuyunca ne kadar sevindiğimizi size tarif etmek mümkün değildir. Hepimiz tatil sonunu bekliyoruz. Fevka'l-kusûr olan icraatınızı görmeye âmâde bulunuyoruz. Bundan dolayıdır ki arasıra mektebi ziyarete gitmekten de kendimizi alamıyoruz. İşte yine evvelki gün oraya gittiğimizde dehşetli bir haberin te'sir-i elimine maruz kaldık: "Fikret Bey harem dairesi ayırıyor..."

Bu haber birden bire hakikaten bize fena tesir etti. İlk işiteceğimiz, göreceğimiz şey mektepte menfaat-i şahsiyyeye mi taalluk edecekti?!

Beyefendi, biz ve cümle âlem biliriz ki müdür ailelerinin mektep dahilinde bulunması evvelce o müessesenin bâdî-i harâbı olmuştu. Bugün yine siz oraya girerseniz, hiç şüphe yok, bu ileride yine bir numune-i imtisal olacak...

Hem Beyefendi Hazretleri, mektep içinde kadın bulundurmanın ne münasebeti var? Orada bu kadar genç imrarı hayat ediyor. Biz civardakilerin bile mevcudiyetinden şikâyet ederken, bir de bu ne ola?! Eğer mümkünse siz oradan bahçıvanın bile ailesini çıkarınız.

Saniyen Beyefendi, üç nüfustan ibaret olan ailenize Beyoğlu'nda küçük bir apartman tedariki sizin için pek büyük bir masraf ve güç değildir. Ancak bu kadar bir meblağ tasarrufu için iki yüz daha fazla evlad-ı vatanın tahsiline medar olacak koca bir kısmın, bunun-

la beraber hem binanın ve hem bahçenin en mühim ve mütena bir cihetini inhisara almak muvaffık olur mu? Talebeyi kale gibi duvarlar aralarında hapsederek o ferahlı ve denize nazır koca bahçede gezmek yalnız zatınıza, zevcenize ve mahdumunuza mı mahsus olacak? Teessüf ederiz!

Zât-ı âliniz bizim bildiğimiz Fikret Bey iseniz, herhalde bu teşebbüsten istinkâf edeceğinizi ümid ederiz. Mektep talebelerin, yani evlad,ı vatanındır. Mahkeme kadıya mülk olmaz. Oraya yerlemek beyhudedir... Biz müdürlerimize birer ikişer bol bol odalar verebiliriz... Fakat aile pek fazla bir şey...

Bir de dairenizi kârgir duvarlarla ayırmışsınız. Ahşap bir câmekân neden kifayet etmiyor. "Hayat-ı zail içinde maişet idi..."

Vakıa bu derece mektepte yerleşmeye kalkışmanız, mektebii :ze ne derece sadık kalacağınızı, oraya ne büyük himmetler sarf edeceğinizi de pek sarih gösteriyor. Biz de buna nasıl teşekkürler edeceğimizi bilemiyoruz. Fakat ilk gününden daha muhabbetinizle mali kalplerde böyle bir eser-i nahoşnudi uyandırmak iyi olmuyor.

"Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz," derler.

Hususiyle, bu mesele nazar-ı dikkate alınmadığı takdirde aleyhinizde itale-i lisana cüret eden Serbesti gibi bir gazetenin bu hususu aleni mevki-i münakaşaya koymasını hiç arzu edenlerden değiliz. Biz Fikret Bey'in hayalini senelerden beri kalbimizde taşıdık, onu bugün de milletin elsine-i ibcalinde görmek isteriz...

Üstad! Kusurumuzu affediniz... Size bu mektubu yazmaya bizi sevk eden şey mahza size olan samimi muhabbetimizdir. Siz necib, ulvi bir timsal-i faziletsiniz. İnşaallah Sultanî sizinle namdar ve payidar olacaktır. Millet sizin yüzünüzden büyük büyük terakkiyata mazhar olacaktır.

Elinizden, bilhassa elinizden öperiz. Bizi affediniz. O nam-ı azamet-ittisamınızın gazetelerde tahtie edildiğini görmektense, size karşı böyle bir kusurda bulunmayı tercih ettik. Baki var olunuz. İydiniz said olsun.

Rahle-i tedrisinizde bulunmak şerefine mazhar olamayacak bir talebeniz

Şevket Bahâ

23 Mart 1909

Efendim Hazretleri,

İ'ta olunan yemeklerin adem-i kiayeti cihetiyle talebenin ekserisi sofradan hemen yarı aç gibi bir halde kalmakta olduklarını, sofrada yeşillik ve salata namına hiçbir şey bulunmadığını nazar-ı dikkat-i kâr-agahilerine arz ve bu hususta mürüvet,i kerimanelerine intizar eyleriz.

İkinci taamhane talebesi

Bende

1 Nisan 1909

Huzur-ı alilerine,

Efendim Hazretleri,

Bundan on beş gün ev[vel] zât-ı alilerine müsevviden yollamış olduğumuz bir mektubun cevabını alamadık. Eğer o mektubun içinde yazılı olan şeylerin hepsini havi bir "circulaire" yollamaz iseniz, emin olunuz ki hiç ümid etmediğiniz gazetelere neşrettireceğiz ve ilave olarak ser-mubassarımızın sarhoş olduğunu çok defalar gördüğümüzü de yazacağız. Çarşamba gününe kadar "circulaire"i bekleyeceğiz.

Emr ü ferman efendim hazretlerinindir.

Cemiyet der-Mekteb-i Sultanî

9 Mayıs 1909

Beyefendi hazretleri,

Mektebimiz müdiriyyetini lütfen yine zir-i idare-i arifanenize almanızı istirham zımnında umum arkadaşlarımız namına ricaya gelmiş isek de, devlethanenizde bulunmadığınız cihetle bilcümle rüfekâmızın istirhamatını şu varak-paremizle arz ve takdime ictisar eyledik. Beşyüzü mütecaviz evlad,ı vatan zat-ı ailelerinin mektebimizi teşrifine şiddetle intizar etmektedirler.

Bütün şakirdan namına

835 Halid

104 Ahmed Muhyiddin

467 Şevket

330 Kâmil Mümtaz

mektep dahiline iki kapısı vardı. Kapılardan birisi kapatılmış, diğerinin önüne de Brendizi, Moskov, Jozef gibi güçlü kuvvetli mubassır ve muhitleren on-onbeş tanesi toplanmış, bir mana teşkel etmişlerdi.

Artık hakikat tamamıyla anlaşılmıştı. Saklanacak bir yeri kalmamıştı. Şimdi bahçede nutuklar söyleniyor, mubassırlara, muhitlere yol vermeleri tavsiye ediliyordu.

Fakat onlar bir duvar gibi kapıda durmuş, aldırış etmiyorlardı.

Bir aralık ufak bir manevra yapmaya karar verilmişti. Talebeden bir kısmı arkadan Galatasaray Hamamı'na açılan demir parmaklıklı kapıya dğru koşacaklar ve bu suretle muhit ve mubassırları aldatıp o tarafa sevkederken diğer kısım boş kalacak olan esas kapıdan mektebin önüne çıkacaklardı.

Bu plan muvaffakiyetle neticelendi.

İçimizden biri seslendi:

- Arkadaşlar! Arka taraftan hamam kapısına gidelim. Orası boştur.

- Bire aman, haydi hamam kapısına... Kısacak oradan.

Hürrra!.. Bütün mubassırlar, muhitler bu musavver planın farkına varmayarak oradan hamam kapısına doğru koştukları zaman ekseriyet esas kapıya hücum etmiş ve kolayca mektebin ön bahçesine çıkmışlardı...

Hamam kapısından dönen zorbalar partiyi kaybetmişlerdi. Bu aralık Bekir Ağa merhum trampetesini çalarken son sınıf talebesi de küçük sınıfların başına geçmiş taburları dersanelere değil, Beyoğlu Cadde-i Kebiri tarafına sevketmeye başlamışlardı. Artık muhitler birer tarafa çekilmiş. Sıra sıra geçerek kendilerini selamlayan ve son sınıf talebesi tarafından idare edilen talebeyi seyrediyorlardı.

Aileleri taşrada olduğu için mektepte ikâmet eden yukarı sınıf talebesi de İstanbullu arkadaşlarının evlerine dağılmak suretiyle Galatasaray boşalmış, Fikret'siz kalan yuva büsbütün öksöz kalmıştı.

Bu hal bir hafta kadar sürdü. Bir taraftan bizzat Fikret'in tavsiyesi, diğer taraftan Maarif Nezareti'nin ricası üzerine talebe gazetelerle tekrar mektebe davet edildi ve grev semeresiz olarak nihayete erdi."

Tabii Fikret olayını sadece öğrencilerin tepkisi açısından ele almak yanlış olur. Önce istifa ettiği, Maarif Nazırı Nail Bey'in ısrarla geri döndüğü, arkasından yeni nazır Emrullah Efendi ile anlaşamadığı ve Boğaziçi'nde Aşiyan'a çekilmeye karar verdiği biliniyor. Esasen ileri derecede bir şeker hastalığının da işi yürütmesine izin vermediği anlaşılıyor. Ama bu arada Galatasaray'a o muhteşem, şimdi ismini taşıyan konferans salonunu kazandırdığı da unutulmayacak bir gerçek.

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı'nca yayımlanan *Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi* isimli kitapta, Fikret'in müdürlük döneminde öğrencilerce kendisine yazılmış ilginç birkaç mektup var. Bunları aynen aktarmakla yetiniyoruz. Anlaşılıyor ki Beylerbeyi dönemiyle başlayan gerginlik Meşrutiyet'le birlikte öğrencilere apayrı bir dinamizm kazandırmış.

Beyoğlu'nda Sade 3 Türk Bayrağı

Meşrutiyet'in ilanıyla beliren dinamizm, Galatasaray Sultanî'de yani bir yapılanma girişimlerinin ön plana çıkmasına yolu açtı. Üç senedir gizli kalmaya çalışan futbol kulübü açığa çıkar. Galatasaraylılar Derneği kurulur. 1912'de ülkemizin ilk izcilik örgütü olan Keşşaflar Sultanî'nin jimnastik öğretmeni Ahmet Robenson'un önderliğinde faaliyete geçer ve Galatasaray'ın Köşesi'nde boy göstermeye başlar. Bu arada parlamenter sistemin gölgesinde beliren ayrılıkçı eğilimlere karşı Sultanî'de de milliyetçi bir havanın güç kazandığı görülür. Seçimler sırasında ya da bayram günlerinde bütün Beyoğlu'nda ve tabiî Galatasaray'ın Köşesi'nde her ülkenin bayrağından da fazla olarak Yunan bayraklarının görülmesi bir rahatsızlık doğurmuştu. Yunanistan'dan yükselen Bizans'ı canlandırma hayalleri özellikle Balkan Savaşı döneminde bu eğilimi daha da pekiştirdi.

Birinci Dünya Savaşı günlerinde - ayrı bir yazıda belirttiğimiz gibi- Sultanî gönderdiği gönüllüler ve verdiği şehitlerle kendini tamamen ulusçuluğa bağlıyordu. Çanakkale Savaşları sırasında okul, oradan getirilen gazilerin hastanesine dönüştürüldü. Olayı, Suat Aray anılarında şöyle anlatıyor:

"1915 yılının bir sonbahar gecesi, derin uykumuzun arasında ve sabaha yakın bir saatte birdenbire uyandırıldık, hemen kalkmamız ve eşyamızı alarak aşağıya inmemiz söylendi. Mektebe cepheden yaralılar geldiğini, mektebin hastahane olacağını öğrendik. Derhal giyindik ve çoğumuz sadece elbiselerimizi aldık, geri kalan şeylerimizi isteğimizle hastaneye bıraktık (terlik, gecelik, havlu, iç çamaşırı gibi); aşağıya indik. Gecenin karanlığı içinde, o zamanın hasta nakliye vasıtaları olan iki beygirli ve demir tekerlekli arabaların binaya durmadan yaralı naklettiklerini gördük. O geceyi bilen Galatasaraylılar bunu asla unutmamışlardır, arabaların tekerlek sesleri hâlâ kulaklarımızdadır. Ertesi günü öğrendik, Gülnihal hastane gemisi akşamüstü yaralı dolu olarak Çanakkale'den gelmiş, Kabataş'a yanaşmış, askerî ve sivil hastaneler dolunca, büyük mektep binalarının, o arada bizim mektebin de hastane olmasına karar verilmiş. Yatakhanelerimiz hastane için kafi geldi, birkaç gün nehari olarak devam etti. Konferans salonu yatakhane oldu, mektep leyli olarak da açıldı, yalnız yemek yoktu, talebeler yemeğini dışarıdan getiriyordu..."

Savaşın bitişi ve Mondros Ateşkesi'nin arkasından İstanbul'un işgali, özellikle Beyoğlu'ndaki dengeyi altüst etti. Başta Rumlar olmak üzere gayrimüslimler Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamen yok edilmesi ve Türklerin geldikleri yere Asya'ya dönmeleri tezlerini yüksek sesle haykırıyorlardı. Bayrakları da ticarethanelerinin üzerinde rahatça dalgalanıyordu. Durumu, Türklerin ve tabiî ki Galatasaraylıların duygularını en iyi yansıtan 'Ağa Camii' isimli şiiriyle bir süre Sultanî'de eğitim gören Nazım Hikmet olmuştur.

Mektebin içinden her gün Galatasaray'ın Köşesi'ni dolduran yabancı bayraklara bakıp üzüntülere boğulan öğrencilerden Suat Aray da anılarında şunları belirtiyor:

"Tramvay Karaköy'den Beyoğlu eteklerine doğru kıvrılınca herkeste bir hayret edası belirdi:

- A, buraya bakın, bu basamakları da nereden buldular, ne vakit astılar?

Voyvoda (Bankalar) Caddesi'nde İngiliz, Fransız bayrakları yer yer sallanıyordu. Tramvay Beyoğlu'nun eteklerinden yukarıya yükseldikçe bayrak panayırı kesafeti de yükseldi. Hele Beyoğlu Caddesi'nde, son haddini buldu. Hemen her pencerede İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan bayrakları dalgalanıyordu. Kalbim burkuldu. Kendimi hemen aşağı attım, koşa koşa mektep kapısından içeri daldım... Bir saat sonraki öğle paydosunda hepimiz bahçenin caddeye bakan demir parmaklarına dayanmış, dışarıda olan bitenleri seyrediyorduk. Tam mektebin karşısına isabet eden bir Yunanlı terzi, bayrak bulamamış, mavi-beyaz bir etekliği pencereden sallandırmıştı. Caddede bir kalabalık, bir kaynaşma vardı. Fakat kaynaşma sessizdi. Tam bu sıralarda bir mızraklı süvari bölüğü dörtnala caddeden geçti. Ne olduğunu daha pek kestiremeyenler, bu arada Yunanlı terzi, derhal bayrak ve bayrak taslaklarını içeri aldılar. Bu vaziyette hep bir ağızdan (yaşa) diye bağrıştık ve şiddetle mızraklı askerle-

rimizi alkışladık. Biraz sonra terziye hitaben (yuha)'lerimizi yolladık. Bu, mütarekenin ilk gününün ıstırabı idi. Biz, Mekteb-i Sultanî talebesi bu ıstırabı bütün mütareke boyunca daha ağır şartlar altında çökecektik... Fakat sonunda da intikamımızı alacaktık..."

Asıl büyük tehlike, işgal kuvvetlerinin resmi dairelerden büyük konaklara kadar işlerine yarayan her binaya elkoymaları ihtimalindeydi. Yapısının büyüklüğü ve bahçelerinin genişliği, ayrıca Beyoğlu'nun tam ortasında bulunması sebebiyle Sultanî'nin binası da böyle bir girişimi düşündürecek özelliklere sahipti. Beyoğlu'nda Türk bayrağı asan sadece üç bina kalmıştı: Karakol, postane ve Sultanî. Bunlar da giderse tamamen yabancılaşmış olacaktı, Cadde-i Kebir. Suat Aray anılarında, Müdür Salih Arif Bey'in böyle bir olasılığı, özellikle İngilizlerin bir girişimini önlemek için, Fransızları kültürlerini yayan bir kurumun kapatılmasını engellemek konusunda ikna etmesini başarılı saydığını kaydetmektedir. Unutmamak gerekir ki kimlik bunalımı o hale gelmişti ki, Beyoğlu'nda daima fes ile dolaştıkları bilinen gayrimüslim Osmanlı uyrukları bunları ayaklar altında ezerken, Türkler -hele hele aşırı bir fes tutkusu bulunmayan Galatasaraylılar- fese sarılır olmuşlardı.

Aydınların Bunalım Yılı 1918 isimli kitabımda Mütareke Dönemi adı verilen süreçte düşünürlerimizin yaşadığı şaşkınlığı ayrıntılarla anlattım. Kimse ne yapacağını bilemiyor, geçmişe yönelik suçlamalarla "şahsiyat" polemikleri yapıyorlardı. Oysa toplumun geleceğe yönelik çözümlere ihtiyacı vardı. Aydın kesim buna formül bulamayınca işi henüz beş-altı aylık acemi sultanın sırtına çıkmış, onun önerisini kabul edeceğini açığa vurmuştu. Atatürk'ü İstanbul'dan kaçıp çözümün ancak Anadolu'da halkımızla bütünleşerek bulunabileceğine inandıran, İstanbul'daki bu umutsuz hava olmuştur. Sultan, Damad Ferid ve arkadaşları işgalcilere tam boyun eğmekten başka bir formül düşünemiyorlardı. Bunların en güçlüleri İngiltere ile Fransa idi. O dönemde Avrupa'da en etkin kültür olması dolayısıyla Fransa kendi yandaşı kurumlardan yararlanmayı haklı olarak düşünüyordu. Bunların başında da Sultanî geliyordu.

Fransız işgal komutanı Franchet d'Esperay'in beyaz atı üzerinde ihtişamla Galatasaray'ın Köşesi'nden geçişi tabiî ki gönülleri yaraladı. Hem Saray ve Bâbıâli'nin işine geldiği, hem de Fransızların iletişim kolaylığı sağlayacağını düşündükleri için, konferansları Sultanî'nin konferans salonunda vermeyi uygun görüyorlardı. İşgalci tabiî ki sivri olmamayı, esasen kültür açısından kendisine bir yakınlık duyan kimseleri itmemeyi düşündüğünden bu toplantılarda dostluk mesajları vermekten de geri kalmıyorlardı. Öyle ki, 3 Mart 1921 günü yine Sultanî'de düzenlenen bir "Jön Türkler" konulu konferansta Fransız Yüksek Komiserliği'nde görevli Albay Sarrault İttihatçı Cemal Paşa'yı Fransız dostu olarak sunmuştu. Orada bulunan bir diğer Fransız subayı anı defterine şunları kaydeder:

"Nasıl olur, Suriye'de Fransa'ya dost davrandıkları için Emir Abdülkadir'in torunu Emir Ömer'i ve daha birçok Arap milliyetçisini astıran bu aynı Cemal Paşa değil mi?.. Türkler isterlerse onları hain saymakta haklıdırlar. Ama bizden birisinin Cemal Paşa'yı 'Fransa'nın dostu' telakki etmesi anlaşılır gibi değil" (*Milliyet*, Haziran 1931).

Aslında o sırada Fransızlar Ankara hükümeti ile barış yapmak için çare arıyorlar ve Galatasarayı platformunu mesajlarını ulaştırmak ve kamuoyu yaratmak için kullanıyorlardı. Nitekim Sakarya Zaferi'nden sonra Ankara Anlaşması imzalanınca Saray-Bâbıâli'nin Galatasaray'ı kullanma taktiği boşta kalmış oldu. Artık her şey doğrudan Ankara hükümetiyle imzalanıyordu.

Kurtuluş'tan Cumartesi Annelerine

Zafer kazanıldıktan sonra Beyoğlu'ndaki yabancı bayraklar birden yok olduğu gibi, feslerin de birden arttığı farkedildi. Yine de işgal kuvvetlerinin kentten çıkması için bir yıl daha beklendi. *Vatan* gazetesi 7 Ekim 1923 tarihli sayısındaki 'Beyoğlu Müslüman Oldu' başlıklı yazısında Galatasaray'ın köşesindeki durumu şöyle anlatır:

"Beyoğlu dün Müslüman olmuştur. Evet, dün Beyoğlu caddelerinden geçenler bu hükmü vermekte tereddüt etmiyorlardı. Tünel'den başlayarak Taksim'e doğru gittikçe kesif bir şekil alan kalabalık, Beyoğlu'nun son mütareke yılları içinde Türklüğe karşı yaptığı hakaret ve nümayişleri gerçek Türk ve Müslümanlara bir defa daha nefretle hatırlatmaya vesile oldu.

Tünel ile Galatasaray arasındaki kısımdan asker geçmeyecekti. Tramvaylar işlemiyordu. Caddenin bir kısmı, ancak yukarıya doğru akan halk kafileleri için bir geçit yeri halinde kaldı. Buradaki Rum mağazalarının, vitrinlerini birbirleriyle yarışırcasına kırmızı ve beyaz boyamaları dikkati çekiyordu. Bu sahadaki Fransız Au Lion mağazasının vitrininde Türkiye'yi temsil eden zarif bir genç kızın bir Türk askeri tarafından esirlik zincirlerinden kurtulmasını tasvir eden bir tabloyu gelip geçenler çok beğeniyorlardı.

(...)

Kalabalık Galatasaray'dan sonra sokak başlarını tamamiyle doldurmuştu. Kadınlar, erkekler, mektepliler, esnaf cemiyetleri yaya kaldırımlarına sığmıyordu. Caddeye sıralanan ve kurtarıcı orduyu selamlamak için en önde yeralmak isteyen genç kızlar ve kadınlar, göz yaşlarını zaptedeme-

yen ihtiyar nineler, hasretle ve usanmak ve yorulmak bilmeyen bir sabırla kimbilir kaç saattir askeri bekliyorlardı. Mondros Mütarekesi'nden sonra büyük bir fatih tavrıyla at üstünde İstanbul'a giren Fransız kumandanı Franchet d'Esperay'nin ve askerlerinin ayakları dibine çiçek buketleri yağdırmış olan "Beyoğlu Kahramanları" şapkalarını fese çevirmekle yetinmemişler, birkaç yıl önce yaptıklarından dolayı yüzleri kızarmadan, pervasızca ortalıkta dolaşıyorlar,

(Üstte) 1908'de Meşrutiyet'in ilanının arkasından yapılan seçimlerden sonra süvari birlikleri Beyoğlu'ndan geçerken bayraklararası yarışmada durum: 10 Türk, 9 Yunan, 1 İtalyan. (Sağda) 1908 seçimlerinde Sultanî'nin bahçesine de bir sandık konmuş ve ünlü kapı halka açılmıştı. Resimde Hüseyin Cahit (Yalçın)'ın Galatasaray'ın köşesinde seçim nutku atışı görülüyor. (Altta) 1908'de kurulan Galatasaraylılar Derneği'nin 5 Ocak 1909'da düzenlenen "Mektebi Sultanî Cemiyeti Birinci Ziyafeti" vesilesiyle bastırılan davetiye.
(İstanbul Büyük Şehir Belediye **Başkanlığı** Kültür İşleri başkanlığınca **Yayımlanan** *Tevfik Fikret* kitabından)

alkışta (Yaşasın!) diye bağırmakta herkesten ileri gidiyorlardı.

Fransız generaline yapılan gösterileri seyreden bir yabancı gazeteci o zaman şu hükmü vermişti: "İstanbul'un Türk ve Müslüman olduğu hakkındaki iddia, boş bir efsanedir."

(...)

Rumlar arasında bu güzel günün zevkini candan, paylaşan bir tek insan vardı. O da işgalin ve Türk-Yunan Harbi'nin en karanlık ve taşkın günlerinde bile başından fesini çıkarmayan, kendi muhitinin hakaretlerine dayanan, her şeyden

evvel bir Türk vatansever olduğunu söyleyen İstanbul milletvekili Orfanidis Efendi'ydi. Kendisinin adını bugün saygı ile anmayı bir zevk sayarım."

Zaferden sonra en büyük mutluluk Milli Kuvvetler'in başında İstanbul'a giren Refet Paşa'nın okulu ziyaretinde yaşandı. Artık öğrenciler için siyasî sorunlar bitmişti. Sultanî olmaktan çıkıp Lise adını alan okulun öğrencilerinin oluşturduğu izci kolunun törenlere katılışı köşenin en büyük gösterileri haline geldi. 1930'dan itibaren de, her yılın haziranının ilk pazarı düzenlenen Pilav'larda yapılan Taksim Anıtı'na çelenk koymak törenleri buna eklendi. Mutluluğun doruğuna ise Atatürk'ün liseyi ziyareti ve öğrencileri tarih konusunda şahsen imtihan etmesiyle ulaşıldı. 1936'da da İngiliz Kralı Edward ile birlikte açık bir otomobille Beyoğlu'ndan geçmesi hiç şüphesiz köşenin en tatlı anıları arasındadır.

Demokrasiye geçildikten sonraysa siyasî gösteriler sıklaştı. 1945 yılı sonunda Cağaloğlu'nda *Tan* gazetesi ve matbaasını yıkan sağcı göstericiler Beyoğlu'nda da çıktılar. Galatasaray'ın köşesindeki mağazalardan Rus adını taşıyan biri alelacele 'r'yi atıp adını 'us'a çevirmekle yerle bir edilmekten kurtulmuştu. Göstericiler okulun demir kapısını zorlayıp liselileri de olaya katmaya çalıştılar ama Müdür Behçet Güçer'in önlemleri sayesinde muhteşem demir kapıyı aşamadılar. Ne garip tecellidir ki yedi yıl sonra da Behçet Bey vefat ettiğinde aynı demir kapının onun tabutuna da kapalı kalmasını isteyenler çıktı. Gelgelelim Galatasaraylılar öğretmenleri Muvaffak Benderli'nin liderliğinde 23 yıl müdürlüklerini yapmış olan (1924-1929 ve 1933-1950) 'Patron'larına son saygılarını mutlaka Galatasaray'ın bahçesinde sunmakta kararlıydılar... Ve yüzyıllık demir kapı onlara dayanamadı...

Demokrasiye geçişimizle siyasî gösteriler de sık sık görülmeye başlandı. Bu çerçevede 6-7 Eylül 1955 talanı da yaşandı. Bir yandan da şehrin imarı çerçevesinde Galatasaray Karakolu'nun yıkılması ve yerine modern bir binayla cumhuriyetin ellinci yılı anıtının konması, köşeden alana geçmenin işareti oldu. kırklı yılların ikinci yarısından itibaren kentte özel otomobillerin sayısı artarken, Galatasaray'daki dörtyol ağzına ülkemizin ilk trafik polislerinden biri yerleştirilmişti. Tramvaylarla otomobillerin arasında geçiş önceliğini o saptardı. Derken tramvayı, yani toplu taşımacılığı gereksiz bulan yöneticilerin girişimiyle tramvay kaldırıldı... Ama bir süre sonra sadece Tünel ile Taksim arasında, adeta eskiyi canlandırma girişimi olarak tekrar konulmasıyla, beyoğlu daha sempatikleşti. Bu arada ülkenin en ünlü ve pahalı eğlence ibölgesindeki bol bahçeli bir okulun kıskançlık uyandırmaması mümkün değildi. İstanbul'un imarından bahsedilirken, anti-Galatasaraycılar arasından fırsatı kaçırmak istemeyenler eksik olmadı. Lisenin yıkılıp yerine oteller yapılmasını önermekten geri kalmadılar. Böylesine tarihî kökene sahip bir kurumun yok olmasından rahatsızlık hissetmiyorlardı. Hattâ mutlu olacaklardı.

Alanın siyasî amaçla son kullanılışı "Cumartesi Anneleri" girişimiyle oldu. Kaybolmuş, siyasî eyleme kurban gitmiş kişilerin bulunması, olayların gün ışığına çıkarılması amacıyla 1990'ların ikinci yarısından itibaren Galatasaray'ın Köşesi'nde her cumartesi, kadınların ağırlıkta bulunduğu pasif gösteriler yapıldı. Ellerinde kayıpların resimlerini ve isteklerini açıklayan dövizleri taşıyan kalabalık "Canlı aldınız, canlı istiyoruz" sloganıyla birkaç yıl boyunca etkili oldu. Hattâ eylem Avrupa Parlamentosu'nun Yeşiller Meclis Grubu tarafından Carl von Ossietzky Ödülü'ne layık görüldü. Birinci Dünya Savaşı sonrasında "Barışa Paydos" sloganıyla ün yapan, hem komünistlere hem de Nazilere karşı çıkan bu Alman vatandaşı, 1935'te Nazilerce toplama kampına sürüldüğünde Nobel Barış Ödülü'ne de layık görülmüştü. Cumartesi Anneleri girişimi Uluslararası Af Örgütü'nün de ilgisini çekti, hatta gösterilere Arjantin, Bosna, Lübnan gibi ülkelerden temsilcilerin katıldığı da oldu. Böylece Galatasaray'ın Köşesi yepyeni bir kimliğe bürünmüş oldu.

Galatasaray Lisesi önünde toplanan Cumartesi Anneleri...

Galatasaray Üniversitesi

YILDIZHAN YAYLA

Her şey 1980'lerin başında oluşmaya başladı. Galatasaray Lisesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir okulu olarak, yaşanan siyasî, diplomatik ve sosyo-ekonomik olayların etkisiyle fizikî, eğitsel ve parasal sorunlarla karşı karşıya idi. Devletin olanakları bu tarihî kurumun eski parlak dönemini tekrar yaşatması için gerekli katkıyı sağlamaya yetmiyordu.

Galatasaray Eğitim Vakfı bu nedenle kuruldu. İnan Kıraç'ın başkanlığında kurulan bu Vakıf, Galatasaray Lisesi eski öğrencilerinin heyecanını eyleme çevirdi. "Lise"de büyük onarımlar yapıldı. Fransa'nın ilgisi yeniden arttı. Bu artışta, Cumhurbaşkanı Mitterand'ın, Lisenin eski öğretmenlerinden Etienne Manach'ı özel bir görevle Türkiye'ye göndermesi de önemli rol oynadı.

Tarihî Görev

Bu gelişmeler devam ederken, Galatasaray Lisesi'nin eski öğrencileri, artık sadece bir ortaöğretim kurumuyla tarihî görev olan devlete üst düzeyde adam yetiştirmenin mümkün olamayacağını düşünmeye başlamışlardı. Galatasaray Eğitim Vakfı Başkanı, "Galatasaray'da yükseköğretim başlamalıdır" sloganıyla ve 2000'li yılların gençlerini yetiştirme iddiasıyla ortaya çıktı. Galatasaray Topluluğu bu düşünceyi benimsiyordu. Aslında, yükseköğretim Galatasaray'a yabancı değildi. Çünkü, 1874'te, Galatasaray Lisesi'nin Fransızca öğretim yapan bir okul olarak 1868'de açılışından altı yıl sonra, Lise bünyesinde, "Hukuk Mektebi" ve "Türuk-u Meabir" adlarıyla iki yüksek bölüm faaliyete geçirilmiş ve bir süre öğretim yapmıştı.

Yükseköğretime geçiş öncesinde, Galatasaray Lisesi'ne, Prof. Dr. Yıldızhan Yayla, rektör yardımcısı olduğu Marmara Üniversitesi'nden alınan izinle, Milli Eğitim Bakanı tarafından atandı. Eylül 1987'de başlayan bu görev döneminde yükseköğretimin siyasî, diplomatik, pedagojik ve bilimsel temelleri atıldı.

Yükseköğretimin Temelleri

Galatasaray Eğitim Vakfı, önce, sosyoloji Profesörü Dr. Barlas Tolan aracılığıyla bir anket yaptı. Anketin sonuçlarına göre, Galatasaray Lisesi'nin eski öğrencileri bir vakıf üniversitesi kurulmasını istiyorlardı. Ama önemli bir sorun vardı: Devletin okulu olan Galatasaray Lisesi ile bağlantı kopuyordu. "Lise"yi bir vakıf kuruluşu haline dönüştürmeyi ise büyük çoğunluk asla kabul etmiyordu. Devlete bağlı hukukî statü devam etmeli ama Lise kurulacak yükseköğretim kurumuna bağlanmalıydı.

Bu arada, Galatasaray'ın yeniden bir ilkokula (bugünkü yasal adıyla ilköğretim okulu) sahip olması da isteniyordu. Amaç, entegre bir eğitim-öğretim dizisi kurmaktı.

Çalışmalar, Emekli Büyükelçi Coşkun Kırca'nın Vakfı temsilen ve geleneksel büyük "Ağabey" sıfatıyla başı çektiği çalışmalarla devam etti. Diplomatik müzakerelere esas olacak program ve proje hazırlandı. Bu projede özellikle Büyükelçi Coşkun Kırca, Prof. Dr. Barlas Tolan, Prof. Dr. Ethem Tolga, Prof. Dr. Niyazi Öktem ve Prof. Dr. Haluk Erkut ile lise müdürlüğü meşguliyetinin izin verdiği ölçüde Prof. Dr. Yıldızhan Yayla yer aldılar. Ayrıca Lise kökenli akademisyen hoca ve arkadaşlarımız da zaman zaman görüşlerini bildirdiler: Prof. Dr. Kemal Oğuzman, Prof. Dr. Osman Zıllıoğlu, Prof. Dr. Aykut Herekman gibi.

Siyasî ve en üst düzeyde temaslar 1988'de başladı; diplomatik müzake-

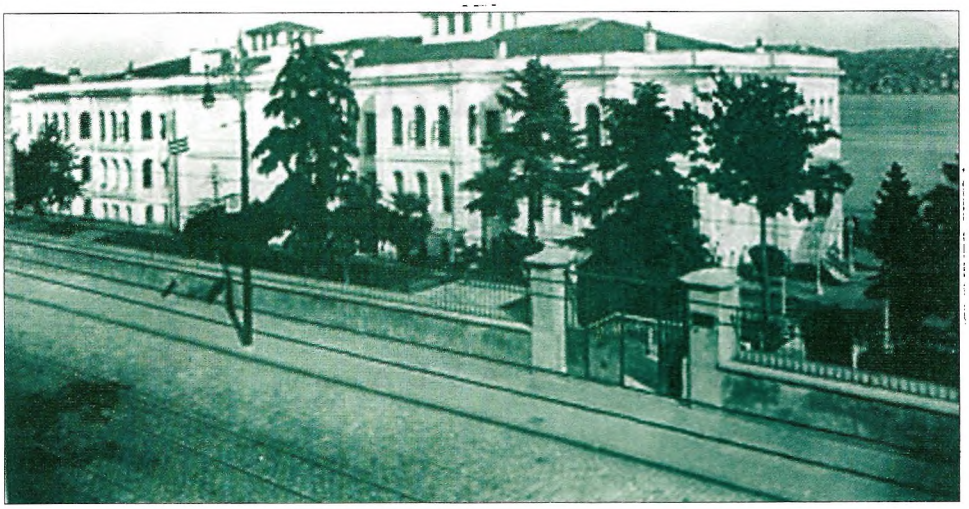

Galatasaray Üniversitesi'nin Ortaköy sahilindeki binası.

reler 1990-1991 ve 1992 başında yürütüldü. Bu çalışmalarda, Türk Dışişleri Bakanlığını temsilen, Galatasaray Lisesi mezunu Büyükelçi Selçuk İncesu görev yaptı.

İkili Andlaşma

Siyasî irade oluşmuştu. Bunun sonucu olarak 14 Nisan 1992 günü Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand'ın huzurlarında ve Galatasaray Lisesi'nin Tevfik Fikret Salonunda ikili andlaşma imzalandı. Bu andlaşmayı, Türk Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin ile Fransız Dışişleri Bakanı Roland Dumas imzaladılar.

İkili andlaşma, 17 Haziran 1952 tarihli Türk-Fransız Kültür Andlaşması ile 29 Ekim 1968 tarihli Teknik ve Bilimsel İşbirliği Andlaşması ve bu andlaşmanın ekini oluşturan mektup teatisi çerçevesinde yapıldı.

14 Nisan 1992 günlü andlaşmaya göre: Liseye bağlı bir ilkokul; Galatasaray adını taşıyan lise ve yüksek okullar kurulacaktı. Andlaşma 92/2991 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylandı ve karar 22 Mayıs 1992 tarihli *Resmî Gazate*'de yayımlandı. Bu suretle Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu (GEÖK) kurulmuş oluyordu.

İlk yükseköğretim birimleri olarak, hukuk, kamu yönetimi, işletme, iktisat, iletişim, bilgisayar, endüstri mühendisliği bölümleri ile lisansüstü düzeyde çalışacak Yargı ve İdare Yüksek Okulu ile İleri Teknoloji Yüksek Okulu kurulması öngörülüyordu.

Bütün bu oluşumda, kuruluş andlaşmasına tanıklık eden Cumhurbaşkanları, imzacı bakanlar yanında, başbakanlıkları aşamasında Mesut Yılmaz ve Süleyman Demirel ile daha sonra Tansu Çiller önemli destek vermişlerdir.

Andlaşmanın yürürlüğe girmesi üzerine, Prof. Dr. Yıldızhan Yayla üçlü kararname ile GEÖK başkanı olarak atandı. 1992 sonunda yapılan bu atama üzerine, Yıldızhan Yayla bir süre daha Galatasaray Lisesi Müdürlüğünü yürüterek 1993 baharında görevi, yine bir hukuk Profesörüne, Prof. Dr. Erdoğan Teziç'e devretti.

GEÖK yükseköğretim bölümleri 1993 Ekim'inde açıldı. Açılışı, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel yaptı.

GEÖK düzeni, andlaşmaya dayalı ayrık bir düzen öngördüğü için, genel sisteme uyum sıkıntısı duyulabilirdi. Bu nedenle, açılışla birlikte bir kanun tasarısı hazırlığı da başladı.

Bu arada, andlaşmanın kabul ettiği şekilde ve görevi bugün de devam eden bir Eşit Temsilli Komite kuruldu. Bu Komiteye Türk ve Fransız yetkililer ve uzmanlar katılmaktadır. Fransız tarafı, yine andlaşmaya göre bir rektör yardımcısı atamıştır. İlk görevlendirilen Mme Annie Petit olmuş; üniversiteye dönüşümden sonra da, önce Prof. Pierre Dumont, sonra da Prof. Bernard Fillion-Dufouleur görev yapmışlardır.

Öğretim faaliyeti devam ederken, kanun tasarısı hazırlanıp TBMM'ne sunuldu. TBMM Millî Eğitim Komisyonunda ve alt komisyonda incelenen tasarı Plan ve Bütçe Komisyonunda da kabul edildikten sonra 01.06.1994 günü 3993 no. ile kanunlaştı. TBMM'nin akşam yemeği sonrasındaki oturumunda yapılan oylamada toplantıya katılan milletvekillerinin tamamı kabul oyu verdi.

3993 sayılı bu Kanunun 1. maddesi, 14 Nisan 1992 tarihli andlaşmaya göre kurulan Galatasaray Eğitim ve Öğretim Kurumu'nun Galatasaray Üniversitesi'ne dönüştürüldüğünü hüküm altına alıyordu. Bu Üniversite, rektörlüğe bağlı olarak:

a) Hukuk Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik ve Teknoloji Fakültesi ile Fen-Edebiyat Fakültesinden;

b) Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsünden;

c) Galatasaray Lisesi ve ona bağlı İlköğretim okulu (ilkokul)ndan oluşuyordu.

Kanun, Üniversitenin yükseköğretim birimlerinde yükseköğretimle ilgili mevzuatın uygulanmasını; ilk ve orta öğretim birimlerinde ise Milli

Eğitim Bakanlığının Rektörlükle işbirliği halinde sorumlu olmasını öngörmektedir.

3993 sayılı Kanun, Galatasaray Üniversitesi'nin kadrolarını Galatasaray Lisesi'nin ve ilköğretim okulunun öğretmen ve diğer personel kadrolarıyla birlikte ihdas etmiştir. Tarihî lisenin de bütün taşınır, taşınmaz malları artık Galatasaray Üniversitesi tüzel kişiliğinin içindedir. Üniversitenin bütçesi, liseyi ve ilköğretim okulunu da kapsamaktadır.

GEÖK'ün üniversiteye dönüşmesi, Türk-Fransız andlaşmasının öngördüğü işbirliğinin devamına engel olmadığı gibi bu işbirliği giderek artmıştır.

13 Ekim 1994 tarihinde, Paris'te, Türk Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal ile Fransız Dışişleri Bakanı Alain Juppé tarafından 14 Nisan 1992 andlaşmasına ek protokol imzalanmış ve bu protokola ekli mektuplarla birlikte Bakanlar Kurulu'nun 24.10.1995 günlü ve 95/7434 sayılı kararıyla onaylanarak 06.11.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yine 13 Ekim 1994'te, Galatasaray Üniversitesi ile yükseköğretim ile ilgili bazı Fransız üniversite ve enstitülerinin işbirliği konvansiyonu imzalanmıştır. Daha sonra bu işbirliği daha da genişlemiş, bir konsorsiyumla yaygınlaştırılmıştır. Halen otuz kadar Fransız kuruluşuyla işbirliği devam etmekte, buna 2002 Mayıs'ında İsviçre'nin Neuchatel Üniversitesi ile yapılan işbirliği sözleşmesi eklenmiş bulunmaktadır.

Fransa'daki gelişmelere yardımcı olmak üzere, eski başbakanlardan Prof. Raymond Barre başkanlığında Galatasaray Üniversitesi'ni Destekleme Komitesi oluşturulmuştur. Bu komite yılda bir defa Paris'teki Türkiye Büyükelçiliğinde toplanmaktadır. Baştan beri bu ve benzeri toplantılara ev sahipliğini önce Büyükelçi Tanşuğ Bleda, son yıllarda da Büyükelçi Sönmez Köksal yapmışlar ve görüşleri ile de çözümleyici yardımlarda bulunmuşlardır.

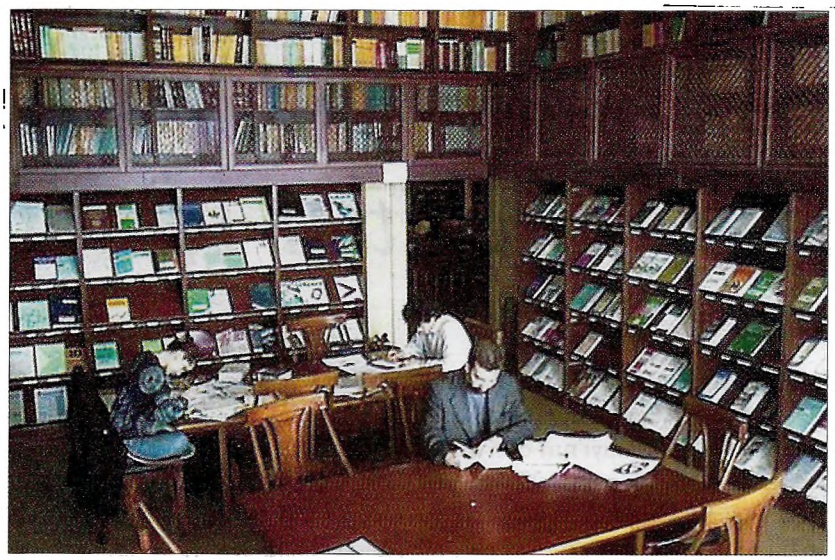

Galatasaray Üniversitesi kütüphanesi.

Galatasaray Üniversitesi'nin hızla gelişmesinde, Fransa'da Üniversite'nin bütün bağlantılarını kuran, izleyen ve eşgüdümü sağlayan, Paris I Panthéon Sorbonne Üniversitesi öğretim üyesi ve Galatasaray Lisesi mezunu Prof. Ahmet İnsel'in; dönemin Başkanı Prof. Yves Jégouzo'nun; Akademik Danışma Kurulu'na katılan, yine bir Galatasaray Lisesi mezunu Prof. Nesim Fintz'in ve diğer Fransız Üniversite mensuplarının önemli katkıları olmuştur.

Üniversite çalışmaları başlarken, Prof.Dr. Yalçın Çakalır Genel Sekreterlik görevini üstlenmiş; açılan fakültelerin kurucu dekanlıklarına, Prof.Dr. Kemal Oğuzman (Hukuk); Prof. Dr. Ahmet Abdik (Fen-Edebiyat); Prof. Dr. Ethem Tolga (Mühendislik ve Teknoloji); Prof. Dr. Osman Zıllıoğlu (İktisadi ve İdari Bilimler); Prof. Dr. Niyazi Öktem (İletişim Fakültesi) atanmışlardır. Galatasaray Lisesi Müdürü Prof. Dr. Erdoğan Teziç; Prof. Dr. Ahmet Abdik; Prof. Dr. Barlas Tolan rektör yardımcılığı görevlerini de yürütmüşlerdir.

Galatasaray Üniversitesi, Galatasaray Eğitim Vakfı Başkanı İnan Kıraç, Asbaşkanı Dr. Yiğit Okur ve Başkanın Eşi Suna Kıraç'ın girişimleriyle akademik araştırmalara destek fonu oluşturmuşlar ve bu konudaki Devlet tahsisatının yetersizliğini ciddi ölçüde telafi etmişlerdir. Ayrıca, Suna Kıraç, oluşturduğu fon ile kendi adını taşıyan Galatasaray Üniversitesi Kütüphanesine kitap, malzeme, elektronik donanım sağlamış; bunu yılda üçyüzbin A.B.D. Dolarını aşan bir miktara yükseltmiş; bu desteği yıllık bütçeye bağlayarak sürekli hale getirmiştir.

2002 yılı itibariyle, Galatasaray Üniversitesinde: Rektör, Prof.Dr. Erdoğan Teziç; Dekanlar, Prof.Dr. Duygun Yarsuvat (Hukuk), Prof.Dr.Ethem Tolga (Mühendislik ve Teknoloji), Prof.Dr. Bülent Pamukçu (İktisadi ve İdari Bilimler), Prof.Dr.Kenan Gürsoy (Fen-Edebiyat), Prof.Dr. Merih Zıllıoğlu (İletişim); rektör yardımcıları, Bülent Pamukçu, Ethem Tolga ve Yalçın Çakalır olarak görev yapmaktadır.

Üniversitenin 2002 yılı Mayıs ayı itibarıyla 191 Türk kadrolu öğretim elemanı, 40 devamlı Fransız öğretim elemanı bulunmaktadır.

28 Haziran 1915 Tarihli *Tasviri Efkâr* Gazetesi'nden

Sultanî'de Galatasaraylı Şehitler İçin Tören

"Cennetmekân Sultan Bayezid Hanı Sani tarafından tesis olunan Galata Sarayı'nın dün devri senei tesisi olmak münasebetiyle gerek bugünü ve gerek darülcihanda naili şehadet olup mekteb talebe ve müstahdeminin namlarını tezkir (anmak) için mektebin cami-i şerifinde bir ihtifali güzin icra edilmiştir.

Evvelce vukubulan daveti mahsusa üzerine mektebe gelen üç şehit babası olan ayandan müşir Fuad Paşa ile Islahatı Maliye Komisyonu azasından Atâ Bey, Maarif Nezareti Tedrisatı Âliye müdürü Hüsnü, Mektebi Sultanî kudemayı mezuniyetinden Hilaliahmer hastanesi sertabibi Nafiz beyler, Hicaz valii sabıkı Hacı Reşid Paşa, Maarif Nezareti erkânından mektebin kudemayı mezuniyetinden bazı zevat, mektebin müdür, memurin, muallimin ve müstahdemini, ifakat bulmuş mecruhinden (iyileşmiş yaralılardan) üçyüzü mütecaviz gaziler ve talebe camii şerifde öğle namazını eda ettikten sonra enderunu hümayuna mensup Hafız Hüsnü ve mektebin muallimlerinden Hafız Nuri efendiler tarafından menkabe-i veladet Risaletpenah-i kıraat edilmiş ve Hırkai Saadet hademesinden Hafız Mahmud, Ömer ve Yusuf efendiler tarafından da elhanı (ezgiler) latife ile tevşihler (Kur'an-ı usul ve adabı ile okuma) okunmuştur.

(... Cihan'ın ve şahitliğin faziletleri anlatılırken...) Çanakkale müdafaa-i deliranesinde (çok cesur) Orhaniye tabyasında muazzez ve sevgili evladını şehit veren muallimi muhterem Atâ Bey kıyam ederek (ayağa kalkarak) giryan (ağlamaklı) ve mihter (daha yüksek) bir sesle bir nutuk okumuş ve bütün cemaati ağlatmıştır. Oğlunu şehit vermiş hassas bir baba kalbinin makesi olan bu nutku berveçhi âti derc ediyoruz:

'Bu mübarek günde, bu mübarek manzumeyi ümmetin ve bu mektebin bütün şehitleri sırasında ruhuna ithaf ettiğiniz arkadaşınız Ahmed Refik Atâ, 1308 senesinde Berat Gecesi (26 Mart 1891) dünyaya gelmiş idi. Bugün tam 25. sal (yıl) hayatını ikmal etmiş olacakdı. Beş sene mukaddem mektebinizden birincilik şerefiyle çıktığını müteakip Peşte'ye gitti. Macar ve Alman lisanlarıyla birlikde bilhassa riyaziyat ile iştigal etti. İki sene sonra Almanya'nın Göttingen Darülfünu'nda riyaziyata devam ediyordu. Geçen sene seferberlik ilan olunur olunmaz İstanbul'a geldi. Geldiği gün validesinin toprağını göz yaşlarıyla ıslattıktan sonra vazifei askeriyesine koştu.

Mektebi Harbiye-i Şahane'de talim edilmekte olan derecei âliye tahsili erbabından bazılarının Akdeniz Boğazı'na gönderilmesine lüzum görülmüş idi. Bilihtiyar (kendi isteğiyle) ilk arzı vücud eden beş gencin biri Refik idi. Rebiülevvelin nihayetine kadar (1915 Şubat'ının ortası) Kal'a-i Sultanîye'nin 'Hamidiye' mevkiinde kaldı. Rebiülahirin ikinci, şubatın dördüncü çarşamba günü Boğaz medhalinde 'Orhaniye' istihkamına gitti. Boğaza ilk hücumun vukubulduğu perşembe günü birinci cerihasını (yarasını) istihfaf eyleyerek vazifesinde devam

Devrin en büyük gazetesi TASVİR-İ EFKÂR'ın 13 nisan 1913 tarihli ve 725 sayılı nushasında çıkan resmin ve yazının bugünkü Türkçeyle ifadesi:

1913 BALKAN HARBİNE GÖNÜLLÜ GİDEN GALATASARAY TALEBELERİ HAKKINDA

Galatasarayı Mekteb-i Sultanîsi'nde iken gönüllu yazılarak halen Çatalca cephesinde fedakârca vazife gören kahraman gençlerimizden birkaçı:

Mustafa Kemal Bey (Mehmet Paşa zade)
Sadeddin Bey (Mektep no.92)
Ahmed Sadreddin Bey (Mektep no. 788)
Ömer Seyfeddin Bey (Mektep no. 901)
Memduh Alis Bey (Mektep no. 669, Alis Paşa zade)
İsmet Bey (Mektep no. 115)
Mustafa Faik Bey (Mektep no. 449)

Galatasaray Lise binasının iç kapısının arkasındaki giriş bölümünün duvarlarında 47 Galatasaraylı şehitin isimlerinin bulunduğu köşe.

Birinci Dünya Savaşı'nda şehit düşen Galatasaraylı Hasnun Galip Bey. Hasnun Galip'in adı, bugün hâlâ Beyoğlu'nda Galatasaray Kulübü'nün bulunduğu sokağın isminde yaşıyor.

ederken ikinci yara ile vasılı makamı izzi (ulu) şehadet oldu. Lakin bize Kur'an-ı Kerim tebşir buyurmuşdur ki, Allah yolunda fedayı hayat edenler ölmezler. Allah yolunda fedayı can edenler nezdi akdes ilahide hayatı saide (mutlu) ebediye mazhardırlar.

Her Müslüman askerdir! Çünkü İslâm'da cihad, farızai umumidir. Her Osmanlı askerdir, çünkü Osmanlılık askerlikden başka bir şey değildir. Osmanlı lafzının en asil ve aslî manası iyi kılıç kullanır, iyi nişan alır, iyi ata biner demektir. Bugün memleketimizin herhangi tarafında olursa olsun, Osmanlı denildiği zaman mefkurelerde bu evsafı besaletin (kahramanlık) heyeti mecmuası (tamamı) tecelli eder. Bu evsaf hep askerlik evsafıdır. Her Türk askerdir. Çünkü Türk'ün en ulvî seciye-i farikası (ayırıcı karakteri) yine askerlik evsafından olan mertliktir. Türk hücum emrini aldığı gibi koşar. Ya vurur öldürür, ya vuruşarak ölür: Ya gazi, ya şehit!

Biz bu cihadı azimde, bu gazayı ekberde Osmanlılığın hayat ve istikbaliyle beraber Müslümanlığın da hayat ve istikbalini müdafaa ve muhafaza ediyoruz. Çünkü düşmanlarımızın gaye-i maksadları bir tarafdan hilali mahvetmek ise bir taraftan da kitabı Allah'ı yeryüzünden kaldırmaktır. Vicdanı nuru İslâm ile münevver olanların asla şüphesi yoktur ki bu büyük, bu ulvi, bu mukaddes vazifede bütün mela'i âli (yüce halk), bütün şüheda bizimle beraberdir. Ve cümlemiz kemali ibtihac (sevinç) ile, kemali sürur ile fedayı cismü cana hazırız. Binalerin, Şehzade Gazi Süleyman Paşa'nın levayı hamaseti altında Rumeli'nin ilk fatihlerinden, Rumeli'nin ilk müdafilerinden olan bir gazi ile birlikde şu sözleri irad ederiz:

Teyide nüzul etti bütün gökdeki ervah (ruhlar)
İmdada kıyam eyledi yerden şühedamız
Allah'dan imdat umarız merdi gazayız
Allah yoluna cism ile, can ile fedayız.

Var olsun millet, var olsun vatan, var olsun asker, yaşasın halife ve padişahımız!'

Muallimi muhteremin nutkundan sonra, mektebi Sultanînin otuzsekiz senelik emekdarı olan ve memleketimizde terbiye-i bedeniyenin müessislerinden biri bulunan muallim Faik Bey (Üstünidman), üç evladını şehit veren müşir Fuad Paşa'yı cemaate takdim etmiştir. Müşarünileyh askere ve hazıruna hitaben gözlerinden yaşlar akıtarak, bütün manasıyla Müslüman olanlar nazarında cihadın ve mertebei şahadetin ulviyet ve fazailine ve Allah yolunda, din ve vatan yolunda ölmeye azm etmesi farizadan ve askerin yegâne endişesi de verilen emre harfiyen itaatle icab ederse hayatını feda etmekten ibaret bulunduğuna dair hakikaten müessir ve vicdanları vecde getirecek bir hitabe-i beliga irad eylemiş ve nihayetinde "Ben üç evladımı meydanı muhaberede, din ve vatan uğrunda şehit verdim. Hayatı beşer hiç mesabesindedir. Din ve millet yolunda evladlarımın nail oldukları şu mertebeye nail olamadığımdan dolayı pek teessüf ediyor ve evladlarımın hallerine gıpta eyliyorum. Askerler!.. Bu aldığınız nişanlar sizi ebedi bir saadete nail ve mazhar etmiştir. Bugün bütün zenubu (günahlar) sabıkadan tathir ettiniz (temizlediniz). Sizin bu hallerinize melekler gıpta ediyor. Var olun, inşallah yakında şifayab olur ve din ve vatanımıza göz diken namertleri seyfi (kılıç) celadetinizle yine kahr edersiniz. Gazanız mübarek olsun" demiştir.

Fuad Paşa camiden çıkarken bu arslan yürekli kumandanın sözlerini dinleyen asker ve cemaat fartı teessürünü zabt edememiş ve ağlamışdır.

İhtifalin hitamında davetlilere ve talebeye şeker ve sigaralar tevzi edilmiş ve mektebin devri seniviyi tesisi hatırası olmak üzere heyetçe fotografiler çıkartılmıştır. Davetliler, kadim ve güzide bir müessesemiz olan mektebde gördükleri asarı intizam ve hüsnü tertibden dolayı müteşekkiren avdet etmişlerdir. Biz bu münasebetle de gerek müşir Fuad Paşa ile muallimi muhterem Ata Bey'e ve gerekse diğer bütün şehit babalarına en samimi teessür ve taziyetlerimizi takdim eyler ve evladlarını şehit vermek sureti ile ihraz eyledikleri yüksek şereflerden dolayı kendilerini tebrike şitab eyleriz.

Mektebi Sultanî talebe ve hademesinden (görevlilerinden) Erzurum'da ve Çanakkale'de din ve vatanın müdafaası esnasında naili rütbeyi şahadet olanların esamisi bervechi zirdir:

Müdiri sani kâtibi ve muallim Refik Bey bin merhum Sadık Bey

Terbiye-i Bedeniye muallimi Abdurrahman Robenson Efendi bin Abdullah Vilyam Efendi,

Talebeden Refik Bey bin Atâ Bey,
Cemil Bey bin Mustafa Bey,
Halid Bey bin müşir Fuad Paşa,
Ali Fuad Bey bin Hazinedarı Sani Ahmed Hilmi Efendi hademeden Çemişkezekli Hasan,
Eğinli Mustafa,
Eğinli Ahmed,
Kemahlı Rıza
Kemahlı Mehmed,
Boyabadlı Halid,
Şileli Selim Çavuş".

Galatasaray'ın ilk futbol takımı (1906).

Galatasaray Lisesi 1912 mezunlarından Ahmet Malik tarafından bestelenmiş Galatasaray Marşı notalarının kapağı.

(Üstte) Galatasaray'ın 1909-1910 tarihleri arasında şampiyon olan takımı.
(Solda) Galatasaraylı ilk kadın atletler (1922).

(Üstte) 1923 yılında Galatasaray'ın patenli hokeycileri.
(Sağda) Sadece Galatasaraylıların değil bütün sporseverlerin kalbinde taht kuran "Taçsız Kral" Metin Oktay'ın eşsiz stilini gösteren bir fotoğraf.

6 Kasım 1943 tarihinde çekilmiş olan bu fotoğrafta Beyoğlu ve Galatasaray Lisesi'nin (solda) tören kapısı.

1934 yılında Başbakan Recep Peker (ortada), sağında kulüp başkanı Abidin Daver, solunda Cevdet Kerim İncedayı ile Hasnun Galip sokağındaki Galatasaray Kulübü'nü ziyaret ederken.

(Üstte) Galatasaray Terbiye-i Bedeniye Kulübü Nizamname-i Umumîsi (1321 h. / 1903).
(Altta) Taksim stadında Galatasaray futbol takımı maç öncesi formalarının üzerine giydikleri ceketleriyle. (Sağda) 1- Galatasaray'ın 100. yılı için, 2- 1966-67 mezunları anısına ve 3- Galatasaray Spor Kulübü adına çıkarılan sigara paketleri.

1

Galatasaray Bibliyografyası

Tahsin Berküren ve Aykut Kazancıgil'in hazırladıkları, **Galatasaray Lisesi Mezunları 1871-1996** kitabı, Galatasaray'ın tarihi için yararlanılan kitaplar listesinde 102 Türkçe ve 121 yabancı kaynağı gösteriyor. İlgilenenlerin oraya başvurmalarını salık veririz. Bu listeye Fethi İsfendiyaroğlu'nun **Galatasaray Tarihi**'ni eklemenin gerekli olduğuna işaret ettikten sonra biz burada sadece son dönemde yayımlananlar hakkında bilgi vererek listeyi tamamlamaya çalışacağız. Bu arada, mezuniyetlerinin ellinci yılını dolduran her sınıfın bu yıldönümü vesilesiyle bir anı kitabı çıkardığını, sadece ilginç olanlarından burada bahsedeceğimizi belirtirim.

- **Galatasaray Lisesi (Mekteb-i Sultanî) 1868-1968**, Kayhan Uraz ve arkadaşları, Okulun yüzüncü yılını kutlamak için hazırlanmış bir anı kitabı.
- **Galatasaraylılar Albümü**, Galatasaraylılar Derneği Yayını, İstanbul, 1975.
  1908'deki kuruluştan itibaren Cemiyet, Yurt, Dernek isimlerini alan kurumun tarihçesi kadar 1975'e kadarki bütün mezunlarının listesi ve ne iş yaptıklarını içeren bir kitap.
- **Atatürk ve Galatasaray 1481-1981 500. Yıl,** Galatasaray'ın 500. yılını kutlama komitesi adına Eser Tutel ve Çetin Emeç, İstanbul, 1981.
  Atatürk'ün yüzüncü doğum yılıyla Galatasaray'ın kuruluşunun beşyüzüncü yıldönümlerinin aynı yıla gelmesi vesilesiyle Atatürk'le ilgili olarak Galatasaraylıların yazdıkları yazıları ve Atatürk'ün Galatasaray'ı ziyaretleri konusundaki bilgileri içeriyor.
- **Galatasaraylılar**, Süleyman Tekil, Efem Turistik Yay., İstanbul, 1985.
  1905-1982 dönemini kapsayan kitabına ek olarak hazırladığı bu eserin önsözünde Galatasaray'ın mektebi, spor kulübü dernekleri ve vakıflarıyla bir bütün olduğunu belirtmekte ve bu anlayışla derneklerin tarihleri, vakfın tüzüğü, 500. yıl kutlamaları, yurtiçi ve dışı kuruluşlar gibi konuların yanı sıra 1982-84 yıllarına ait spor olayları hakkında da geniş bilgi vermektedir.
- **1921-1933 Galatasaray Tarihçesi,** 1933 mezunları ve 50. yılları, Ziyad Ebüzziya - Sahir Kozikoğlu, Galatasa-

ray Eğitim Vakfı Yay., İstanbul, 1987. Dört yüz sayfalık kitap 1933 mezunlarının her biri hakkında çok geniş bilgiler vermekle kalmıyor, Galatasaray tarihini ilgilendiren pek çok bilinmeyen belgeyi de içeriyor.

■ **Galatasaray Mekteb-I Sultanîsi'nin Kuruluşu ve İlk Eğitim Yılları (1868-1871)**, Doç. Adnan Şişman, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1989. Paris'te 1854'te açılan Mektebi Osmani'nin istenilen sonucu verememesi üzerine tasarlanan çözümlerle başlayan kitap, kuruluş aşamasındaki sorunları çeşitli dil ve dindeki öğrencilerin uzlaştırılması çabalarını, bunların oranlarını ve başlangıç dönemi eğitici kadrolarıyla okul nizamnamesinin Türkçe ve Fransızca tam metinlerini veriyor. Adnan Şişman 1986'da da **Osmanlı Araştırmaları V** yayınında (s.83-160) "Mekteb-i Osmani" başlıklı bir araştırma yayımlamıştı.

■ **Dünden Bugüne Galatasaray**, Vefa Semenderoğlu ve Osman Tanburacı. Fethi İsfendiyaroğlu'nun tarihinin devamı olmak iddiasındaki bir yayın. Belgeler ve anılar içeriyor.

■ **Galatasaray ve Galatasaraylılar derneği Tarihçesi**, Vefa Semenderoğlu ile Osman Tanburacı, İstanbul, 1994. Yukarıdaki eseri tamamlayan bir kitap.

■ **Toplumsal Tarih Dergisinde Galatasaray Lisesi Özel Dosya Sayısı**, hazırlayan Gülsün Düzenli, Şubat 1996.
Kuruluştan günümüze kadarki süreyi her alanda genel olarak işlemektedir. Bazı orijinal belgeler veriyor. Spor kulübünden de bahsediyor.

■ **Galatasaray Lisesi Mezunları 1871-1996**, Tahsin Berküren-Prof. Aykut Kazancıgil, ARC, İstanbul, 1997.
Eser on binden fazla kişinin yıllara, sınıflara, okul numaralarına ve soyadlarına göre tasniflerini içeriyor. En önemli tarafı Galatasaray tarihiyle ilgili 102 Türkçe ve 121 yabancı esere başvurulmuş olması ve bibliyografyada bunların belirtilmesidir. Konu üzerinde çalışacak olanlar için temel eser niteliği taşıyor.

■ **Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi**, hazırlayanlar: Andı-Taşçıoğlu-Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Yay., İstanbul, 1999.
Sultanî müdürlüğünü kabul etmesi ve ayrılması sebebiyle kendisine özellikle öğrenciler tarafından gönderilen bazı mektupları içeriyor. Sayfalar: 457, 475, 481, 483, 487.

■ **İmparatorluğun Cumhuriyet Kapısı**, Necati Aydın, İstanbul, 1999, s.181. Liseli olmayan ancak lisede tarih öğretmenliği yapan yazar, kitabı üç bölüme ayırmış. Birincisinde 1481'deki kuruluşundan bugüne kadar yapılanması ile ilgili bilgi ve bazıları orijinal belgeleri içeriyor. İkincisinde 'Atatürk'ün Galatasaraylıları' olarak 12 kişinin toplumumuza katkılarını aktarıyor. Üçüncüsünde ise Galatasaraylıların Atatürk'ü başlığı altında okula ziyaretleri anlatılıyor.

Mekteb-i Sultani Tevzi-i Mükâfat Cedvelidir*

Hazırlayan: Turgut Kut

1- 1291 h./1874
2- 1292 h./1875
3- 1293 h./1876
4- 1294 h./1877
5- 1295 h./1878
6- 1296 h./1879
7- 1297 h./1880
8- 1298 h./1881
9- 1299 h./1882
10- 1300 h./1883
11- 1301 h./1884
12- 1302 h./1885
13- 1303 h./1886
14- 1304 h./1887
15- 1305 h./1888
16- 1306 h./1889
17- 1307 h./1890
18- 1308 h./1891
19- 1309 h./1892
20- 1310 h./1893
21- 1311 h./1893
22- 1312 h./1894
23- 1313 h./1895
24- 1314 h./1896
25- 1315 h./1897
26- 1316 h./1898
27- 1317 h./1899
28- 1318 h./1900
29- 1319 h./1901
30- 1320 h./1902
31- 1321 h./1903
32- 1322 h./1904
33- 1323 h./1905
34- 1324 h./1906
35- 1325 h./1907
36- 1326 h./1908
37- 1327 h./1909
38- 1328 h./1910
39- 1329 h./1911
40- 1330 h./1912
41- 1331 h./1913
42- 1329-1330 r./1913-1914
43- 1330-1331 r./1914-1915

* Herbiri bir kitap şeklinde olan bu cetveller 1874-1915 yılları arasında yayımlamış olup kırk üç tanedir. Bu cetveller 1874-1915 yıllarında Mekteb-i Sultanî'de okuyan başarılı öğrencileri ve aldıkları mükafatları, yönetim ile öğretim kadroları için önemli bir kaynaktır.

Ayrıca mektebin 1868-1918 yılları mezunları için aşağıda verilen üç önemli kaynağa bakılabilir.

- **Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye**, 1318 Sene-i hicriyesine mahsustur. 3. sene, İstanbul, Matbaa-i Amire 1318/1900, s. 702-731.
- **Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye**, 1319 Sene-i hicriyesine mahsustur. 4. sene, İstanbul, Matbaa-i Amire 1319/1901, s. 102-116.
- **Mekteb-i Sultaninin ellinci sene-i devriyeyi tesisi münasebetiyle neşr olunmuştur.** İstanbul, Matbaa-i Amire 1334/1918, 148+3 s.

Okul ve Sınıf Dergileri

Ülkemizdeki lise hatta daha üst düzeydeki eğitim kurumları arasında, öğrencilerin de sınıf ve okul dergisi çıkarma eğiliminin Galatasaray'daki kadar yoğun olduğu, başka bir kurum bulunduğunu sanmıyoruz. Geçmişe baktığımız zaman çok örnek bulmak mümkün. Biz sadece bazılarını belirteceğiz.

Eski harfler döneminde hem Arap hem de Latin harflerine uyacak şekilde Galatasaray armasını düzenleyen Ayetullah'ın çalışmasını kapağında kullanan *Karakedi* (yıl 1923) bunlardan biri. 1940'da sahipliğini Refet Avni Aras'ın, sorumlu müdürlüğünü Muvaffak Benderli'nin üstlendiği *Galatasaray* liseyi ve bütün eski mezunları da temsil eden bir içerikle çıktı. 'Mecmuamız Çıkarken' başlıklı yazısında kurumun işlevi şöyle anlatılmıştır:

"Her duyuşumuzda kalplerimize tatlı bir ürperme veren 'Galatasaray' kelimesi ne kadar engin manalı ve şerefli isimlerdendir. Mektebimiz sadece bir Fikret, bir Haşim yetiştirseydi Türk kültürüne paha biçilmez bir yardım yapmakla övünebilir; yalnız bir Cevat Paşa yetiştirmiş olsaydı vatan müdafaasında oynadığı rolle iftihar edebilirdik. Fakat bu yuva, sanatta, ilimde, askerlikte, siyasette, iktisatta (...) her sahada milletin daima şükranla anacağı işler başaran sayısız simalar yetiştirdi. Kafalarını ve kalplerini bu yuvada terbiye eden, hızlarını ve heyecanlarını bu ocaktan alan binlerce münevver, istibdadın düşmanları, İstiklal mücadelesinin kahramanları, inkılabın yardımcıları, ileri ve müreffeh Türkiye'nin kurucuları oldular. Galatasaraylılar hürriyet için, vatanın kurtuluşu için, Garpçılık ve laiklik için daima ön saflarda çarpıştılar ve çalıştılar.

Yurdumuzda bir 'Galatasaray'ın mevcut, oluşuyla övünmek, vazifemiz ve bu irfan ocağından feyiz aldığımız için sevinmek hakkımızdır. Göğsümüzü iftiharla dolduran bir nokta da Galatasaraylıların yuvalarına ve birbirlerine karşı besledikleri sarsılmaz bağlılıktır. (...) Kardeşler! Öyle bir vatanda, öyle bir devirde yaşıyoruz ki durmadan çalışmamız, şuurla, nefis feragatiyle, imanla çalışmamız lazım. (...) biz inkılap çocukları, biz Atatürk çocukları, eskilerden geri kalmadığımızı ve tarihin bize verdiği şerefli vazifelere layık olduğumuzu isbat edelim."

1943'de 8/B öğrencilerinden Doğan-Orhan Koloğlu kardeşler *İleri* adıyla hem de haftalık olmak iddiasıyla bir sınıf dergisi başlattılar. Haftalık olamamış ama 14 sayı çıkmış. Sonra bunu *Elif* adıyla devam ettirirler, o da ikinci sene 8 sayı çıkmış. 1944'de de 9/A'dan Bülent Sevsay ve Oğuz Aktulga'nın 9/A *Sınıf Dergisi* yayımlanmış. Ama ömrü kısa sürmüş.

1947 Mart'ında tekrar lise yönetiminin de katkısı bulunan ciddi bir *Galatasaray* dergisi var. Sahipliğini Ercümend Ekrem Talu, yazışleri sorumluluğunu Muvaffak Benderli üstlenmiş. Talebe Kurulu Neşriyat Kolu adına Vedat Özsan ve Oğuz Aktulga onlara yardımcı olmuşlar.

Bu tür dergilerin en uzun ömürlü

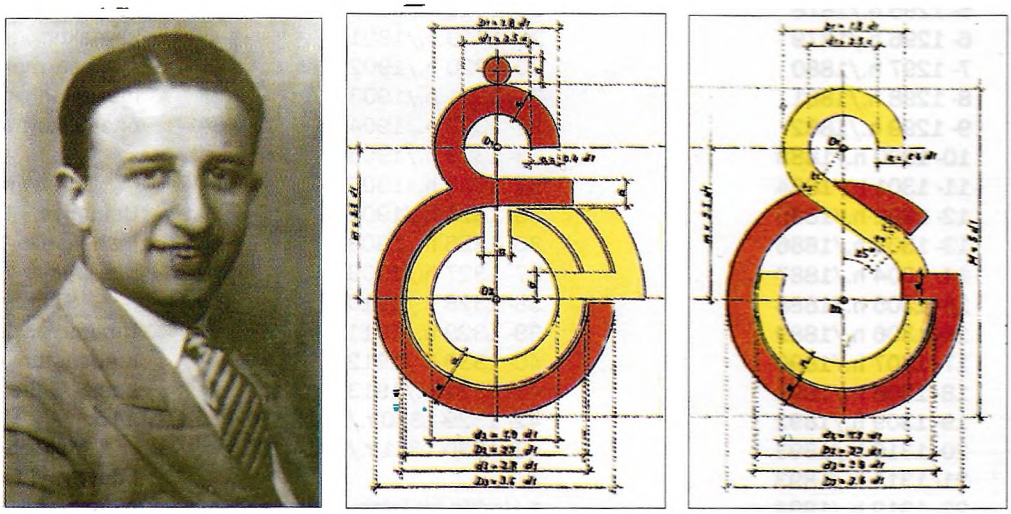

Ayetullah'ın 1922/23 ders yılında çizdiği eski ve yeni harflerle Galatasaray amblemi.

lerini tatmin ediyorlar.

Galatasaray Bilim Kültür Sanat Dergisi 1980'li yıllarda Galatasaray Eğitim Vakfı adına Lise Yayın Kolu tarafından çıkarılmıştır.

Galatasaray Tarih 1990'ların sonlarında liseyi değil, genel olarak tarih bilimi konularını içeren bir yayın olarak Galatasaraylı kadrolar tarafından çıkarıldı.

Galatasaray Üniversitesi de, İletişim Fakültesi'nce hazırlanan *Galatasaray* yayınıyla kafileye katıldı. Yönetim ağırlıklı olan bu yayına karşılık İletişim Fakültesi öğrencilerinin "aylık uygulama yayını" olarak çıkarılan *Detay* meslekî bir hazırlığın aracı olarak yayın hayatına sokuldu.

Sultani ise Galatasaraylılar Derneği'nin, üyelerini sosyal faaliyetlerden haberdar etmek amacıyla yayımladığı bir bültendir.

(Solda) Lisede çıkarılan dergilerden birkaçı. (Altta) Her sene tekrarlanan Pilav Günü'ne davet eden bir mektup.

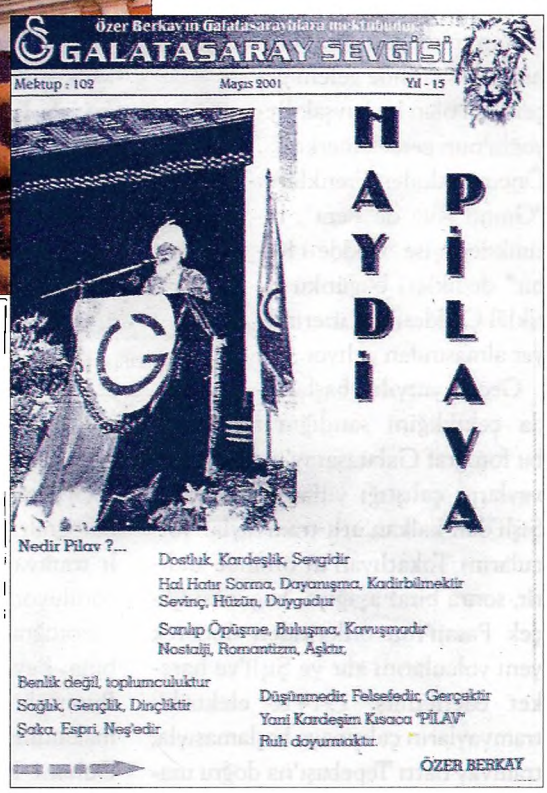

olanını yayımlamak şerefi 1954 mezunu Özer Berkay'a aittir. 1986'da tamamen bireysel girişimiyle ve fotokopi ile çoğaltma yöntemiyle başlattığı, bir ara isim değiştirdikten sonra (Galatasaraylılar Dayanışma) günümüzde hâlâ, yani 17 yıldır yaşayan *Galatasaray Sevgisi* isimli bir yayını var. Şimdi çok daha iyi baskıyla yapılan bu yayına kendisi "Özer Berkay'ın Galatasaraylılara mektubudur" üst başlığını yakıştırmış. 2002 pilavı sırasında 112. sayısına ulaşmış olan bu yayın, içerdiği anılar, resimler ve yazılarla ileride Galatasaraylının iç dünyası üzerinde araştırma yapacaklar için çok önemli bir kaynak oluşturacaktır.

Tambour her yıl aralık ayında lisenin kuruluş yıldönümü kutlanırken, o yıl ellinci mezuniyet yıldönümünü kutlayan sınıfın anı bültenidir. Ellilikler bununla nostalji-

BU FOTOĞRAFLARDA BİR TARİH CANLANIYOR

100 Yıl Önce Galatasaray

ESER TUTEL

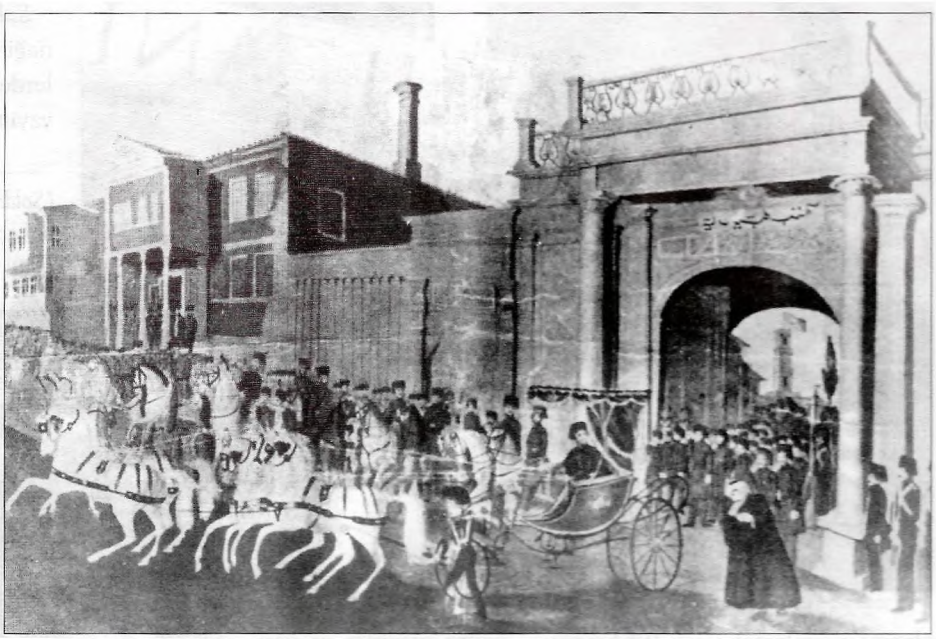

Anıtsal kapısı ile Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane (bugünkü Galatasaray).

Eski bir kartpostalda Galatasaray'daki yol kavşağı... Meydan desen meydan değil, sadece bir dört yol ağzı... Ama İstanbul'un belki de en önemli caddelerinin kesiştiği bir dört yol ağzı... Nasıl önemli olmasın ki! Galatasaray, Beyoğlu'nun tam göbeği... Günün her saatinde geleni geçeni bol olan bu kavşak Beyoğlu'nun gerçek merkezi... Önemi, eskiden Frenklerin "Grand Rue de Pera", bizimkilerin ise "Cadde-i Kebir" dedikleri bugünkü İstiklâl Caddesi'nin üzerinde yer almasından geliyor...

Geçen yüzyılın başlarında çekildiğini sandığımız bu fotoğraf Galatasaray'ın atlı tramvayların çalıştığı yıllardan kalma... Şişli'den kalkan atlı tramvaylar yolcularını Tokatlıyan'ın önünde indirir, sonra biraz aşağıya, bugünkü Çiçek Pasajı'nın önlerinden dönerek yeni yolcularını alır ve Şişli'ye hareket ederlermiş. 1914'te elektrikli tramvayların çalışmaya başlamasıyla, tramvay hattı Tepebaşı'na doğru uzatılmış, sonra Galata Köprüsü'nden geçirilerek Eminönü'ne bağlanmış. Fotoğrafta tam ortada, uzakta, bir atlı tramvayın yolcu almakta olduğu görülüyor.

Fotoğraftaki, sağdaki üç katlı sarı bina, Beyoğlu Mutasarrıflık binası... Buraya bir bakıma Beyoğlu'nun kaymakamlık binası da diyebiliriz. Said Duhanî Bey'in yazdığına göre Sultan'ın polisi buradan yönetilir, eski zamanın inzibatları burada nöbet tutarlarmış. Geniş kapısından Emniyet müfettişlerinin üçü girer, beşi çıkarmış. Alt katındaki hücreler ise bir kısım suçlu kişinin, kimbilir belki de bazı suçsuz insanların yakınmaları, çığlıkları ile inlermiş.

Bu bina 1940'ların başında yıktırılarak ortadan kaldırılmış. birkaç yıl

Eski bir kartpostalda Galatasaray. Sağda görülmekte olan üç katlı bina 1940'larda yıktırılan kaymakamlık ve karakoldur.

sonra da Galatasaray Lisesi'nin yan tarafından buraya kapı açılmış. Elli yıldan fazla bir zamandan beri öğrenciler, öğretmenler liseye kısa bir rampadan çıkıp kapıcı binasından geçerek girmekteler... Daha sonraları Boğazkesen'e inen yol genişletilmiş. Şimdi orada Heykeltraş Şadi Çalık'ın 1973'te yerleştirilen 50 Yıl Anıtı yer almakta...

O zamanki adı Galatasaray Sultanîsi olan bugünkü Galatasaray Lisesi'nin iki yanında enerler bulunan anıtsal kapısı biraz az geride kaldığı için pek görülmüyor. Cadde, Taksim'e doğru uzanıp gitmekte... Eğlence yerleri, kafe şantanlar, birahaneler, tiyatrolar, restoranlar, çiçekçiler, fotoğrafhaneler, hep karşılıklı bu cadde boyunca sıralanmakta...

Galatasaray Lisesi'nin karşısında ise Posta-Telgraf merkezi olarak kullanılmak üzere 1907'de Telgraf Nazırı Hüseyin Hasip Bey tarafından satın alınan Sıvacıyan'ın konağı yeralmakta... Beyoğlu'nun en güzel sivil mimari örneklerinden biri olan bu binayı 1875 tarihinde ünlü tüccar Teodor Sıvacıyan inşa ettirmiş. O zamanlar zemin katında Apolonatos adlı kişinin eczanesi varmış. 1943-44 yıllarında İstanbul Radyosu'nun üst katından yayın yaptığı bina bugün de yerli yerinde durmakta... Ama günümüzde ciddi bir onarıma ihtiyaç göstermekte...

Sol taraftaki cadde Hammalbaşı Caddesi. Bu caddenin tam karşısında İngiltere Elçiliği binası, kısacası İngiliz Sarayı var... Tarlabaşı'na da, Tepebaşı'na da bu caddeden gidilmekte...

İşte yüzyıl kadar öncesinin Galatasaray'ı... Caddede hasır şapkalı gayrimüslimler de var, fesli beyler de... Çocuklu hanımlar da var, yük taşıyan sırt hammalları da... Çift atlı faytonlar çalakamçı yolcu taşımakta... Mutasarrıflığın köşesindeki çeşmenin başı hayli kalabalık... Susayanlar, tas tas içtikleri Hamidiye suyuyla hararetlerini döndürmeye çalışıyorlar...

Yüzyıl önceki Galatasaray günümüzdeki Galatasaray'dan ne kadar değişik...

İmkân olsa da, insan o günlere bir geri dönüş yapabilse... Taksim'den Tünel'e, Tünel'den Taksim'e bir gidip gelebilse... Kafe şantanların kapılarından içeriye bir göz atabilse... Bir bardak buzlu bira içebilse... Tiyatroların girişlerindeki fotoğraflara bakabilse... Yarım saatliğine de olsa, o günlerin Beyoğlu'nu bir yaşayabilse...

1900'ün ilk yıllarında Galatasaray Lisesi'nin önünde devrin değişik giysileri içinde İstanbullular.

Mektepten ve Grankur'dan Anılar

■ **Bir Galatasaraylının Hatıraları,** Suat Aray, **Hayat** dergisi, 2 Ocak - 20 Mart 1959 tarihleri sayıları.

1912'de Sultanî'ye girip 11 yıl okuduktan sonra mezun olan Aray, Balkan, Dünya ve Kurtuluş Savaşları ile Cumhuriyet'in ilanına yönelen aşamada okul içinde yaşadıklarını ayrıntılı şekilde anlatıyor.

■ **Atatürk Önünde Tarih Bakaloryası,** İlhan E. Postacıoğlu, Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Yay., İstanbul, 1979, s.82.

1933 yılında Galatasaray'da ortaokul bakaloryasını tarih, coğrafya ve yurt bilgisi konularında Atatürk'ün sorularını yanıtlayarak veren öğrencinin anıları. Ayrıca Atatürk hakkında başkalarından dinlediklerini de anılarına eklemiş.

■ **Sınırlı Yıllar-Dışişlerinde 42 Yıl,** Reha Aytaman, AD Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.303.

1935'de Aşağı Mekteb'e giren 1946'da liseden mezun olan Aytaman, bu dönemle ilgili anılarının yanı sıra, Siyasal Bilgiler'i bitirdikten sonra Dışişleri'nde geçirdiği 42 yılın dışarıya yansımamış olaylarını da aktarıyor.

■ **1946-47'lilerin Galatasaray'ı,** 96 Doğan Koloğlu - 1370 Orhan Koloğlu, İstanbul, 1997, s.77.

1943-44 yıllarında sekizinci ve dokuzuncu sınıf öğrencisiyken çıkardıkları sınıf dergilerinin içeriklerini aktararak, aynı sınıfta okuyan iki kardeş, Dünya Savaşı'nın en kanlı döneminde okuldaki yaşamı ve düşünce dünyasını yansıtıyorlar. İkisinin de daha sonra gazeteci oldukları anımsanmalıdır. Bölümler: Beyoğlu'nda yaşamak - Savaş ortamında yaşam ve vatan - Gazetecilik tutkusu - Şakalarımız - Kıtlık yıllarının etkisi - Hocalarımız - Tevfik Fikret, Ahmet Ağa, Behçet Bey - Kararlı bir çoğulculuk - Eğlencelerimiz - Sinema artisti sevgililerimiz.

■ **Unutamadığım Galatasarayım ve İstanbulum,** Ertuğrul Erol Ergir, 1999, isteme adresi: Otel Kalehan-Selçuk, s.169.

1942-1951 yılları arasında okuldaki yaşamını her yıl için ayrı ayrı anla-

tıyor. Sınıf arkadaşlarıyla ilişkileri, öğretmenlerinin özellikleri çok güzel yansıtılmış. Kişiliğinin nasıl oluştuğunu en son satırlarında, mezuniyetten sonra İzmir'e dönerken hissettikleriyle şöyle açıklıyor: "Hıçkıra hıçkıra ağlarken gözyaşlarımın yalnız eşsiz İstanbul ve Galatasaray'dan ayrılmanın ifadesi olduğunu artık müdriktim."

■ **Tüm Bir Yaşam -1-**, Ali Z. Oraloğlu, İstanbul, 1999, s.109.

Ailesinin öyküsünü ve kendi yaşamını anlattığı kitabının içinde Galatasaray'a 1928'deki girişimi ve oradaki günlerini de anlatıyor. Kitabın ikinci kısmında, Galatasaray Kulübü ve Galatasaraylı bir spor yazarı olarak anıları da yer alacaktır sanırız.

■ **Hulki Bey ve Arkadaşları,** Yiğit Okur, Can Yay., İstanbul, 1999.

Kapağında lisenin kapısının resmini bulunduran roman, liselilerin Beyoğlu ve Paris'teki yaşamlarını, özellikle aşk ilişkilerini anlatıyor. 1945'te bir Rum kızıyla başlayan aşkın 1955'te 6-7 Eylül olaylarıyla sona erişi, Beyoğlu ile bütünleşmiş, ondan ayrılamayan bir kişinin iç yapısı iyi yansıtılmış.

■ **Eski Dostlar,** Hıfzı Topuz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

Tanıdığı kırk kadar düşünür ve sanatçı dostuna ait anılarını aktarırken Hıfzı Topuz zaman zaman Galatasaray'la ilgili pasajlara da yer veriyor.

■ **Galatasaraylı Monsenyör Pierre Dubois'nın Anı ve Görüşleri,** Niyazi Öktem, Kemal Suman, Turhan Ilgaz, Zaman Kitap, İstanbul, 2001 (2. bas.), ISBN-975-8578-07-3, s.183.

Lisede 32 yıl Latince, Fransızca, felsefe öğretmenliği yapan, Hilmi Ziya Ülken'in **İslâm Düşüncesi** kitabını Fransızca'ya çeviren, daha sonra Vatikan'ın Türkiye Dinsel Temsilciliği ile görevlendirilen 'Papaz Dubois'nın (1906-1989) anıları ve Galatasaray hakkında yazdıkları.

■ **Kalemimin Sapını Gülle Donattım,** Ferhan Şensoy, Ortaoyuncuları Yayınları, İstanbul, 2001, ISBN-975,7904-08-2, s.541.

Tiyatro yaşamına lisenin Tevfik Fikret Salonu'nda ayak atan ünlü sanatçı, kitabının yaklaşık ilk dörtte birlik bölümünde okuldaki anılarını anlatıyor. 1960'lı yılların aşırılıklar döneminde yöneticilere ültimatom verip nasıl 'Batı'ya açılan lumboz"dan dışarı çıktıklarını da saklamıyor.

■ Hilmi Kâmil Bayur'un, Vahdettin Engin tarafından yayına hazırlanan **Galatasaray Lisesi Hatıraları** (Galatasaray Tarih Kulübü Yay.) ve Ruşen Eşref Ünaydın'ın **Galatasaray ve Futbol** adlı kitaplarının varlığını işittik, ancak kendimiz göremediğimiz için isimlerini aktarmakla yetiniyoruz.

■ Orijinalliği sebebiyle, Esat Mahmut Ozan'ın fotokopi olarak kitap haline getirilmiş, dolayısıyla piyasada bulunamayan Fransızca şiirlerden oluşan **Une Page D'Histoire a Galatasaray** isimli 225 sayfalık anılarından bazı bölümleri aynen aktarıyoruz.

1941 mezunu E. M. Ozan, Amerika'ya yerleşmiş, uzun yıllar Hürriyet *gazetesinin muhabirliğini yapmıştır. Halen Miami'de yaşayan Ozan 1930'lu yıllara ait okul anılarını "Une Page D'Histoire a Galatasaray" başlığı altında tamamen şiir olarak 300 sayfada toplamıştır. Fransızca'nın "à la Galatasaraylı" kullanılması örneklerini de içeren bu anılardan bazı kısımları aktarıyoruz.*

Gül baba,
Abdülaziz,
Le palais
à Galata,

1908,
les vrais
Jeunes Turcs,
la grandeur
de notre ATA.

Les instants
forts importants
dans la création
de notre histoire,

L'indépendence,
la République,
sa dixième année
au pouvoir.

La dévotion
améliorante
de nos passions
non-provisoires
se multiplie
maintes fois,
pour réformer
la bonne foi,

Progénerant
la fascinante
culture
galatasarayenne,

Contre ceux qui
se sentent étrangers
à nos idées
pro-Iycéennes.

Sans façon
et fort naturelle
s'étend la vie
des querelles,

Le Ministère
de l'Education,
la signature
des contrats.

L'arrivé
des éducateurs
de la France,
montre leur poids

Et entre-temps
la vie se passe,
en effaçant
à son aise,

L' ignorance
l'indifférence
la régression,
le malaise.

Le temps
s' écoule,
on s' informe,
on s' améliore,

Grâce à notre
petit "Noble",
François
Marquis delors,

Et au nom
de tout le reste
de nos chers
professeurs:

Esat Mahmut,
Faik Hodja,
Reşat Nuri,
M. Mamboury

Quiappe,
Goudmand
Rhem, Larroumets,

Mister Johnson,
le maitre d'anglais,
"Monsieur Bonbon"
entre guillemets.

Robin,
Bergeaud,
Lascombe,
Couderc,

Essayent d' ouvrir
nos jeunes yeux
aux bonnes merveilles
de l'univers.

des beaux chants,
les uns risqués,
les autres décents
devant les éclats
incandescents
des feux de joie.

Aux heures de loisir
au claire de lune,
on les entonne
avec plaisir,
près de la mer
dans le plein air.

Pour rire un peu
on écoute souvent
les commères
d' Edip Yeğiner.
en compagnie
de bons copains.

Gündüz kılıç, Mantar Eşfak,
İnek Fehmi, Langa Nejat,
Kedi Sadi, Dana Abit,
Kuzu Metin, Kuş Adnan.

Ce sont des noms
ce dont on se rend compte
dans la durée
d'une seule seconde.

L' été continue,
les jours sont chauds.
fraiches sont les nuits.
pourtant, la vie
est pleine d'ennuis.

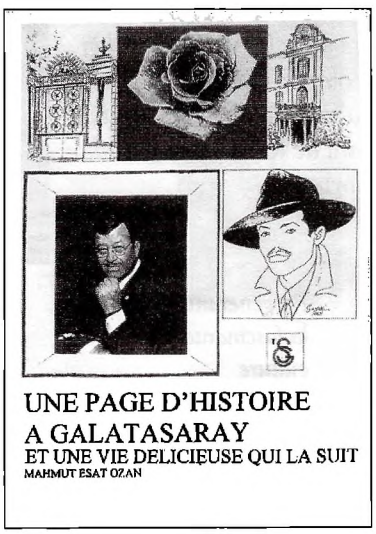

UNE PAGE D'HISTOIRE
A GALATASARAY
ET UNE VIE DELICIEUSE QUI LA SUIT
MAHMUT ESAT OZAN

La seule notion
de consolation,
est de retrouwer tôt
la civilisation.

Finalement
arrive le jour
de la rentrée
à l'école.

Selon les règles
du protocole,
on voit ces noms,
à tour de rôle:

Behçet Gücer,
le Président,
İzzet Hamit,
son assistant,

"Bonpurloryan",
Sait Bey
Cin Recai
Muslih Hodja
tous ressemblent

Aux figurants
d'un long métrage
se déroulant
à l'horizon
de notre bel âge.

Encore une autre
année scolaire
qui commence avec
circonspection
et les études
qui continuent

Les samedis notre mission
est d'aller à la Dame De Sion.
pour contempler avec passion
les coquines mignonnes.

On les poursuit sans abandon.
on leur envoie des billets doux,
à leurs réponses on devient fou.

La journée moitié finie,
on s'arrête l'après-midi,
au petit 'Passage des Fleurs'
pour y faire de courtes emplettes
des achats divers pour sa toilette.

A Ortaköy, dans un clin d'oeil,
on achète aussi des friandises,
des noisettes, que l' on appelle
des "Çekirdek"s, des "Leblebis",

de la pistache, que l'on partage
avec nos amies les mouettes,
en se promenant au long
de de ses quais fleuris.

Après cela, on va à la "Haylayf",
la fameuse pâtisserie de Péra
pour sa délicieuse "soupe Anglaise".

Rassasiés, alors on est
prêt à fréquenter
les cinés chéris:
Lâle, Melek, Sümer İpek et Saray.
Puis l'Alkazar, pour les "cowboys",
le monstre de "Frankenstein":
et les longs films en séries.

Si on désire tout voir
On y reste jusqu'au soir,
ensommeillés, les yeux mouillés,
quand on en sort, il fait noir.

On s'arrête sur le trottoir,
les tramways, verts et blancs
avec leurs jolis clan-clans.
vous emmênent à Galatasaray

Voilà que le week-end n'est plus
on est fauché et dépourvu.

à contre-coeur on rentre chez soi,
la monotonie, encore une fois,
avec ennui, recommence.
les cours sans cesse,
se suivent en masse.

Les récitations,-les études longues,
les hypothèses et les diphtongues
précèdent, les tests immenses.

On travaille, on étudie, on fourre,
on lutte contre le temps,
et c'est le bachot qui nous attend
mais, l'explication n'en est pas dure,
on se prépare pour son futur.

Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde

Galatasaraylılar

GÜLSÜN GÜVENLİ

Tanzimat reformlarını hayata geçirecek kadroları yetiştirmek amacıyla 1868'de kurulan Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi) Cumhuriyetin kuruluş sürecinde ve sonrasında etkin olacak kadroları da yetiştiren önemli bir eğitim kurumu olmuştur. Sadece cumhuriyetin ilanına kadarki 55 yıllık dönemde Galatasaray'dan onlarca mebus ve bakan, yüzlerce hariciyeci, yüksek bürokrat ve devlet memuru yetişmiştir. Osmanlı tebasındaki tüm milletlerin çocuklarını kabul eden bir kurum olması nedeniyle bu kurumun mezunları arasında aynı zamanda Bulgaristan, Arnavutluk, İran, Suriye, Mısır gibi birçok ülkenin devlet adamı ve aydını bulunmaktadır. Galatasaray Lisesi'nin en çok özdeşleştiği mesleklerden birinin hariciye olmasında Cumhuriyete kadar olan dönemde mezun olanların onda birinden fazlasının bu mesleği seçmiş olması, bugünkü Dışişleri Bakanlığının kurucusu olan Yusuf Hikmet Bayur, Ahmet Muhtar Mollaoğlu, Suat Davaz'ın ve Atatürk zamanında görev yapmış en önemli diplomatların Galatasaray mezunu olmasının payı büyüktür. Ancak bu veriler Galatasaray'ın sadece devlet bürokrasisine kadro yetiştiren bir kurum olduğu sonucuna götürmemeli bizi. Bu kurumun gözden kaçan en büyük hizmetlerinden biri sanıyoruz eğitim alanında olmuştur. Mekteb-i Sultanî, modern öğretim kurumlarının en önemli parçası olan lise eğitimine örnek olmakla kalmamış, aynı zamanda mezunların idadî ve Sultanîlerde öğretmenlik ve ders kitabı yazımı etkinlikleri sayesinde çağdaş eğitimin ülkemizde yaygınlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Öte yandan, sanıyoruz Türkiye'de hiçbir kurum Galatasaray'ın yetiştirdiği kadar çok sayıda edebiyatçı, gazeteci ve düşün adamını birarada yetiştirmemiştir. Yunus Nadi, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmed Samim, Ahmet Haşim, Ahmet Rıza, Ali Karacan, Velid ve Talha Ebüzziya, Celal Nuri İleri, Refik Halid Karay, Mehmed İzzet, İhtilafçı Mehmed Ziya, Safvet Nezihi, Safveti Ziya, Emin Bülent, Tahsin Nahid, Talha Ebüzziya, Hamdullah Suphi, Tevfik Fikret, Ruşen Eşref Ünaydın, Sermet Muhtar Alus, Selim Nüzhet Gerçek, sadece cumhuriyet dönemine kadar mezun olmuş olanlar arasından seçtiğimiz isimlerdir. Bunlara tıp, mühendislik, resim, tiyatro, spor, ticaret, finans ve bankacılık, ziraat gibi alanları eklediğimizde Galatasaray Lisesi'nin her açıdan zengin ve yüksek derecede bir eğitim vermiş olduğunu görüyoruz. Galatasaraylıların profilini çizebilmek için istatistiki verilerden çok birkaçının özgeçmişini sunmayı yeğledik. Bu seçimi yaparken gözönünde tuttuğumuz en önemli noktalar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminde önemli görevlerde bulunmuş olmaları, değişik alanlarda faaliyet göstermiş olmaları ve değişik kökenlerden gelmeleriydi. Bunun yanında, mümkün olduğunca sadece Galatasaray'da okumuş olanları seçmeyi yeğledik. Bunun dışında kalanlar, ya seçtikleri mesleğin getirdiği bir zorunluluk sonucu bir yüksek okul okumuş olanlar ya da etkinliklerini Galatasaray'ın bıraktığı izle sürdürdüklerine inandıklarımız. Bu okulun diplomasını elde etmemiş olsa da son sınıflara kadar okumuş olanları listemize almakta bir sakınca görmedik. Sınırlı sayıda da olsa, bu derlemenin Galatasaraylıların ülkenin düşün, siyaset ve kültür alanında oynadıkları rolü anlamamıza yardımcı olacağını umuyoruz.

* Galatasaray Üniversitesi iletişim Fakültesi.

Soldan sağa: Abdurrahman Şeref, Vedat Tek, Hamdullah Suphi, Selim Sırrı Tarcan.

Kevork Viçen Aznavur

İstanbul, 1861- 1920

Özellikle İstanbul florası hakkındaki çalışmalarıyla tanınan amatör botanikçi.

Asıl işi, Mahmutpaşa Havuzlu Han'da bulunan, kimyasal madde ithal eden Aznavur Biraderler şirketinde defter tutmaktı. Amatör olarak botanikle ilgilenmeye başlamıştı. 1885'den itibaren önce İstanbul çevresinde, daha sonra Anadolu'nun Konya, Merzifon, Rize, Van, Ağrı gibi çeşitli yörelerinde bitki toplayarak yaklaşık 20 000 örneklik bir herbaryuma sahip oldu. 1897'den itibaren araştırmalarının sonuçlarını içeren 19 çalışmasını Fransızca olarak yayımladı. Bu yayınlarda 1 000 kadar bitkiyi tanımlayarak dağılımlarını göstermiş, 44'ü tür, 4'ü alttür, 37'si varyete ve 8'i altvaryete olmak üzere 93 yeni bitkiyi adlandırmıştır.

Avnavur'un 1920'de ölmesi üzerine 5 ciltlik *Flore de Constantinople* (İstanbul Florası) adlı eserinin yazma nüshası, kitaplığı ve herbaryumu Robert Kolej hekimi Dr. V.D.Post tarafından 2 000 dolara satın alınmıştır. Dr. Post bu arada *Flore de Constantinople*'u beş yıl içinde bastıracağına dair mirasçılara verdiği sözü tutmamış, kitabı 1950-52'de *La flore du Bosphore et des environs* adıyla iki cilt olarak ve eşi Anna Post ve kendi imzasıyla yayımlamıştır. Aznavur'un İstanbul çevresine ait bitki koleksiyonu halen Cenevre'deki Conservatoire et Jardin Botaniques'de bulunmaktadır.

Abdurrahman Şeref

İstanbul,1853 – 1925

Tarihçi ve eğitimci. Osmanlı Devletinin son vakanüvisidir.

1873'de Mekteb-i Sultanî'den mezun olur olmaz tarih ve coğrafya öğretmenliği yapmaya başladı. 1877-1894 arasında Mekteb-i Mülkiye'de ve 1894-1908 arası Mekteb-i Sultanî'de aralıksız müdürlük yaptı ve ders verdi. Kısa sürelerle defter-i hakani, evkaf, posta ve telgraf, maarif nazırlıkları, Şûrayı Devlet reisliği, Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) reisliği görevlerinde bulundu. 1909'da kurulan Tarih-i Osmani Encümeni'nin ilk başkanı olmuş, bu kuruluşun yayın organında İstanbul kentini ilgilendiren önemli birçok yazısı çıkmıştır. 1923'teki seçimlerde İstanbul mebusu seçilerek Ankara'ya gitmiştir.

Okuttuğu Osmanlı ve İslâm tarihi, coğrafya, istatistik ve ahlak gibi derslerde öğrencilere bilgi aktarmaktan çok onların düşünce ufuklarını açmayı amaçladı. Özellikle tarih olaylarından ve ünlü kişilerden hareketle eleştirel bakışlara, yorumlara önem vererek aydınlanma yolundaki gençlere, tarihi bir menkıbe gibi görmemelerini öğütledi. II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karşın, ülkenin gelecekteki yöneticilerine ve aydınlarına hürriyet tutkusunu aşıladı. Tarih Musahebeleri adıyla basılan yazılarında biyografi türüne yenilikler getirmiş, kişileri yaşadıkları ortam ve koşullarla öne çıkartmayı amaçlamıştır. Ayrıca, okullarda okutulmak üzere yazdığı birçok tarih ve coğrafya kitabı ülkenin bu alanda yaşadığı eksikliği gidermiştir.

Vedat Tek

İstanbul,1873-1942

Mimar

İmparatorluğun son ve Cumhuriyetin ilk yıllarında etkili olan Uusal Türk Mimarlığı akımının en önemli eğitici ve uygulayıcılarındandır. Mekteb-i Sultanî'nin son sınıfına kadar okudu ve eğitimini sürdürmek üzere Paris'e gitti. Liseyi Ecole Monge'de bitirdikten sonra Académie Julien'de resim, Ecole Centrale'de mühendislik okudu. 1895'de katıldığı bir yarışma sonucunda ilk dokuz kişinin arasına girerek Ecole Nationale des Beaux Arts'da mimarlık eğitimi görmeye hak kazandı. 1898'de İstanbul'a döndü ve bir yıl sonra Şehremaneti Heyet-i Fenniye başkanlığına atandı. Bu görevinin yanısıra Sanayi-i Nefise Mektebi'nde fenn-i mimari dersi vermeye başladı. 1905'de Posta ve Telgraf Nezareti başmimarlığına

Soldan sağa: Ahmet Nuri İbnürrefik, Feyhaman Duran, Refik Halid Karay, Yunus Nadi Abalıoğlu.

atanmasından sonra tasarlayıp tamamladığı Sirkeci'deki Posta ve Telgraf Nezareti binasıyla büyük ün yaptı. 1909'da saray başmimarlığına, 1913'de Harbiye Nezareti başmimarlığına atandı. Cumhuriyetle birlikte Atatürk tarafından Ankara'ya çağrılan Vedat Tek, ilk olarak Çankaya'da Gazi köşkü adıyla anılan bağ evini tadil etmiş ve buna sekizgen bir kule eklemiştir. Tek'in Ankara'da gerçekleştirdiği en önemli yapıtı ise Cumhuriyet Halk Fırkası merkezi olarak tasarlanıp bittikten sonra TBMM binası olarak kullanılan yapıdır.

Hamdullah Suphi Tanrıöver

İstanbul, 1885-1966

Politikacı, hatip, şair ve yazar

Tanzimat devrinin Maarif Nazırı Abdurrahman Paşa'nın torunu, 6. Maarif Nazırı Abdüllatif Subhi Paşa'nın oğlu, Samipaşazâde Sezai'nin yeğenidir. 1904'de Mekteb-i Sultanî'yi bitirince bir süre Reji idaresi ile Defter-i Hakani Kalemi'nde çalıştı. Daha sonra Ayasofya Rüşdiyesi'nde kitabet ve Fransızca, Darülmuallimin'de terbiye ve Osmanlıca, Darülfünun'da Türk edebiyatı, Türk ve İslam Sanayi-i Nefise Tarihi ile terbiye dersleri verdi. Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı ve Türk Bilgi Derneği gibi kuruluşların faaliyetlerine katıldı, Türk Ocaklarının başkanlığını yaptı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Saruhan Mebusu olarak bulundu. İstanbul'un işgali ve Türk Ocakları'nın kapatılması üzerine Ankara'ya giderek fiilen Millî Mücadele'ye katıldı. 1920'de Maarif vekilliğine getirildi. Meclise defalarca değişik illerden milletvekili seçildi. 1931-39 arasında Bükreş'te büyükelçi olarak görev yaptı. 1950'de Demokrat Parti listesinden milletvekili oldu. 1957'de Hürriyet Partisi adayı olarak girdiği seçimi kaybedince politikayı bıraktı.

Edebiyata henüz Galatasaray'da öğrenciyken şiir yazarak giren Hamdullah Suphi, önce Namık Kemal'in etkisi altında şiirler yazdıktan sonra 1909'da Fecr-i Ati topluluğuna, 1911'de ise Yeni Lisan hareketini savunan Genç Kalemler'e girmiştir. Bu tarihten başlayarak Millî Edebiyat akımı içinde yer alan şair, aruzu terk edip heceyle ve konuşma diline yakın bir Türkçeyle yazmaya başlamıştır. Değişik gazete ve dergilerde şiir, hikaye, makale ve edebî eleştirileri yayınlanan Hamdullah Suphi'nin asıl ün kazandığı alan hitabettir. 19 yıl süren Türk Ocağı başkanlığı sırasında Türkçülük ve milliyetçilik konularında önemli çalışma ve konuşmalarıyla tanınan Hamdullah Suphi, Millî Mücadele yıllarında halkı aydınlatmak üzere Konya ve Antalya'da görevlendirilmiş, Cumhuriyet'ten sonra ise yeni Türkiye'yi ve Cumhuriyet inkılaplarını öven konuşmalarıyla büyük bir kitle üzerinde etkili olmuştur.

Selim Sırrı Tarcan

Yenişehir, Mora, 1874 – İstanbul, 1957

Beden eğitimcisi, siyasetçi

İki yaşındayken babası Miralay Yusuf Bey Karadağ muharebelerinde şehit düşünce dayısı Rıfat Paşa ailesini İstanbul'a getirip himayesine aldı. Rıfat Paşa'nın bir jurnal üzerine Yemen'e sürülmesi üzerine aile şehit maaşıyla geçinmeye çalıştı. Son sınıfa kadar Mekteb-i Sultanî'de okuyan Selim Sırrı Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a girdi. Okulu 1896'da bitirdi.

Daha Mekteb-i Sultanî'deki hocası Ali Faik Üstünidman'ın etkisiyle başlayan jimnastik ve spor faaliyetlerini sürdürdü. Servet-i Fünun'da yazılar yazdı, Mekteb-i Mülkiye'de ve Mühendishane'de jimnastik ve eskrim dersleri verdi.

Okulun son sınıfından itibaren Jön Türklüğü benimsemiş, 1907 başlarında İttihat ve Terakkiye girmiş olan Selim Sırrı bir yıl sonra istifa ederek siyaseti bıraktı. II. Meşrutiyet'le birlikte ilk Millî Olimpiyat Cemiyeti'ni kurdu ve yıllarca başkanlığını yaptı. Uluslararası Olimpiyat Konseyi üyesi oldu. 1908'de İstanbul'da ilk beden

eğitimi okulu olan Terbiye-i Bedeniyye Mektebi'ni açtı. 1909'da İsveç'teki Kraliyet Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsü'ne öğrenime gitti. Selim Sırrı'nın 1910'da Maarif Mektepleri genel müfettişi olmasıyla ülkemizde beden eğitimi çalışmalarının bilimsel ve metotlu biçimde okullara girişi gerçekleşti. Beden Eğitimi öğretmenliğini bir meslek olarak kurmak ve öğretmen yetiştirmek için kurslar açılmasını ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesini sağladı. Bu kurslar daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü'nün ön denemeleri idi. Beden eğitimi konusundaki görüş ve bilgilerini kitap dergi konferans ve radyo yayınlarıyla duyurdu. Bu konuda 58 kitap yayımladı. Gençlik ve Spor Bayramı ilk kez 1916'da kendisinin girişimiyle düzenlendi. Cumhuriyetle birlikte İstanbul İzciler Birliği'ni kurdu. Selim Sırrı 1939-46 arası milletvekili olarak da görev yaptı.

Ahmet Nuri İbnürrefik

İstanbul, 1874 – Ankara, 1935

Oyun yazarı

Fes nazırı Süleymanpaşazâde Mehmet Refik Bey'in oğlu. Mekteb-i Sultanî'den mezun olamadan ayrıldı ve bir süre Hariciye nezareti Mektupçu kaleminde ve Karantina İdaresi Muhasebe kaleminde çalıştı. Bir ara Mahmud Yesari ve Reşad Nuri ile Kelebek adlı bir mizah dergisi çıkardı. 1932'de girdiği Ankara Halkevi Tiyatrosu'nda rejisör olarak çalışırken öldü.

Galatasaray'da okuduğu yıllarda Güllü Agop'un kurduğu Osmanlı Tiyatrosu'na sık sık gitmesi tiyatroya olan ilgisini artırmış, hatta arkadaşlarıyla kurduğu mahalle tiyatrosunda konu komşuya temsiller vermiştir. İlk tiyatro denemesi olan Çoban Kızı adlı komedisi çok beğenilmiş olan Ahmet Nuri'nin eserlerinin çoğu Fransız yazarlardan Türkçe'ye uyarladığı oyunlardır. Uyarlama konusunda Ahmet Vefik Paşa'dan sonra ikinci sırada geldiği kabul edilir. Oyun yazarlığı yanında iyi bir oyuncu da olan Ahmet Nuri Darülbedayi'den ayrılan arkadaşlarıyla Kadıköy'de Yeni Tiyatro adıyla bir topluluk kurmuştur.

Fahri Avram

Rusçuk, 1852- İstanbul, 1924

Devlet Memuru

Mekteb-i Sultanî ve Mülkiye-i Şahane'de okudu. Sait Paşa'nın hariciye nazırlığı sırasında Tercüme Bürosunun müdür yardımcısı oldu. Daha sonra mümeyyiz derecesine yükseldi. Fransızca, Bulgarca, İbranice, İspanyolca dillerine vakıftı. İttihat ve Terakki Cemiyeti döneminde beş yıl boyunca ABD'de Boston başkonsolosluğu yaptı. Kuzguncuk Yahudi cemaatinde de faaliyet gösteren Avram Fahri, uzun yıllar Hahambaşılık Laik Konsey Başkanlığı da yaptı.

Mehmet Enis Akaygen

Filibe, 1880 – İstanbul, 1945

İptidai ve rüşdiyeyi doğduğu yerde Sultanî'yi Galatasaray'da okumuş olan Akaygen, 1901 yılında mezun olur olmaz Hariciye Nezaretine girmiştir. Bu görevde iken 1920 yılında İstanbul'da kurulan ve Ankara Hükümeti adına çalışan gizli haber alma örgütü Mim Mim Grubu'nun kurucuları arasında yer almış ve merkez heyeti üyesi olarak üç yıl görev yapmıştır. Kurtuluş Savaşı sonunda An-

Kaleci: Suat Hayri Ürgüplü, Sağbek: Coşkun Kırca, Solbek: Turan Güneş, Sağhaf: Fethi Çelikbaş, Santrhaf: Cihat Baban, Solhaf: Çetin Altan, Sağaçık: Mehmet Şevket Eygi, Sağiç: Turhan Feyzioğlu, Santrfor: Nihat Erim, Soliç: Nadir Nadi, Solaçık: Mehmet Ali Aybar.

kara'da Hariciye Vekaleti kadrosuna geçen Enis Akaygen, önce Dışişleri Müsteşarı sonra da Atina, Tahran ve yine Atina büyükelçisi olarak görev aldı. Enis Akaygen'in Atina'da görev yaptığı yıllarda, Türk-Yunan ilişkileri dostluğa doğru gelişti ve kitaplara Atatürk-Venizelos dostluğu diye geçen bu olumlu gelişmede Enis Bey'in büyük emeği vardır.

Ahmet Naim Babanzâde

Bağdat, 1872- İstanbul, 1934

Fikir adamı, Darülfünun felsefe hocası, mütercim

Bağdat Mektupçularından Mustafa Zihni Paşa'nın oğludur. Bağdat rüşdiyesini bitirdikten sonra Mekteb-i Sultanî (1891) ve Mülkiye'den (1894) mezun oldu. Dışardan medrese dersleri aldı. Hariciye Nezareti Tercüme Kalemi, Maarif Nezareti tedrisat müdürlüğü, Mekteb-i Sultanî arapça öğretmenliği yaptı. Eski usülle Arapça öğrenimine karşı çıkmış, ilmî terimlere dokunulmadan Türkçenin arındırılması ve uslubun sadeleştirilmesini savunmuştur. Dergilerde hadis tercüme ve şerhleri dışında milliyetçilik, kadının konumu, fıkıh üzerine fikrî yazılar yayımladı. Istılahat-ı İlmiye Encümeninde yer alarak felsefe tabii ilimler ve sanat terimleri için hazırlanan ve basılan üç sözlüğün çalışmalarında etkin görevler aldı. Darülfünun'da ilk defa okutulan felsefe, psikoloji, ahlak, mantık, metafizik derslerini verdi, bu derslerin notları daha sonra kitaplaştı. 1933 üniversite reformuyla tasfiye edildi.

Ahmet Naim, Fransızca yeni felsefe terimlerinin Osmanlıcaya nasıl aktarılacağı konusunda önemli çalışmalar yaptı ve ilim ve felsefe terimlerinin üretilmesi konusunda en çok kavram tartışması metni yazan ve kavram karşılığı teklif eden kişi oldu. İslam birliği ve kardeşliğini savunan Babanzâde'nin Türkçülük hareketlerine Türk olmadığı için cephe aldığı ileri sürülmüştür. Babanzâde, İslam kültürüne ters düştüğü ve Osmanlı siyasî birlik arayışını zarara uğratacağı için milliyetçiliğe karşı olduğunu savunmuştur.

Theodor Makridi

İstanbul 1872-1940

Müzeci, nümizmat ve arkeolog

Manastır kökenli bir aileden Dr. Ferik Konstantin Makridi Paşa'nın oğludur. Fener Rum okulundan sonra girdiği Mekteb-i Sultanî'den 1889'da mezun oldu. Önce Reji'ye girdi, sonra Asar-ı Atika Müzesi Fransızca katipliğine atandı. Türkiye'de kazı yapan yabancı bilim adamlarının yanına kazı komiseri olarak gönderildi ve daha sonra 1907'de konservatörlük unvanını kazandı. Sonra eski eserler tasnif memuru, Yunan-Roma-Bizans eserleri uzmanı olarak çalıştı. Emekliliğinden sonra da müze çalışmalarını sürdürdü, M.Benaki'nin Atina'da kurduğu müzeyi tasnif için çağrıldı. Daha önce müzeye bağlı Çinili Köşkte yapmış olduğu Türk-İslam eserleri tasnif çalışması, İslam eserleri konusunda zengin olan Benaki Müzesi'ndeki çalışmalarında kendisine yardımcı oldu. Türk kumaş ve dokumaları üzerine hazırladığı kitabını bastıramadı. Efes, Rakka (Halep) ve Sayda'da yürüttüğü kazılardan müzeye önemli keramikler kazandırdı ve raporlarını *Revue Biblique*'in bazı sayılarında yayımladı. Buluntuları ve tespit ettiği kaçak eserleri İstanbul'a gönderdi. Bu arada Echmoun Tapınağı'nın bir kısmını bulup İstanbul'a göndermiştir. Makridi'nin diğer çalışmaları Selanik Langaza'daki tümülüs, Samsun'da Akalan, Boğazköy, İstanbul'da Hipodrom, Yedikule-Yaldızlıkapı, Bodrum Camii, Simkeşhane, Fenari İsa Camii araştırma ve kazılarıdır. Buralardan birçok eseri İstanbul müzesine kazandırmıştır. Fenari İsa Camii kazısında meşhur Hagia Eudoxia levhasını bulmuştur.

Feyhaman Duran

İstanbul 1886- 1970

Okuduğu Mekteb-i Sultanî'de resim öğretmenliği yaptıktan sonra Prens Abbas Halim Paşa tarafından Paris'e resim öğrenimi için gönderildi. Orada Ecole des Beaux Arts'da, Academie Julein'de, Laurens ve Cormon'un atölyelerinde öğrenim gördü. İstanbul'a dönünce Sanayi-i Nefise Mektebi'nde hocalık yaptı. Türk resminde kesin bir dönüm noktası olan Çallı kuşağının başarılı ressamlarından olan Duran, Cumhuriyette Güzel Sanatlar Birliği'ne dönüştürülen Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin en etkin üyelerinden oldu.

Refik Halid Karay

İstanbul 1888- 1965

Romancı, hikaye, hiciv, kronik, anı yazarı

Karakayışoğulları soyundan gelen Karay, 1906'da Mekteb-i Sultanî'de okurken son sınıfta ayrıldı ve sınavla Hukuk Mektebi'ne girdi. Bir yıl sonra öğrenimini bırakarak gazeteciliğe başladı. Fecr-i Ati topluluğuna katılan Karay, dergilerde hiciv yazıları yazdı. İttihad ve Terakki Fırkasını cesaretle eleştiren yazıları halk katında büyük ilgi gördü. 1913-18 yılları arasında Sinop, Çorum, Ankara ve Bilecik'te sürgüne gönderildi. İstanbul'a gönünce Robert Kolej'de Türkçe hocalığı, Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 1922'de *Aydede* dergisini kurdu. Yurt dışına gitti, bu arada yüzellilikler listesinde yer alarak Türkiye'ye dönüşü yasaklandı. Beyrut ve Halep'te geçen sürgün yılları 1922-38 arasıydı. Atatürk, çok sevdiği eserleri nedeniyle yurda dönmesini isteyince en yakın sınır karakoluna sığınması formülü bulundu; yazar bu öneriyi reddedince af kanunu çıktı. Yurda döndükten sonra muhalefette daha ılımlı bir tutum edinmesine karşın, ölünceye kadar eleştiri ve yergilerinden vazgeçmedi. İlk gerçekçi öykü ya-

zarlarından olan Refik Halid Karay Anadolu köy-kasaba hayatından ilk başarılı gözlemleri temiz bir Türkçe ile aktarmaktaydı. Bir esere konu olan ilk fabrika işçisi de Refik Halid'in Hakkı Sükut öyküsündeki Fotika'dır.

Yunus Nadi Abalıoğlu

Fethiye 1880-Cenevre 1945
Gazeteci ve siyaset adamı

Fethiye'li Hacı Halil Efendi'nin oğludur. Eğitimini Rodos'ta Medrese-i Süleymaniye'de ve Mekteb-i Sultanî'de yaptı. *Malumat* ve *İkdam* gazetelerinde çalıştı. Bir ara jurnal sebebiyle Midilli'de hapis yattı. *Tasvir-i Efkar*'ın yazı işleri müdürlüğünü ve Selanik'te yayınlanan *Rumeli* gazetesinin başyazarlığını yaptı. 1918'de çıkarmaya başladığı *Yeni Gün* gazetesiyle bir yandan Mondros Mütarekesi ve sonuçlarını eleştirirken, bir yandan da Kurtuluş Savaşı'na destek verdi. Gazetesinin kapatılması üzerine Ankara'ya kaçtı ve gazetenin yayımını burada sürdürdü. 1920'de toplanan ilk TBMM'ye Muğla mebusu olarak girdi ve 1943'e kadar milletvekilliğini sürdürdü. Türkiye'nin ilk halk ansiklopedisi olan on ciltlik *Hayat Ansiklopedi*'sini, beş ciltlik *Millî Mücadele Anıları*'nı yayımladı. İstanbul'da 1924'de yayımlamaya başladığı Cumhuriyet gazetesinin başyazarlığını ölümüne kadar yaptı.

Salim Nüzhet Gerçek

İstanbul 1891- 1945
Dergi sahibi

Mahmut Celaleddin Bey'in oğludur. Gaziosmanpaşa iptidai mektebi ve Mekteb-i Sultanî'de okuyan Selim Nüzhet Gerçek, 1910 yılında mezun olduktan sonra Cenevre Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. I. Dünya Savaşı yüzünden 1921'e kadar yurda dönemedi. İsviçre'de Millî Mücadele'nin ileri karakolları ve propaganda merkezî olarak çalışan Türk Yurtları'nda çalıştı. İstanbul'a dönünce gazetecilik ve sonra Robert Kolej'de Türkçe ve tarih öğretmenliği yaptı. Atatürk'ün emriyle 1934'de kurulan Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü'ne tayin edildi ve *Türkiye Bibliyografyası*'nı düzenli hale koydu. Diğer yandan kitap nüshalarını kurulması düşünülen Millî Kütüphane için ciltleterek saklamıştı. Bu sayede, Milli Kütüphane 1848'de açıldığında o zamana kadar biriktirilmiş 40 bin kitaba sahip oldu.

İlk yazılarını Galatasaray'da öğrenci iken Meşrutiyetin öncesinde ve sonrasında arkadaşlarıyla hazırladığı *Nireng* adlı okul dergisinde yazmıştır. Gazeteciliğin ve matbaacılığın tarihine ve Türk tiyatro sanatına dair ilk ciddi araştırmaları yapmış, birçok kitap, yazı yayımlamıştır.

Bundan başka İstanbul üzerine yazdığı yazılar kültür hayatı hakkında zengin bilgiler taşımaktadır. Topladığı gazete ve dergilerin ilk sayılarını ilk defa Galatasaray Lisesi salonlarında 1931'de sergilemiş, daha sonra Cumhuriyet'in onuncu yıldönümü vesilesiyle Ankara'da açılan Maarif Sergisi'ndeki neşriyat köşesini hazırlamıştır.

Salim Nüzhet Gerçek.

Ahmet Haşim.

Ahmet Haşim

Bağdat 1887- İstanbul 1933
Şair ve yazar

Babası Bağdat'ın tanınmış ailelerinden mutasarrıf Arif Hikmet Beydir. 1895'te babasıyla birlikte İstanbul'a geldi. Türkçeyi iyi konuşamadığı için bir yıl Numune-i Terakki Mektebi'ne devam etti. Sonra parasız yatılı olarak Mekteb-i Sultanî'de okudu. Mezun olunca Reji idaresinde memurluk, İzmir Sultanîsi'nde Fransızca ve edebiyat öğretmenliği, Maliye Nezareti'inde tercümanlık yaptı. İaşe Nezareti, Düyün-u Umumiye İdaresi, Osmanlı Bankası'nda çalıştı. Sanayi-i Nefise Mektebi'nde estetik ve mitoloji dersleri verdi. Bu arada hayatının son yıllarına kadar da Mülkiye'de Fransızca öğretmenliği yaptı.

Sanat ve edebiyata ilgisi Galatasaray yıllarında başlayan Haşim, edebiyat hocaları Tevfik Fikret ve Ahmed Hikmet Müftüoğlu'nun teşvikiyle ilk şiirini 16 yaşında iken *Mecmua-yı Edebiye*'de yayımlandı. Lisenin son yılında arkadaşı aracılığıyla bir Fransız şiir antolojisini elde etmesiyle Fransız sembolistlerini tanıyarak şiir ufkunu genişletti. Fransızların saf şiir anlayışını benimseyen şair, Türk şiirinde sembolizmin temsilcisi olarak tanınmakla beraber onun şiiri, bu etkiyle birlikte Türk şiir geleneğinden gelen ses ve anlam zenginliği ile bütünleşmiştir.

TURGUT KUT

Galatasaray'ı Kızlar İstilâ Etti!

Galatasaray Lisesi'nin o muhteşem demir kapıları 1868 yılında ilk defa öğretime açılırken, ileride bu kapıdan örgülü saçlı, plili etekli kızların girip erkeklerle aynı sıralarda okuyacaklarını söyleseler kimse inanmazdı.

Bu ilim yuvasının en büyük özelliklerinden biri, tam 97 yıl kapılarını yalnız erkeklere açık tutmasıydı. Galatasaray Lisesi'ne eskiden kızların öğrenci olarak girecekleri elbette ki düşünülemezdi. Bırakın öğrenciliği, bir genç kız ziyaretçi olarak dahi okulun kapısından içeri girdiğinde garip bir his duyardı içinde. Burası koca bir selâmlıktı sanki. Ve harem mensuplarına kesinlikle yer yoktu!...

1917 yılında Darülelhan müzik okulunun konserini dinlemek için öğrencilerin yaptıkları kaçamakları, yıllar sonra o zamanın talebelerinden biri, kitabında şöyle anlatır:

- Darülelhan yalnız kadınlardan meydana gelen bir müzik okuluydu. Hanımlar okula gelince, erkekleri salonun etrafından uzaklaştırırlardı. Bir gün biz, iki arkadaş merdivenin altına saklanıp, gözümüzü uydurduğumuz budak deliğinden konseri takip etmeye başladık. Fakat sıcaklık dayanılmaz bir hal alınca, konserin birinci kısmı biter bitmez yerlerimizden fırlayıp, kimseye görünmeden kulise girip sindik. Konserin ikinci kısmı başladı. Sahnede Darülelhan'ın genç ve güzel hanımları, çarşaflarını çıkartmış, başları açık büyük bir zevkle sazlarını çalıyorlardı. Biz kendimizden geçmiş bir halde hanımları seyrederken, arkadaşım birden dehşetle sahnenin karşı tarafını gösterdi. Bir de ne görelim, o ciddî ve azametli müdürümüz ile yardımcısı da karşı kuliste değiller mi?... İkisi de yüzlerinde tatlı bir tebessüm, konseri dinliyorlardı.

O zamanlar Galatasaray'a kızlar alınsa kimbilir neler olurdu. Ama bu sihir 1965 yılında bozuldu. Lise, kapılarını kızlara açtı. Eski Galasataraylılar kulaklarına inanamıyorlardı.

İlk kız öğrenciler, büyük tepkiler arasında okula girdiler. Aslan yuvasına düşen yavru ceylanlar kadar heyecanlıydı ilk sarılı - kırmızılı kız öğrenciler.

Adı efsane gibi dilden dile dolaşan, Türk okulu olarak ilk defa Fransızca öğretimi yapan, padişah çocuklarının bile okuduğu, bu yüzden de adı "Şehzadeler Okulu"na çıkan Galatasaray'da kızlarla erkeklerin kaynaşması, birlikte ders çalışıp, bir arada oyunlar oynaması böyle bir kararın sonucudur işte.

Buraya Kızlar Giremez!..

Yıllar önce genç kızların katıldığı bir konseri dinlemek için bu kadar eziyete katlanan ağabeylerinin yanında şimdiki öğrenciler çok şanslı. Artık bu büyük kapalı erkekler kutusunun, hemen her yanında kız öğrenciler dolaşıyor. Okulun yalnız bir yeri kızlara yasak: Kantin. Kalabalıkta kız öğrenciler rahatsız olmasınlar düşüncesiyle alınmış bu karar...

Liseye giren ilk kızlardan şimdi üçü 11'inci sınıfta. Lisenin müdürü Muzaffer Koşuloğlu ocaktan yetişme bir Galatasaraylı.

- Kız öğrencileri çok seviyoruz, diyor. Ama belli ki yüreği okulun yalnız erkeklere açık olmasından yana.

Erkekler kız arkadaşlarını seviyorlar. Analarında bir de anlaşma yapmışlar. Erkekler çalışmamışsa, kızlar parmak kaldırıp derse kalkmayacak. Bu anlaşmadan sonra aralarında su sızmıyor.

Lisede 29 kız öğrenci okuyor. Ortaköy'deki orta kısmında ise 117... Lisenin 1287 öğrencisi içinde 146 kız. Artık Galatasaray'ın Boğaziçi'ndeki orta kısmı bir kızlar okulu halini alıyor. Yakın gelecekte, birer ikişer girdikleri bu okul tamamen kızların olacak. Okulun müdiresi Muzaffer Saner:

- Okulumuzun yabancı dil laboratuvarında haftada 25 saat eğitim var. Kız öğrencilerimizden çok memnunuz. Erkeklerle aralarında gayet iyi geçiniyorlar, diyor.

Kız öğrenciler, her alanda erkek arkadaşları ile eşit yetişiyorlar. Galatasaray masa tenisi takımı, bu yıl şampiyon oldu. Ancak kızlar iddialı:

- Erkek arkadaşlarımızı her zaman yenebilecek güçteyiz, diyorlar. Sonra biz yalnız masa tenisinde değil, bütün sporlarda erkek arkadaşlarımızla başabaş mücadele edebiliriz.

Galatasaray'da kızlarla beraber yeni bir hava esiyor. Bu tarihî liseye bir canlılık, bir hareket geldi. Kızlar okulun yüzünü değiştirdiler. Ancak Galatasaray'ı yaşatan geleneklerinden bazıları, gene kızlar yüzünden ortadan kalkıyor. Okulun geleneklerinden biri haline gelen ve birbirlerine ağır şakalar yapma, hafta içinde bilhassa pejmürde giyinme gibi gelenekler artık birer tatlı hatıra olmaya yüz tuttu.

Galatasaray devletin her sahasında hizmet gören, yetiştirdiği öğrencileri ile gurur duyan bir lise. Bundan sonra bu ocaktan yetişecek kızlar, erkek arkadaşlarıyle beraber isimlerini duyuracaklar. Liseye kızların girmesine karşı koyan eski mezunlar bile, şimdi kızlarını kendi elleriyle getirip okula yazdırıyorlar.

Tanburuyle, pilavıyle, birbirlerine taktıkları isimlerle ve okulu bitirdikten sonra sosyal hayatta dayanışmalarıyle büyük ün yapan Galatasaray'da yeni bir devir başlıyor. Galatasaraylı kızlar:

- Çok yakında erkeklerden ne kadar üstün olduğumuzu greceksiniz, diyorlar. Sonra da ekliyorlar: Galatasaray krallığını onlar kurdu, biz imparatorluğunu yaşatacağız...

Hayat Mecmuası,
1972, sayı 13.

Galatasaray Futbol Takımı

DOĞAN KOLOĞLU

Nerede çalıştığını soran Avrupalıya Profesör Ahmet İnsel "Galatasaray Üniversitesi'nde" yanıtını verince, adamcağız şaşırmış kalmış. "Üniversitesi olan bir futbol kulübü hiç işitmemiştim" demiş.

Aslında önce lise vardı, kulüp sonradan doğdu. Galatasaraylıların liselerine bağlılıkları ne denli köklü olursa olsun, artık bir dünya markası niteliği kazanmış olan futbol kulübünün (dikkat spor kulübünün değil) gölgesinde kalmaktan mektep de kurtulamıyordu. Böylelikle sarı-kırmızılı kulüp dünyada kendisine saygın bir yer arayan Türk toplumuna prestij kazandırmış oldu. 2001 yılında dünya futbol takımları arasında birinciliğe oturmakla erişilmesi güç bir rekor kırdı.

Türkiye bireysel alanda pek çok dünya şampiyonu yetiştirmiştir. Ama takım yarışmalarında, hâlâ cihanın en çok sevilen sporu olan futbolda böyle bir başarı hepsini gölgede bıraktı.

Galatasaray böylece, bir yandan toplumumuza dünyada saygınlık sağlarken, diğer yandan da ülke içinde rekabete yeni bir boyut getirmiş oldu. Eskiden futbolun sadece İstanbul'da oynandığı dönemde, lig birincisi olmak tek sevinç kaynağı idi. Daha sonra Milli Küme kuruldu, taşra da iddialı olmaya başladı. Bundan bir sonraki adımın dünyaya açılmak olduğu belliydi. Ancak çok uzun bir dönemi Avrupa karşısında "şerefli beraberlik ve yenilgilerle" geçirdiğimiz inkâr edilemez. Yabancı takımlar Türkiye'ye adeta antrenman maçı yapmaya geliyorlardı. Üç-beş yılda bir sağladığımız galibiyetler tek teselimizdi.

Sarı-kırmızılılar 1980'lerin sonundan itibaren yavaş yavaş yükselen bir çizgi sonucunda, dünyanın zirvesine oturunca, diğer takımlarımız da Avrupa'da başarı kazanmaktan başka artık geçerli birşey olmadığını fark ettiler. Türkiye şampiyonu olsa da, Avrupa Şampiyonlar Ligi'nde puan alamayanın itibarı olmuyordu. Bunun en ilginç göstergesi, Fenerbahçe Kulübü Başkanı Aziz Yıldırım'ın geleceğin hedefi olarak "Avrupa Şampiyonlar Ligi Kupası"nı koymuş olmasıdır. Böylece 20. yüzyıl boyunca sürmüş ve sporumuza büyük bir dinamizm kazandırmış olan rekabet yepyeni bir boyut kazanmış oldu.

Galatasaray-Fenerbahçe Rekabetinin Başlaması

Fenerbahçe ile Galatasaray'ın kan kardeşliği vardır. Aralarında sadece iki yaş fark bulunması (sarı-kırmızılı kulüp 1905'de, sarı-lacivertli kulüp 1907'de kuruldu), yaşları yüze yaklaşınca bir ağabey-kardeş ilişkisini ortadan kaldırdı, en hızlı rekabete dalmalarına sebep oldu. Böylece Türk sporuna heyecan katan ve kitlelerce sevilmesine büyük katkıda bulunan bir unsur oldu. Geçmişe baktığımız zaman gazete ve dergi sütunlarında Galatasaray-Fenerbahçe çekişmesinin hiç eksik kalmadığını görüyoruz.

1928 yılında Tayyare Cemiyeti tarafından ortaya konan Atatürk Büstü'nü, rakibini yenerek Galatasaray'ın kazanması, sarı-kırmızılıların büyük bir övünme kampanyası açmasına yol açmıştı. Kulüp başkanı, *Akşam* gazetesi başyazarı Necmeddin Sadak'ın cumhurbaşkanına gönderdiği bağlılık mesajı ve onun teşekkür mektubu doğal olarak intikam arzularını kırbaçladı. Yenilen Fenerliler yeni bir kupa karşılaşması önerisinde bulundular. 17 Eylül 1928 tarihli *Ak-*

Sultanî'nin müdürü Tevfik Fikret, şampiyon olan Galatasaray takımının futbolcularıyla birlikte. Bir okul müdürünün bu şekilde poz vermesi de herhalde futbolu da sporu da meşrulaştıran devrimci bir hareketti.

şam'da "Galatasaray-Fener'i kaç defa yendi?" başlığıyla bir yazı yayımlandı. "19 seneden beri yapılan maçların 23'ünde Galatasaray ve 19'unda Fener galip gelmiştir" kaydı ikinci başlığı oluşturuyordu. Bu rekabetin 74 yıl önce bile ne düzeyde olduğunu kanıtlamak için yazıyı aynen aktarıyorum:

"Spor meraklılarından bir zat *İkdam* arkadaşımızın serbest sütununda, bu sütunlarda yayınlanmış yazılara cevap vermek hevesine düşmüş. Bu zat Maarif Kupası maçının yapılması fikrindeymiş. Bu sütundaki 4-0 gibi bir netice ile sona eren maçtan sonra yeni bir maçın Galatasaray'a bir kupa daha kazandırmaktan başka sonuç vermeyeceği hakkındaki görüşlerimizden, maçtan kaçıldığı anlamını çıkarmış.

Bizimki bir fikirden ibaretti. Yoksa Galatasaray kulübünün resmî fikri değildi. Zamanı gelince elbette Maarif Kupası için de maç yapılacak ve Galatasaray'ın kaçınmadığını bu zat da görecektir. Fakat böyle mühim maçlar, seyircilerin keyif ve arzularıyla yapılamaz. İki taraf anlaştıktan, uygun bir gün belirledikten, hazırlandıktan sonra yapılır. Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri bazı heyecan tutkunlarının bu zevklerini tatmin için istenildiği zaman dövüşen horozlar değildir.

Bu zat 'Tarafsız iken son maçı gördükten sonra Fener'e meylim arttı. Bunun sebebini ruh uzmanlarından birine sormalı' diyor. Bunu sormak için Mazhar Osman Bey'e gitmeye hacet yok. Mektubu yazan zat boks meraklısı olacak, o gün Fener kalecisinin Galatasaray hücum elemanlarından birine bir yumruk attığını görünce Fener'e meyletmiştir!"

"Fenerbahçe'yi son yenilgisinden mutlaka galip çıkarmak isteyen bir zat bir de liste yayımlamış. 336 (1920) senesinden beri yapılan 23 maçta Fenerbahçe'nin 10 defa Galatasaray'ın ise 9 defa galip geldiğini ve 4 defa berabere kaldıklarını, Fenerbahçe'nin 45, Galatasaray'ın 38 gol attığını söyledikten sonra, "Bundan güzel cevap olabilir mi?" diyor.

Biz de bu soruya "Evet, daha iyi yanıt olabilir," diyoruz. Fenerbahçe'yi 4-0'lık yenilgisinden mutlaka muzaffer çıkarmak için avukatlık eden bu zat acemi bir avukat gibi davasını kaybettirecek kanıtlar ortaya koymaktadır. Çünkü Fenerbahçe ile Galatasaray 336'dan evvel de bir hayli müsabaka yapmışlardır. Onları da hesaba dahil edince sonuç birdenbire değişir. 16 yıldan beri yapılan maçların sonuçları şöyledir:

Yapılan maçların sayısı : 47
Galatasaray'ın galibiyeti: 23
Fenerbahçe'nin galibiyeti: 19
Berabere sonuçlanan maçlar : 4
Galatasaray'ın attığı goller : 99
Fenerbahçe'nin attığı goller : 75

Bu Fenerbahçe savunucusu zata iki rakam daha sunalım: Galatasaray Fener'e 30 Ocak 1911'de altı oyuncu ile başlayarak yedi oyuncu ile bitirdiği bir maçta 7-0 galip gelmiştir. Her oyuncuya bir gol... Buna mukabil Fener Galatasaray'a hiçbir zaman 4'den fazla gol atamamıştır.

Bu zatın müsaadesiyle ilave edelim ki,
Galatasaray 9 defa,
Fenerbahçe 3 defa
İstanbul şampiyonu olmuştur. Maamafih Galatasaraylılar, şanlı mazilerindeki zaferlerle yetinmeyerek yenilerini kazanmak için muntazaman çalışmaktadırlar."

Galatasaray 1930'lu yılların ikinci yarısında da, yaşamı kısa sürse de futbolumuza büyük bir dinamizm getiren Güneş Kulübü'nü doğurarak rekabeti kızıştırdı. Uzunca süren bir krizi başlatan bu olaya rağmen sarı-kırmızılılar için hâlâ birinci rakip Fenerbahçe'ydi, *Son Posta* gazetesi Temmuz 1937 sayısında "Galatasaray Kulübü'nün Otuzüçüncü Yılı Münasebetiyle" hazırladığı "Hususi Kısım"da, 32 yılda neler yapıldığını yansıtan bir tabloda genel bilgiler dışında sadece Fener'le yapılan maçların istatistiklerine yer verir. Diğer kulüpler adeta yok sayılır. Tabiî burada da Galatasaray'ın üstünlüğü vurgulanmaktadır. Aynı sayfada, o günlerde kulübün ikinci başkanı olan Suat Hayri Ürgüplü "Bugün ve Yarınki Galatasaray" başlıklı yazısında Güneş olayı sebebiyle yaşanılan güçlüklere atıfta bulunurken Galatasaray'ın geleceği kurmaktaki etkenliğini ilginç bir şekilde anlatır:

"Yarım yüzyıla yaklaşan hayatında çok müşkülat ve yoksuzlukla kurulup büyüyen kulübüm, son on beş senelik hayatında belki en müşkül anları yaşamıştır. Aydınlar kitlesi pek rahat durmaz, yanlış gördüğü, yanlış bulduğu hareket karşısında isyan ve eylem onun varlığının en kutsal tarafıdır. Okumuş insanları birarada toplayan bu kulüpte sönmek bilmez bir sevgi, tükenmez bir kuvvet kaynağı vardır. Bu öz kuvvetler yetişen, içtimai hayatta ilerleyen Galatasaraylı ile spor ateşiyle kavrulan genç Galatasaraylıyı karşılaştırır..."

Fenerbahçe Türkiye'de Öne Geçiyor, Ama...

Yazı Galatasaray kültürüne dayanan sistemli çalışmayla, başarı hırsına sahip gençlerin birleşmesinin yaşanan güçlükleri aşmaya muktedir olduğunu belirterek devam eder. Böylece geleceğin Galatasaray'ının daha da yüksek yerlere erişeceği inancını kaybeder. Gerçekten uzun bir süreyi büyük bir sıkıntı içinde geçiren Galatasaray Kulübü'nün (1940'lı yıllarda Muslih Peykoğlu yöneticiliği döneminde) salt lisenin destek ve katkısı ile, hatta harçlıklarımızdan artırarak bağışta bulunmamızla yaşayabildiğine olayların içinde yaşayarak tanık olmuştuk. Bu dönemde Fenerbahçe yükselme sürecine girdi ve öne geçmeyi başardı. 2002 yılında istatistikler şunu gösteriyor: İki takımın yaptığı toplam 344 maçtan 128'ini Fenerbahçe, 109'unu Galatasaray kazanmış, 107 maç berabere bitmiş. Sarı-lacivertlilerin 479 golüne sarı-kırmızılılar 442 gol ile cevap vermişler.

Ülke içindeki bu duruma karşılık, dünyaya açılan Türkiye'yi temsil etmekte Galatasaray'ın bir başarısına tanık olundu. UEFA Kupası'nı ve arkasından Şampiyonlar Ligi Kupası galibini yenerek Süper Kupa'yı Galatasaray, 21. yüzyıla dünya takımları arasında futbolda birinci sırayı işgal ederek girdi. Türk takımları arasında Avrupa kupalarına en çok katılan takım oldu. 171 maçından 64'ünü kazandı, 63'ünde yenildi, 44'ü berabere sonuçlandı. Attığı 221 gole karşılık 250 gol yedi. Altettiği takımlar arasında Real Madrid, Milan, Arsenal, Monaco gibi en ünlüleri var. Bu başarısı ile "Türkiye'den önce Avrupa Birliği'ne kabul edilen Türk kurumu" diye nitelendirildi. Yerli maçlarda Ali Sami Yen Stadı bazen boş kalırken, Avrupa Kupası maçları, bilet fiyatlarının birkaç kat fazla olmasına rağmen, dolup taşıyor.

Bir sporcu deyimiyle Galatasaray futbol takımı çıtayı (yüksek atlamadaki) öylesine yukarı, dünyanın zirvesine çıkarmış oldu ki, oraya bir başka takımımızın erişip sarı-kırmızılıları aşabileceğine rakipleri de inanamıyor. *Milliyet*'in 24 Şubat 2002 tarihli sayısında Fenerli Hasan Pulur'un "Fener'in Avrupa Şampiyonluğu!!!" başlığıyla yazdığı fıkra bu duyguyu şaka ile karışık iyi yansıtıyor:

"Temel Amerika'ya gitmiş... Miami'de bitpazarında dolaşırken bir

GS-FB'li 1 Nisan Şakası: Cemal Nadir 1936'da yaptığı karikatürde, dünyada gerçekleşemeyecek şeyler olarak İtalyan-Habeş, Alman-Fransız, Japon-Çin dostluklarıyla Yunanistan'da iç dünyada genel barış'tan sonra Galatasaray ile Fenerbahçe'nin kucaklaşmasını belirtiyor.

17 Eylül 1928 tarihli Akşam *gazetesinde yayımlanan "Galatasaray Fener'i Kaç Defa Yendi" başlıklı yazı.*

ibrik görmüş. Belli ki bizden kaçırılmış, orada 'Sultan Palamut'un abdest ibriği' diye satılıyor. Parasını verip almış, otele gelmiş, ibrikten bir cin çıkmış:

- Dile benden ne dilersen?

Temel okyanustan bıkmış ya:

- Rize ile Miami arasında bir otoyol yap!

Cin başını kaşımış, düşünmüş:

- Bu çok zor, başka bir şey iste!

- Öyle ise, şu bizim Fener'i Avrupa şampiyonu yap!

- Cin bu sefer daha derin düşünmüş; sormuş:

- Şu Rize-Miami yolunu kaç şeritli istiyorsun?

Durun hemen kızmayın canım; Liverpool karşısında "aslanlar" gibi oynayan Galatasaraylıların gönlünü alalım, dedik."

Futbol takımının son altı yıldır süren bu başarıları, sayısız kamuoyu araştırmasının kanıtladığı gibi Galatasaray'ı Türkiye'de taraftarı en çok olan kulüp düzeyine çıkardı. Dört Türkten birinin sarı-kırmızılı renklerin âşığı olduğu kabul ediliyor. Ayrıca dünyanın her tarafında saygı duyulan bir marka haline geldi. Bırakınız Avrupa'yı, Taywan'da, Şili'de, Tunus'ta bile tanımayan yok. Böylece, bir eğitim kurumu olarak Galatasaray Lisesi'nin Galatasaray Üniversitesi ile yepyeni uluslararası bir nitelik kazanmasına ek olarak, kulüp ile Galatasaray ismine evrensel bir değer eklendi. Tevfik Fikret Galatasaray'ı "Batı'ya açılan pencere" olarak nitelerken, hiç şüphesiz bu konuda doruğa futbol ile erişileceğini düşünememişti. Haksız da değildi. Batılıların kendileri bile böylesine bir spor, hatta futbol tutkusunun dünyayı saracağını tahmin etmemişlerdi.

Galatasaraylılık Ruhu Sorunu

Herkesi şaşırtan, bu inanılmaz başarıyı sağlarken takımın büyük bir malî krizden de kurtulamamış olmasıydı. Üstelik, dünyanın zirvesine oturan kadrolarının neredeyse tamamını kaybetti. Yine de hâlâ dünya klasmanında ilk onun arasında bulunuyor. Hem de rakiplerinden düzineden fazla Avrupa kupası maçı yapmasına rağmen Türkiye'de de liderliğini korumayı başardı. Fatih Terim'le başlayıp Lucescu ile efsane devam etti. Onbeşinci şampiyonluğu kazanarak üç yıldızlı forma giyme hakkını kazandılar. Bunda bir "Galatasaraylılık ruhu"nun varlığı inkâr edilemez. Bu konuda, ciddiyeti Gazeteciler Cemiyeti'nce yılın spor yazarı seçilmesiyle onaylanmış, üstelik Fenerbahçeliliği tartışılamayan bir tanık göstereceğim. Halit Deringör, "Fenerbahçelilik Ruhunu Arıyorum" başlıklı yazısında (*Cumhuriyet*, 22.1.2002) kendi kulübünde eksik olan noktaya temas ettikten sonra şöyle yazıyordu:

"Bir de Galatasaray'a bakalım. Birkaç yıldır tam anlamıyla ekonomik bir kriz içinde. Çoğu zaman teknik direktörlerinin ve futbolcularının transfer taksitlerini ödeyemediler. Ama böyle bir ortam içinde Avrupa kupasını bile kazandılar. Bu kriz şimdi de devam ediyor. Ama kimsede çıt yok. Sahaya çıkıp bütün oyuncular canını dişine takıyor. Böylece de Süper Lig'in başında yeralıyor. Ama Galatasaray'da paradan da kuvvetli olan bir şey var. O da Galatasaraylılık ruhu."

Bir Türk olarak, Fenerbahçe'nin de, Beşiktaş'ın da, diğer takımlarımızın da aynı başarıyı göstermesi hepimizi mutlu edecektir. Ancak toplu-

mumuza bu ivmeyi kazandırdığı için sarı-kırmızılılara borçlu olduğumuzu da unutamayız. Türkiye'nin Avrupa Şampiyonlar Ligi'ne iki, UEFA Kupası'na dört takımla katılmasını sağlayan da tek başına sarı-kırmızılılar oldu. Avrupa ülkeleri sıralamasında üç yılın toplamında (1999-2000, 2000-2001, 2001-2002) Portekiz'i geçip sekizinci sıraya yerleşmemizi sağlayan da o. Nitekim bu üç mevsimin toplam katsayı puanını oluşturan 28.725'in 18.000'i yani yüzde 62.66'sı Galatasaray'ın zaferleriyle sağlandı. Beşiktaş'ın 4.025 puanla yüzde 14.02, Fenerbahçe'nin 1.675 ile yüzde 5.83 katkısı var. Geri kalan yüzde 18.36'lık pay diğer yedi kulübümüzden geliyor. 2001-02 mevsimine baktığımızda Galatasaray'ın payının daha da yükseldiğini görüyoruz. Fenerbahçe ve Gaziantep'in yüzde onarlık, Gençlerbirliği'nin yüzde 4'lük katkılarına karşılık sarı-kırmızılı takım 5.625 puanın 4.125'ini yani yüzde 76'sını kazandırdı. Açıkçası neredeyse hepsi Avrupa'ya transfer olan süper kadrosunu kaybettiği halde Türkiye'ye yararı eskisinden de fazla.

Mesut Yavuz'un bir karikatüründe Fatih Terim ve Galatasaray futbol takımı.

Galatasaray'ın gerçekleştirdiği ilklerin bir listesini yaparsak toplumumuza neler kazandırdığı daha açıkça anlaşılır:

- Türkiye'nin ilk 'futbol' takımı
- Türkiye'yi yurt dışında temsil eden ilk takım
- Dünya sıralamasında ilk üçe giren ilk ve tek Türk takımı.
- UEFA Kupası finali oynayan ve hiç yenilmeden kazanan ilk ve tek Türk ve Balkan ülkesi takımı.
- Süper Kupa'yı alarak Dünya Kulüpler Şampiyonası'nda Avrupa'yı temsil eden ilk ve tek Türk takımı.
- On yıllık Şampiyonlar Ligi'nde 7 kez katılarak çeyrek final oynama başarısını gösteren tek Türk takımı.
- Şampiyon Kulüpler Kupası'nda yarı final oynayan tek Türk takımı.
- Türkiye 1. Ligi'nde en çok şampiyon olan takım (15 kez).
- Formasına 3. yıldızı takan ilk takım.
- Türkiye Ligi'nde 4 yıl üst üste şampiyon olan tek takım.
- Avrupa kupalarında en fazla maç yapan Türk takımı (171 kez).
- Türkiye Kupası'nı (13), Cumhurbaşkanlığı Kupası'nı (10) en çok kazanan takım.
- Türkiye Ligleri'nde en çok kupa kazanan takım (56 kupa).
- İstanbul Amatör Ligi şampiyonluğunu kazanan ilk takım.
- Devlet Üstün Hizmet Madalyası alan takım.
- Türkiye Ligleri'nde bir sezonda en fazla gol atan takım (42 maçta, 105 gol).

Bu durum Galatasaraylı kimliği üzerinde yeniden düşünmeyi zorunlu kılıyor. Her şeyin kökeninde mektepli Galatasaraylıların bulunduğu tabiî ki yadsınamaz. Ancak, bir zamanlar üç lisesi, 3 yüksekokulu, daha sonraları (1950'lere kadar) bir düzine lisesi ve sadece dört üniversitesi bulunan ülkede üstünlüğünü tartışmasız sürdüren Galatasaray, şimdi çok farklı bir rekabet karşısında bulunuyor. Liselerin sayısı binleri, üniversitelerinki 70'i aşmış durumda. Eğitim alanındaki "Galatasaraylılık" kalite üstünlüğünü sürdürse de, nicelik yarışında sınırlı kalmaktan kurtulamıyor. Buna karşılık, milyonları kendisine bağlayan bir markaya, hem de evrensel bir markaya sahip. Dolayısıyla okullu ve üniversiteliye ek olarak milyonlarla sayılan hayranlarını da kavrayan bir kimlik oluşturmak zorunda. Üstelik 'Grankur'un artık eskisi gibi futbol takımına as elemanlar yetiştiremediğini de akıldan çıkarmamalıyız. Ülkenin eğitim sistemi o hale geldi ki, mektepten bir Aslan Nihat, bir Gündüz, bir Turgay, bir İsfendiyar'ın yetişmesi hayal. Bu yüzden değil midir ki, kulüp özel spor okulu açmak zorunda kaldı.

İlk adım olarak üniversitelilerin Galatasaraylılar derneklerine üye kabulünün yanı sıra, kulübün statüsüne bağlı olan 'Eski Sporcular Grubu'nun Galatasaray İşbirliği Kurulu'nun içine alınması gerekli görünüyor. Aynı şekilde, 1993'ten beri faaliyette bulunan "Galatasaray Spor Kulübü Yardımlaşma ve Dayanışma Sandığı"nın da sisteme dahil edilmesi şarttır.

Tevfik Fikret'in ruhu, çağımızın koşullarına uygun olarak asıl o zaman şâd olur, sanırız.

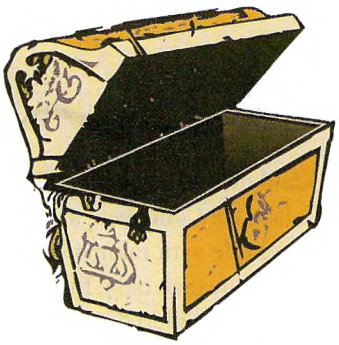

Sandıktan

1905'te Saray Adını Kullanamadan Galatasaray'ın Kuruluşu

Galatasaray Kulübü'nün kuruluşunu, ilk futbolcularından ve daha sonra lisede öğretmenlik yapan Bekir Bircan şöyle anlatıyor:

Eski futbolcu ve GS Kulübü kurucularından Bekir Bircan (1890-1967).

"Galatasaray'a futbolu ilk olarak 1900'de Kadıköy'deki 'Frere'lerden gelip mektebimizin lise kısmına giren 425 Mustafa Bedri getirmiştir. O zamanın futbolu bugünkünden çok farklıydı. Her oyundan sonra bir sürü arkadaş hastanelik olurdu. Adeta rugby oynar gibi!.. Okulda, dolayısıyla Türkiye'de ilk futbol oynayanlar, 407 Ali Rana (eski milletvekili ve Tekel Bakanı), 1085 Hasan Fikret (Galatasaray müdür-i sânisi), 65 Hüseyin Münir, 159 Mustafa Hayri (banka müdürü), 364 Refik Cevdet (eski Galatasaray öğretmeni), 889 Ali Sami (kulüp kurucusu). Bu futbol iki sene kadar devam etti. İdare bu oyunu daima yasaklıyordu. Oyunlar yine Grand Cour'da oynanırdı. Oraya girmek haylice zor bir işti. Zaten orası bir spor merkezi olduğu kadar bir forumdu da. Mektebin edebiyatçıları, matematikçileri orada toplanır, gizlice gelen gazeteler orada okunur ve fikir beyan edilirdi. Bu bakımdan dışarıda kulüp kurmak gerekiyordu. 1903'te Ali Sami'nin teklifi üzerine kulüp kuruldu. İlk içtima, Farisi Hocası Macit Efendi'nin dersinde, amfide sıraların altında oldu. Biz de başka sınıflardan kaçıp oraya geldik. Reis, Ali Sami Yen; kâtip, Emin Bülent (şair); kasadar, Asım Tevfik oldu. İdareden korkularak kulübe Galatasaray ismi verilemiyordu. Arkadaşların bazıları Glorya, bazıları Odak, bir kısmı da Kartal ismi üzerinde duruyorlardı. Sonunda Kartal ismi galip geldi. Kulübün ismi Kartal oldu. Bir kartalın açık ağzında bir top; damgamız da bu idi. İlk aidatımız olan yüzer parayı bununla topladık.

Dışarıda egzersizlere ayrı ayrı giderdik. Zira Abdülhamit devrindeydik ve her türlü toplantı yasaktı. Bu idmanları şehir haricinde kırlarda yapardık. İlk renk milli renkti: Kırmızı-Beyaz. Fakat sonra hükümetin şiddetinden korkarak sarı-siyahı kabul ettik. Toplantı yerlerimiz mektebin karşısındaki Bulgarın sütçü dükkanı, Kadıköy Kuşdili'nde muhallebici Andon'un dükkânı, bugünkü Fener stadının karşısında Lazar'ın kahvesiydi. İlk egzersizi Kurbağalıdere'de yapıyorduk. Yanımıza iki kişinin yaklaştığını gördük. İlk önce hafiye zannederek korktuk. Fakat iyice yaklaşınca bunların o zamanki Moda İngiliz kulübüne mensup adamlar olduklarını anladık. Onlar bize futbolun nasıl oynanacağını izah ettiler; ilk dersimiz bu oldu. İkinci egzersizi Kâğıthane sırtalarında yapmak istedik. Arkadaşlardan Emin Bülent o hafta mektebe gelmemişti. Çamlıca'daki evine telgraf çektik: 'Pazar günü toplan-

tı var, gel.' Bu telgrafı o zamanın sansürü derhal Saray'a bildirmiş. Nitekim top oynarken hafiyeler tarafından sarıldık. Durumu, okul müdürü Abdurrahman Şeref Bey kurtardı. Saray'a giderek bizim hakkımızda şefaatte bulundu. Bir gün yine Kuşdili'nde Moda İngiliz Kulübü'nde antrenman yaparken bu defa Kuşdili komiseri polislerle oyun sahasına girdi. Biz Türkleri oyundan men ederek karakola götürdü. Karakolda kâtibimiz Emin Bülent, polisleri korkutmak için Saray'a mensup olduğumuzu söyleyerek onları tehdit etti. Böylece serbest bırakıldık.

Sarı-Kırmızılı kulübün bir numaralı üyesi Ali Sami Yen.

O zaman hiçbir Türk kulübü ve seyircisi yoktu. Mevcut kulüpler Moda İngiliz Kulübü, Imojen isminde İngiliz sefaret gemisinin tayfalarından mürekkep bir takım, Kadıköy isminde Rum ve İngilizlerden kurulu bir diğer takım, nihayet tamamen Rumlardan teşekkül eden elpis (Esperans) idi. Bunlarla yaptığımız maçlarda daima yeniliyorduk. O vakitler İstanbul'da çıkan Levant-Herald adlı bir İngilizce yayımlanan gazete bu maçların kritiğini yapıyordu. Fakat isim ve takımımızdan b a h s e d e m e z, "another club" diye yazardı. "Saray" kelimesinden korkuluyordu. Bize Galatasaray ismini daha sonra halk taktı. Moda'dan, Horest Armitach isimli oyuncu bizim kulübe kaptan olarak geldi ve bize futbolu bütün inceliklerıyle öğretmeye başladı. İlk maçında Kadıköy'e 11'e karşı 8 golle yenilen Galatasaray, nihayet, azimli çalışması sayesinde aynı takıma karşı 4-0 kazanmaya muvaffak oldu. Bu arada mevcut bütün kulüpleri de yenerek şampiyon çıktı ve bunu üç sene devam ettirdi (1908).

Kulübün resmen tesisi 1905'tedir. Bir gün, bir cumartesi, İstanbul tarafına geçmiştik. Şişman Yanko'nun mağazasının vitrinlerinde renkleri sarı ve kırmızı olan, birbiri üzerine atılmış iki kumaş duruyordu. Hepimiz çok beğendik bu iki rengi... Fakat Emin Bülent'i bir türlü vitrinin önünden çekemiyorduk "İlle bu renkleri alalım. Sarı-Kırmızı renk, yeşil sahanın üzerinde! Bundan alâsı olamaz" diyordu. Onun bu ısrarı üzerine kumaşları satın aldık ve diktirilmesi için Ali Sami'ye devrettik. O da bunları ablalarına diktirdi. İşte, Sarı-Kırmızı rengi alışımızın hikâyesi.

Vefa Semenderoğlu ve İzzeddin Çalışlar,
Ortak Bellek, İstanbul 1998.

İlk futbol takımı: Mazhar, Asım Tevfik, Milo Bakiş, Refik Cevdet, Abidin Daver, Tülyüs, Bekir Sıtkı (Bircan), Nuri, Celâl, Kâmil, Tahsin Nahit, Ali Sami (Yen), Emin Bülent, Reşat Şirvani, K. Ali.

Çağdaş Spor Anlayışını Benimseten Adam

Fâik Üstünidman (1858-1942)

ORHAN KOLOĞLU

Fâik Hoca (Ali Fâik Üstünidman) toplumumuza modern anlamda jimnastiği ve sporu sokan kişidir. Hem kırk yılı aşkın bir süre kendi yetiştiği Galatasaray'da, hem de Mekteb-i Mülkiye'de jimnastik öğretmenliği yapmıştır. Üstelik bunu sadece vücut hareketi olarak değil, bir fikirsel terbiye aracı olarak da benimsediğini öğrencilerine de anlatmıştır. İlk futbol kulübünün Galatasaray'ın sınıflarından çıkmasını anlamak onun varlığı sayesinde kolaylaşıyor. Burada, ilki *Servet-i Fünun* dergisinin 17 Ekim 1896 tarihli 240. sayısında, ikincisi ise 1942 yılındaki ölümünden sonra, Ali Çankaya'nın *Mülkiye Tarihi*'nde (cilt II, s.932-935) çıkmış iki yazıyı, belgesel niteliklerini değiştirmemek için aynen aktarıyoruz.

Ali Fâik Bey.

Jimnastik Mektebi Sultanî Talimleri

İnsan esasen ruh ile cisimden mürekkep olup gerçek kuvayi ruhiye ve gerçek kuvayi cismiyesinden hakkıyle müstefid olabilmek üzere her ademi riayetle daimi surette müteessir ve müteazzi oluyoruz.

Jimnastiğe, hareket ve faaliyete asla ehemmiyet vermeyerek daimi surette mide rahatsızlıklarından, baş ve ayak ağrılarından ve daha bin türlü elem ve eskam (illetler) bedeniyeden muzdarip ve müteessir ve bir sıhhatı kamiledeki lezaize mütehassir olanlar daima görülüyor. Bunlar ahvali vücudiyelerinden şikâyet için saatlerle nefes sarf ederler de günde birkaç saat vücudlarını yormak istemezler. Yahut her an ve zaman mütaab (yorgunluk) vücudiyei ile kuvayı bedeniyelerini yoran ve terbiyei akliyeye asla ehemmiyet vermeyen işçi makulesi adamlar görüyoruz ki bunlar sıhhate maliktirler. Fakat sıhhat fikr ve akıldan mahrum olurlar. Bunun had itidal ve vasatını tasavvur buyurunuz. Tasavvura da lüzum yok. Bir numunesini pişgâhı (huzuruna) kariine takdim eyliyoruz:

Bugünkü nüshamızın birinci sahifesine derceylediğimiz resimde görülen gençlerin bir defa yüzlerine atf nigâh (bakınız) ediniz; nasiyelerinde akıl ve zekâ, yüzlerinde vücutlarında sıhhat ve afiyeti mükemmele pertevbar (ışık saçmak) oluyor. Bunlar Mektebi Sultanî gibi bir mektebi âlide bir tarafdan akıl ve idraklerini ulûm ve fununu mütenevvia ile perverişyab (beslenen, yetiştirilen) kemal etmekde oldukları gibi diğer cihetten de kuvayı âzayı jimnastik ile tahkim ve takviye ediyorlar.

Bunlar sırık üstünde, ip üzerinde icrayı hüner ve marifet eden canbazlara asla teşbih olunamaz. Mekteplerinde sureti mükemmelede ve mahsusen inşa olunmuş jimnastikhanede el, ayak harekâtını icra ede ede vücudlarını o kadar çevik o kadar kavi bir hale getirmişlerdir ki canbazların yaptıkları hünerleri de yapabilecek bir kuvvet ve faaliyette bulunurlar, jimnastik icra eylemek sayesinde mektebdeki mesai fikriyelerini mesai vücudiyeleriyle tevazünde (dengede) bulundururlar.

Resimde önde bir vaziyeti ihtiramkârane almış olan izzetlu Fâik Bey

Fâik Hoca öğrencileriyle birlikte. Bu resmi çeken altına lakabının "Kaz Fâik" olduğunu yazmış. Herhalde, o zamanlarda alışılmamış uçuş ve perende hareketleri yapmasına bakıp böyle bir isim takmış olmalılar. 1940'lı yıllarda da lisede jimnastik hocalığı yapan İbrahim Hakkı Bey biz öğrenicilerine "Kaz Sürüsü" diye hitap ederdi. Belki de o deyimi Fâik Hoca öğrencilere kullanmış, öğreniciler hocalarına 'Kaz' demiş ve böylece bir gelenek yerleşmişti. 21. yüzyılda devam edip etmediğini bilemiyoruz.

Efendi mektebi mezkurede jimnastik muallimidir ki esasen mektebi mezkurun yetiştirdiği ezkiyadan (faziletliler) olmağla beraber bilhassa bu fendeki iktidar ve liyakati yar ve ağyarın (dost ve düşman) mazharı tasdik ve tahsini olmuştur. Binaenaleyh mumaileyhin ayrıca bir kıta resmini daha nazargâhı kariine vazı eyliyoruz.

Fâik Beyefendi Mektep Sultanî'nin jimnastik muallimi oldukları gibi pek çok yerlerde dahi jimnastik talim ederler; hattâ Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'de dahi ayrıca ve mükemmel jimnastikhane inşasıyla Fâik Bey'in talebe-i müdavemeye jimnastik talim eylemesi dahi başlamıştır.

Fâik Beyefendi resimlerinde görüldüğü üzere sıhhatı mükemmeleye malik tam bir erkekdir. Kuvveti bazuları kendisiyle meydanı hünerde bulunanların nezdinde taayyün etmiştir. İnsan mumaileyhi jimnastik esvabiyle ve bir hareketi seriyei harikulade ile trabza üzerinde görmeli ki jimnastiğin fevaidini (yararlarını) hakkıyla takdir eylesin.

Ali Fâik Üstünidman'ın Biyografisi

Düyun-i Umumiyye (Osmanlı Borçları) Başmuhasebecilerinden Mehmed Mes'ud Bey ile Lâlidur Hanım'ın oğludur. 1858 (1274 R.)'de İstanbul Cağaloğlu'nda doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Galatasaray Sultanî'sinde tamamlayıp 1879'da buradan me'zun oldu.

Me'zuniyetini müteakib sözü geçen Sultanî'ye , Terbiye-i Bedeniyye (beden eğitimi) Muallimi olarak ta'yin edilmiş; kırk beş yıl aralıksız olarak çalıştıkdan sonra 1924'de "Fahrî Muallim" ünvânı ile yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Bu arada Mâliye Nezâreti'nce kurulan Hey'ete Tercüman sıfatıyla katılarak Viyana, Berlin ve Paris'de bulunmuştur. 3 Ağustos 1900 (20 Temmuz 1316)'de Mekteb-i Mülkiyye Terbiye-i Bedeniyye Muallimliği'ne ek görev olarak ta'yin edilmiş, dokuz yıla yakın bu görevi ifâ ettikden sonra, 2. Meşrûtiyet'in i'lânını müteâkib Mekteb-i Mülkiyye ders programları'nda yapılan yenileştirme sonucu Beden Eğitimi Dersi'nin kaldırılmasıyle 4 Ocak 1908 (21 Kânun-ı Evvel 1324)'de bu görevi sona ermiştir.

1890'da Türkiye'de ilk olarak (İstanbul) Beyoğlu'nda bir "Jimnastik Salonu" açarak Türk sporunun ilk eğitim merkezini kurmuş; 1894'de Paris'te bastırdığı madalyaları, Türk sporunun o zaman çok mahdud olan dallarında başarı gösteren gençlere armağan etmek suretiyle spor'u teşvike çalışmıştır.

1924'te yaş haddinden emekliye ayrılmış; 1925'te "Türkiye İdman Cem'iyyetleri İttifakı (Federasyonu)" Genel Kurulu kararı ile kendisine "İdmancılar Şeyhi" ünvanı verilmiştir.

Emekli olduktan sonra özel olarak yine spor çalışmalarında bulundu; 1936'da gözlerini kaybetti; 2 Aralık 1942'de İstanbul'da Hakkın rahmetine kavuşdu; Karacaahmed'deki Aile Kabristânı'na defnedildi. Mezartaşına Filozof Şâir Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın aşağıdaki kitabesi yazılmıştır:

Yoldaşım, mezardır her yolun sonu,
Ölümü düşün de unutma bunu;
Bu mezar önünde hürmetle eğil,
Hoca Fâik Beyin kıymetini bil;
İnsan güzeliydi, Vatan'da birdi,
Güzel Türk neslini o yetiştirdi;
İsmini unutma rahmetle yâdet,
Bir Fâtiha oku, ruhunu şâdet.

Çok iyi Fransızca bilirdi. Merhûme Hatice Moralı Hanım'la evli idi. Çocuğu yokdu.

"19 Mayıs" Kanunla "Gençlik ve Spor Bayramı" olarak kabul edilince, Mayıs 1937'de hükümet kararı olarak, tanınmış sporculara, bu arada rahmetli Ali Fâik Üstünidman'a da,

"spor haftası" dolayısıyle Ankara'da konferans vermeleri için birer mektup yazılmıştı. Rahmetli bu mektuba aşağıdaki cevabı vermişti.

"Dahiliye Vekaleti Matbuat Umum Müdîrliğine;

Dâhiliye Vekili ve (C.H.P.) Parti Genel Sekreteri Bay Şükrü Kaya'nın adıma göndermek lütfunda bulundukları mektup Kadıköy (C.H.P.) ilçe başkanı tarafından bana okundu. Târümar ömrümün en bahtiyar sâniyelerini yaşarken, ne bedbahtım ki görmüyor bulunuyorum. Gözlerimin nûru çoktan beri sönük. Onun için Genel Sekreter'in mektubunu yalnız dinledim ve inledim. Bu alîl sporcu'yu lütfen hatırladıklarından dolayı Bay Şükrü Kaya'ya ruhî şükranlarımı sunar ve emirlerini yerine getirmekden beni alakoyan görmemezliğimden dolayı bahtıma isyân edip susarım. Saygılarımın kabûlünü rica ederim.

Galatasaray Lisesi
eski Jimnastik Hocası Fâik".

Vefât ettiğinin ertesi günü Gazeteler, hakkında sütun sütun yazılar yayınladılar. Bunlardan bir tanesini aşağıya aynen alıyorum:

"Beden Terbiyesi'yle uzaktan yakından alakalı genç, ihtiyar birçok kimselerin iyi tanıdıkları ve Galatasaraylıların kendisini daimâ saygı ve minnetle andıkları en eski Beden Terbiyesi öğretmeni 'Fâik Hoca' bugün Kadıköyü'ndeki evinde hayata gözlerini yummuştur.

Son zamanlarda gözlerinden rahatsız bulunan emekli Hoca'nın en büyük tesellisi ve sevinci, yetiştirdiği ve bugün umûmî hayâtın türlü kademelerinde önemli vazifeler almış olan eski talebelerinin ve sporcu gençliğin, millî günlerde kendisini ziyâretle elini öpmeleri idi.

Rahmetlinin yetiştirdiği talebeler arasında, Selim Sırrı Tarcan ve Mazhar Kazancı gibi, bu Memleketin irfan ve idman hayatına cidden çok büyük hizmetlerde bulunmuş büyük değerde elemanlar da vardır.

İhtiyar hocanın cenâzesi yarın (bugün) öğle üzeri Kadıköyü'nde İnönü Sokağı'ndaki evinden kaldırılacak ve talebeleriyle kendisini sevenlerin elleri üzerinde ebedî istirahat yerine tevdi edilecektir.

Rahmetlinin cenâzesine gönderilecek çelenkler Kadıköy Halkevi'nde toplanacaktır."

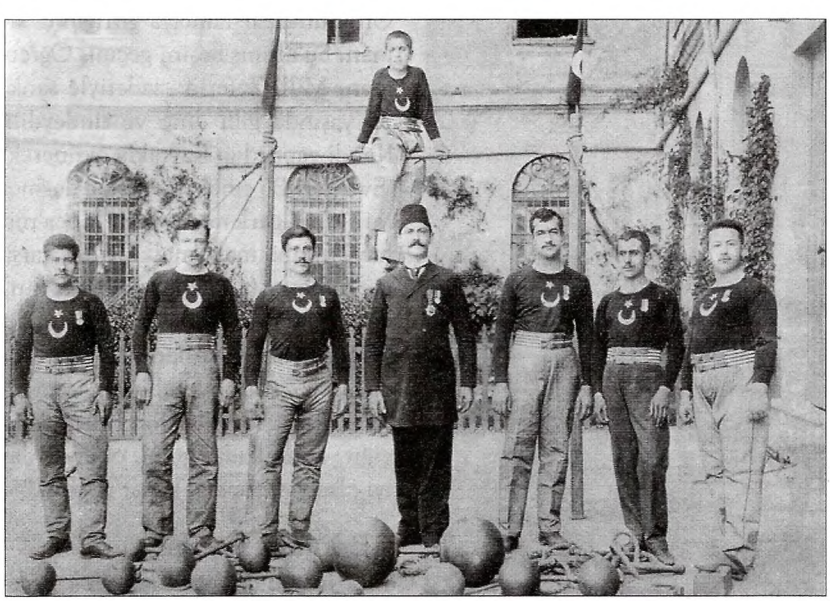

1896 yılında ilk jimnastik takımı 45 yıl Mekteb-i Sultanî'de jimnastik hocalığı yapan Fâik Hoca ile birlikte okulun bahçesinde. Soldan sağa; Halid Kaçar, Hamid, Ali Yusuf, Fâik Hoca, İsmail Arif, Gabriyel, Talat.

Rahmetlinin Galatasaray'da yetiştirdiği öğrencilerinden, tanınmış spor idarecisi ve Beden Terbiyesi eski Genel Müdîrlerinden rahmetli Vildan Âşir Savaşır da, Fâik Üstünidman'ın vefatından üç gün sonra Ankara Radyosu'nun Spor Saati'nde şu konuşmaya yapıyordu:

"Bu saatte, üç gün önce devrilip giden bir sıhhat ve güzellik âbidesi, Hocam Fâik Bey'i sizlere tanıtmayı istedim. Anmayı istedim, demem lâzımdı. Fakat o zaman belki, üstümde bunca emeği bulunan bu insan ve ahlâk güzelini zaman zaman unuttuğuma hükmedersiniz. Onun için ismen tanıdığınızı çok tahmin ettiğim, en eski Beden Terbiyesi Hocasının, bu ferâgat ve meslek aşkı örneğinin hayâtının bazı hususiyetlerini anlatmayı düşündüm.

Rahmetli Hocamı tanıdığım zaman, ben on yaşındaydım. O mitoloji Tanrısı gibi güzel, yiğit insan da altmışını geçmiş, dipdiri canlı ve ne'şeli bir gençdi. Bu neş'esini, o hayat dolu, o güzel gözlerini dünya ışığına, hayâta yummadan çok önce kapamış olmasına rağmen muhâfaza etti ve böylece göçüp gitti.

Fâik Bey'in hayâtı hakkında size, şurada doğmuş, şurada şu işi yapmış diye kupkuru biyografik ma'lûmat verirsem bu büyük, bu iyi insanı tanıtmış olmam. Çünkü Fâik Bey'in hayâtı, bu bakımdan eseriyle kıyaslanamayacak kadar kısırdır. Fâik Bey'in matbu ve birçok basılmamış eserlerinden bahsederler; basılmış olanları ne yazık ki göremedim. Fakat pembe kapaklı *Mekteb-i Sultanî Defteri*'nin içine yazılmış müsveddelerden okuduğu cümleler, onun o erkek sesinin bütün inandırıcı ve güvendirici âhengiyle, bugün üzerinden 28-30 yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ kulağımdadır. Bu Kitap, herhalde bir Beden Terbiyesi nazariyatıdır. Fakat, içinde tâzeliğini muhâfaza eden cümleler, hep yiğit erkeğin, güzel erkeğin, özü sözü doğru sıhhatli erkeğin, Türk Erkeğinin vasıflarını belirten cümlelerdi.

Fâik Hoca'nın kendi ta'biriyle 'ya-

lan dünya'ya devrettiği asıl eseri bu rengi solmuş birkaç defterle, Sahaflar Çarşısı'nda kaybolmuş 250 sayfalık bir kitap olmasa gerek. Fâik Hoca'nın bence iki büyük eseri vardır: Bu iki büyük eser, insanlar ne kadar vefâsız olursa olsunlar, ne kadar az kadir bilirlerse bilsinler yaşayıp gideceklerdir. Bunlardan biri, değersiz bir hâdimi olmakla en büyük bahtiyarlığı duyduğum mesleğim Beden Terbiyesi Hocalığı, öteki gene bir meslek adamı olarak bir müesseseye yalansız ve menfaatsiz bağlanmış olmanın örneği, bütün gelecek nesiller için örnek diye bağışladığı kendi temiz hayatıydı.

Jimnastik Hocası Fâik Bey, Mekteb-i Sultânî'nin Jimnastik Salonunda bizim karşımıza geçtiği zaman, artık hünerler gösterecek, dillere destan olmuş, masallara yaraşan kuvvetinin ölçülerini verecek yaşı çoktan geçmişti. Biz onun i'tinâlı, tertemiz elbiselerinin altında saklı, kocamamış ihtiyar atletik vücudunu hayâlimizde yaşatır ve ona hayranlık duyardık. Bir zamanlar elma ile oynar gibi oynadığı gülleleri, üzerinde en güç hünerler yaptığı âletleri, önceleri onun bir parçasıymış gibi seyreder ve onun için severdik.

Fâik Bey bize jimnastiği, evvelâ kendisini sevdirerek sevdirirdi. Biz de jimnastiği, belki de onun gibi oluruz diye sevmiştik. Hepimize ayrı ayrı ne büyük sevgisi vardı ve seneler boyunca gelişmemizi ne büyük bir şefkatle ta'kib ederdi. Hiç unutmuyorum; delikanlılık çağına yaklaştığım yıllarda bir gün, benim artık yavaş yavaş adale bağlamış kollarımı o arslan pençesi gibi elinin içine alıp başımı okşıyarak:

'Bak, gördün mü kibrit çöplerini ne hâle getirdik,' demiş ve sâdece kendi eseri olan benim o hâlimle, şimdi düşünüyorum da, bir çocuk safvetiyle nasıl sevinerek övünmüştü.

Fâik Hoca, arkası kesilmeyen bir sel gibi Galatasaray'ın içinden akıp giden nesilleri eline hep böyle kibrit çöpleri gibi almış ve onları hayâta eli kolu tutan güçlü, kuvvetli fakat bilhassa insanlık ve yiğit insanlık duygularına bağlı olarak yetiştirmek için 45 sene çalışıp durmuştu. Her yaramazlığımızı afveder; her kusurumuzu hoş görürdü. Fakat tek bir şeye müsâmahası yoktu: Yiğitlik an'anesine yaraşmıyan yalanla, kuvveti zayıfa karşı kullanmak bayağılığı. Fâik Hoca bize bunu telkin etmeye çalıştığı zaman bütün bütün büyür, güzelliği kadar inceliği de aşikâr olan bir iyilik devi olurdu.

Biz Beden Terbiyesi hocaları, Fâik Hoca'dan mîras olarak bir de şunu aldık: İstanbul işgal edilmişti. İşgal Kuvvetleri'ni görmiye tahammülü olmayan ve fahrî öğretmen sıfatıyle emekliye sevkedilmiş bulunan Fâik Hoca, yatağına çekilmiş ve bir arslan gibi ya mektebine ya evine kapanıyordu. Geliri azdı; fakat buna rağmen talebeliğini ve bütün meslek hayâtını içinde geçirdiği mektebine varını yoğunu harcamaktan, size ifâde edemiyeceğim, bir inşirah duyuyordu. Mektebin o sırma işlemeli güzelim atlas Bayrağını, bizi teşvik için Paris'te bastırdığı spor madalyalarının bedelini hep kendi paracığıyle ödemişti.

İstanbul'u kurtarmıya gelen Türk Ordusunu karşılamaya gittiğimiz zaman, bu altmış beşini geçmiş Öğretmen, Millî Zaferin saadetiyle sanki 25 yaşında gibi dinç ve zindeydi... Kendi yaptırdığı Bayrakla övünerek: 'Evlâtlar! Bu emek, bu gurura değmez mi?' diye gürlemişti. Fâik Hoca'nın hayâtı gibi malı mülkü nesi varsa mektebinin (Galatasaray Lisesi'nin) ve "evlâdlarım" dediği talebesinindi.

Hepinizin yavrularına Fâik Hoca'nın kuvvetini ve sıhhatini temenni ederim. Yavrularınız onun kadar yiğit, onun kadar güzel, onun kadar iyi olsun ve toprağı kadar yaşasın."

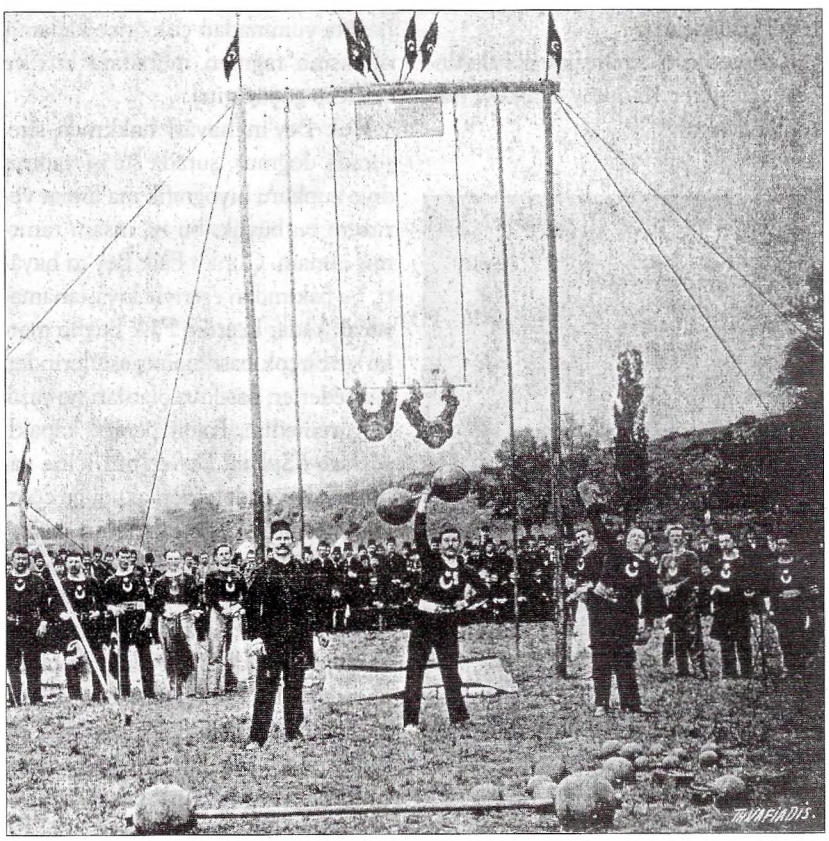

Servet-i Fünun'*un 17 Ekim 1896 tarihli sayısının kapağında Galatasaraylı jimnastikçiler.*

Basılmış Eserleri

1) *Jimnastik Yahud Riyâzet-i Bedeniyye.*

2) *Jimnastik Mecmuâ-i Eşkâli (Şekilleri).*

"Galatasaray Topluluğu İşbirliği Kurulu" Üyeleri

• **Galatasaray Topluluğu İşbirliği Kurulu:** (GS Lisesi binası - İstiklal Cd. Beyoğlu 80060 İstanbul).
Tel: 0212-293 43 10
Fax: 0212-293 43 13

I- Eğitim Kurumları

• **Galatasaray Lisesi:** (İstiklal Cd. Beyoğlu 80060 İstanbul).
Tel: 0212-249 11 00-293 97 29
Fax: 0212-252 35 99-293 97 13

• **Galatasaray Üniversitesi:** (Çırağan Cd. No.102 Ortaköy 80840 İstanbul).
Tel: 0212-227 44 80-258 73 73
Fax: 0212-259 29 21

• **Galatasaray İlkokulu:**
Tel: 0212-233 47 25
Fax: 0212-233 08 39

II- Spor Kulübü

(Hasnun Galip Sk. Beyoğlu 80070 İstanbul).
Tel: 0212-251 57 07-249 38 90, 293 09 00 - Fax: 0212-251 12 12

III- Mezunların Dernekleri - Yurtiçi

• **Galatasaraylılar Derneği:** (Çalıkuşu Sk. No.7, 1. Levent 80600 İstanbul).
Tel: 0212-284 85 86/87-278 81 96
Fax: 0212-281 99 02.

• **Ankara Galatasaraylılar Birliği:** (İzmir Cd. No.19, Kızılay 06440 Ankara).
Tel: 0312-418 91 96-425 40 86
Fax: 0212-425 56 65

• **İzmir Galatasaraylılar Derneği:** (Atatürk Cd. 310/A, Alsancak 35220 İzmir).
Tel: 0232-464 10 69, 464 38 68 -
Fax: 0232-421 73 91.

• **Bursa Galatasaray Liseliler Derneği:** (Organize Sanayi Bölgesi, Sarı Cd. No.11, 16159 Bursa).
Tel: 0224-257 08 73/74
Fax: 0224-243 11 89

• **Eskişehir Galatasaraylılar Derneği:** (Eti Plaza Kazılcıklı Mahmut Pehlivan Cd. No.13, 26130 Eskişehir).
Tel: 0222-221 20 00
Fax: 0222-221 55 00

• **Çukurova Galatasaraylılar Derneği:** (Mesudiye Mah. 5107 Sk. Feride Mutlu Apt. No.61 Zemin Kat, Mersin).
Tel: 337 11 65, 337 11 57
Fax: 337 11 57

• **Antalya Galatasaraylılar Derneği:** (Hükümet Cd. No.34, 07100 Antalya).
Tel: 0242-241 11 63-247 66 34
Fax: 0242-247 66 34

• **Kapadokya Galatasaraylılar Birliği:** Yunak Mahallesi No.32, Ürgüp 50400 Nevşehir).
Tel: 0384-511 24 54-341 42 66
Fax: 511 39 23.

Yurtdışı Dernekler

• **Galatasaray Alumni Association USA inc (ABD):** (11410 Strand Drive 112, Rockville, Maryland 20852 - 2938 USA).
Tel: 001-301 468 0737
Fax: 816 93 31

• **Association Europaenne des Anciens de Galatasaray (İsviçre)** (Gase postale 2143, 1002 LausanneSuisse). Tel: 00 41 22 782 80 49

• **Amicale de Galatasaray (Fransa):** (4 Impasse des Carriéres 75016 Paris France).
Tel: 00 33 1 43 84 87 52
Fax: 30 80 43 13

• **The Galatasaray (U.K) Charity Fund (İngiltere):** (Flat 4, 50 Lower Sloane St., London SW 1, W 8 BP).
Tel: 00 44 171 962 99 26

• **Les Anciens de Galatasaray en Belgique:** A.G.S. Asbi. Vandenboschtraat 25 B. 1862 Alsemberg Belgique) Verein Ehemaliger Schüler de Galatasaray Gymnasiums in Deutschland, E.V. (Almanya).
(Fürstenwall 180, 40125 Düsseldorf Germany).
Tel: 0211-37 00 15
Tel/Fax: 00 49 23 624 46 28

• **Verein Ehemaliger Schüler von Galatasaray Lisesi in Österreich (Avusturya)** Gablonzsgasse 95/1/12, A-1150 Wien Österreich).
Tel: 00222 98 28 709

• **Galatasaray Association de Monaco:** (TİSAM - Glido Pastor Center, Bureau 410 - Rue du Gabian Monta Carlo Monaco). Tel: 377 920 56 400
Fax: 920 52 506

IV- Vakıflar

• **Galatasaraylılar Yardımlaşma Vakfı:** (Çalıkuşu Sk. No.7/1, 80600 1. Levent-İstanbul).
Tel: 0212-284 85 86-278 84 96
Fax: 252 68 38

• **Galatasaray Eğitim Vakfı:** Galatasaray Lisesi Binası, İstiklal Cd. Beyoğlu 80060 İstanbul).
Tel: 0212 293 43 10
Fax: 0212-293 43 13

V- Türk-Fransız Ortak Derneği

• **Alliance Galatasaray (Fransa):** (EXİM Contact Monitor 9/11, Rue Georges Enesco, 94008 Creteil Cedex/France).
Tel: 00 33 1 4980 33 33
43 99 93 63 - Fax: 43 99 93 63

Spor Dergileri

■ Sarı-Kırmızı

1. sayısı: 17 Kasım 1947 - Müessisleri Ahmet Cömert - Mustafa Ali - Yazıişleri Müdürü Nevzat Yiğit. "Niçin Çıkıyoruz?"u şöyle açıklıyor: "Yolumuzda çalışırken birçok tenkitlere maruz kalacağımızı biliyoruz; maamafih bizler her zaman tenkit edilmekten memnun olacağız. Yeter ki bu tenkitler samimi olabilsin. Tek istinatgâhımız okuyucularımızdan göreceğimiz alaka ve teşviktir."

■ Galatasaray Spor Gazetesi

1. sayısı: Eylül 1948 - Sahipleri: Muslih Peykoğlu, İbrahim Horoz - Yazıişleri Müdürü Zahit Gürsan - Teknik Sekreter Süleyman Tekil. Amacını şöyle belirtiyor: "Galatasaray bir cemiyetin, Galatasaraylı kardeşlik ve beraberlik davasında muazzam bir kitlenin adını taşıyor. Biz de o cemiyetin ve o kitlenin içinden yetişenlerdeniz. Gayemiz, yalnız ve yalnız memleket sporuna hizmet etmek ve bu uğurda doğruyu tasvip, eğriyi tenkit etmektir. Renklerimizi severiz. Lakin renk davası gütmeyeceğiz."

■ Galatasaray Haftalık Spor Mecmuası

1. sayısı: 19 Mart 1951 - Sahibi: Ali Oraloğlu - Yazıişleri Müdürü Osman Karaca, Teknik Sekreter Lale Pasin. "Nöbet Değiştiriyoruz" başlıklı yazısında Muslih Peykoğlu amacı şöyle anlatıyor: "Bugün elinize aldığınız **Galatasaray Mecmuası**'nı sizlere yetiştirmeye uğraşan genç arkadaşlarım maddi ve manevi fedakârlıklara evvelden katlanmış eski ağabeyleriyle nöbet değiştiren azim dolu kıymetli Galatasaraylılardır. Okurlarımızın, sporseverlerimizin, kulüp rengiyle çırpınanların ve nihayet Galatasaraylıların zevklerini ve duygularını tatmin etmek için cidden fedakârane çalışan ve Türk spor camiasının yükselmesine gayret edecek bu gençlerimizin mesailerini, dün bize yapılandan daha kuvvetli, daha candan bir ciddiyetle karşılayarak mükâfatlandırmalarını candan dilerim."

■ Galatasaray Aylık Spor Magazini

1. sayısı: 19 Nisan 1953 - "Galatasaray Kulübü'nün Resmî Organı" sıfatını taşıyan derginin imtiyaz sahipleri Ali Oraloğlu ve Osman Karaca - Yazıişleri Müdürü Lali Oraloğlu. "Tekrar Çıkar-

ken" başlıklı yazıdan: "Sayın okuyucularımıza uzun bir ayrılıktan sonra tekrar kavuşmanın sevinci içindeyiz. Bu mesut günümüzde aziz Galatasaraylıların bize yardım edeceklerinden ve hatalarımızı hoş karşılayacaklarından eminiz. Galatasaray'ı çıkarmaktaki maksadımız renklerimizin müdafiliğini yapmak, yurdun dört bucağına dağılmış bulunan sarı-kırmızılılara bu ocaktan bir katre olsun haber verebilmektir."

■ Resimli ve Yeni Galatasaray Spor Mecmuası

1. sayısı: 12 Kasım 1953 - Sahibi: Hayrettin Bahtoğlu, Ali Rıza Günçer - Genel Sekreter Rıza Köprülü. "Çıkarken" başlıklı yazıda amaç şöyle açıklanıyor: "Futbol mevsiminin en heyecanlı günlerine geldiğimiz şu haftalarda hepimizin candan sevdiği ve üzerinde titrediği, renklerimizin müdafaası ve propagandasını yapabilmek ve kulübümüze dolayısıyla bizlere yapılan haksızlıkları olduğu gibi ve bütün açıklığı ile efkârı umumiye önünde belirtmek gayesiyle mecmuamızı çıkartmaya karar verdik."

■ Galatasaray Spor Mecmuası

1. sayısı: 8 Şubat 1954 - Sahipleri: Fahir Erdil, M. Kızıltan - Teknik Sekreter Merih Şamlı. "Parolamız" başlıklı yazıdan: "Galatasaraylının an'anevi vasıf ve meziyetleri ocağına bağlılığı, renklerine karşı fedakârlığı, arkadaşlarına olan sevgisidir. Spor sahasında Galatasaraylı sportmendir ve her ne pahasına olursa olsun kazanmak, her yolu meşru görüp mutlaka şampiyon olmak için değil, her şeyden evvel dürüst olarak, mertçe mücadele etmek ve efendice spor yapmak için çalışır. Sporcularımızı başarılarında övmek kadar, onların layık oldukları mertebeye ulaşabilmeleri için icabında bir dost gibi hem acı söyleyecek, hem de doğru yolu göstermeye çalışacağız."

* * *

Daha yeni dönemlerin sarı-kırmızılı dergilerin arasında, sahip ve yazılışleri müdürlüğünü Mete Basmacı'nın yaptığı **Galatasaraylılar Spor Dergisi** (1993) ve Mümtaz Demir'in sahibi olduğu, Ahmet Çakır'ın yazılışleri müdürlüğünü yaptığı **Aslan Galatasaray**'ı anabiliriz.

Kulübün Tarihine Ait Yayınlar

■ **Galatasaray Dünden Bugüne 1905-1982**, Süleyman Tekil, İstanbul, 1983, s. 359.
Şampiyonluklar, yurtdışı karşılaşmalar gibi listeleri de içeren kitapta tarihî olaylar ve anılar da yer alıyor.

■ **Galatasaraylılar**, Süleyman Tekil, İstanbul, 1984, s.226.
Yukardaki eseri tamamlayan ve kulübün üyelerinin listesini de içeren bir eser.

■ **Galatasaraylılar**, editör (yönetim kurulu adına Doğan Hasol), İstanbul, 1992, s.733.
1905'teki kuruluştan 1992'ye kadar bütün üyeleri, resimleri ve yaşam öyküleriyle yansıtan kitap, kulübün resmî yayını niteliğindedir.

■ **93 Soruda Galatasaray Spor Kulübü Tarihi 1905-1998**, Ahmet Çakır, İstanbul, 1999 (6. baskı), s.192.
Kulübün kuruluşunun 93. yılında yazıldığı için 93 soru şeklinde düzenlenmiş olan eser, sadece futbol değil bütün spor branşlarındaki faaliyetleri yansıtmaktadır.

■ **Galatasaray'da Genel Kurullar Başkanlar-Yönetim Kurumları**, Kemal Onar, İstanbul, 1999, kulübün yayını.
1998 Aralık ayına kadar yapılmış 174 genel ve olağanüstü kurul toplantısı hakkındaki bilgileri, seçilenlerin listelerini ve 1960'tan beri genel kurul tutanaklarının tam metinlerini içeren bir belgesel.

■ **Futbolda Dünya Markası Galatasaray**, Oygur Yamak, İstanbul, 2000, Sinerji Yayınları, s.336.
Dokuz bölüm ve bir ekten oluşan kitap kulübün 95 yıllık tarihinde futbol alanında elde ettiği başarılar üzerinde yoğunlaşmış. Kazandığı şampiyonluklar, kazandığı kupalar ve gerekli diğer listeleri içeriyor.

Atatürk'ten Mesaj

1905

1928 Eylül'ünde, yapılan maçlar sonucu Fenerbahçe'yi yenerek Atatürk'ün büstünü müzesine götüren Galatasaray Kulübü'nün Başkanı Necmeddin Sadık (Sadak) Bey'in gönderdiği bağlılık mesajına Atatürk de bir mektupla yanıt vermişti. Yeni harflere geçişin ilk adımlarının atıldığı dönemde Akşam gazetesi bu metinleri hem Arap hem de Latin harfleriyle yayımlamıştı. Sunuş yazısında şöyle deniyor:

"Galatasaray'ı Terbiye-i Bedeniye Kulübü'nün Fenerbahçe'yi mağlup ederek Tayyare Cemiyeti tarafından konulan üç büstten ikisini kazandığı malûmdur. 'Galatasaray' Lisesi'nin bütün bir salonunu dolduran zafer ve galibiyet hatıraları arasında, şimdi Gazi hazretlerinin büstleri en büyük ve en muhterem bir nişanei zafer teşkil ediyor. Bu güzide irfan yurdumuza, senelerden beri sinesinde yetiştirdiği evladlarının en büyük hediyesi hiç şüphesiz Gazi hazretlerinin büstleridir."

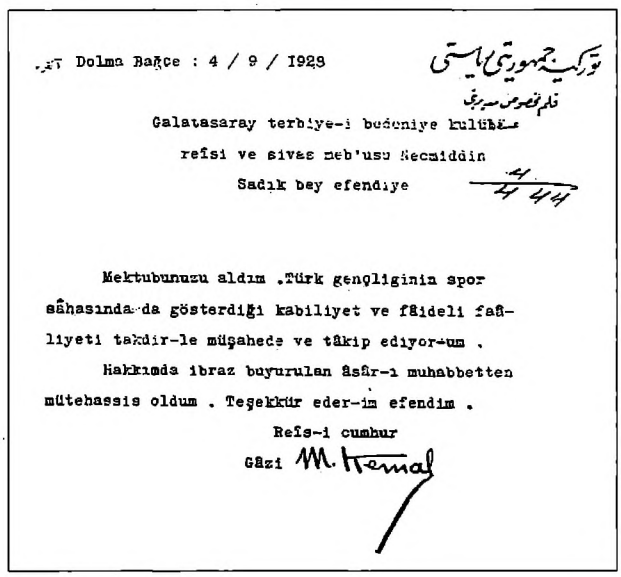

Dolma Bağçe : 4 / 9 / 1928

Galatasaray terbiye-i bedeniye kulübü
reîsi ve sivas meb'usu Necmiddin
Sadık bey efendiye

Mektubunuzu aldım. Türk gençliginin spor sâhasında da gösterdiği kabiliyet ve fâideli faâliyeti takdir-le müşahede ve tâkip ediyor-um.

Hakkımda ibraz buyurulan âsâr-ı muhabbetten mütehassis oldum. Teşekkür eder-im efendim.

Reîs-i cumhur
Gâzi M. Kemal

8 ايلول 1928

غازی حضرتلری و غلطه سرای قلوبی

رئیس جمهور حضرتلری غلطه سرایه التفات بویوردیلر

غلطه سرای قلوبی رئیسی
نجم الدین صادق بك

Büyük ve mübeccel Reisimiz Gâzi hazretlerine

Tayyare cem'iyetinin tertip ettiği futbol müsâbekasında Galat aseray kulübü şimdiye kadar hiç bir oyunda gösteremediği kudret ve gayreti gösterdi. çünki zafer mükhafatı böyük gazinin büstü idi,

Kulübümiz her şeyden daha kiymetli olan bu giranbahâ zafer nişânesine kavuşmağa muvaffak oldu.

Bu günü spor târihinin en şereflisi ve mes'ut âni bilen galata- saraylılar, büyük türk halaskhâr ve müncisini temsil eden heykeli, başlari üstünde hürmet-le taşirlar-ken hiç bir zaman duymadıkları gurur ve heyecânı his ettiler.

Galata saraylılar, bu büstü, bu eski irfan ocağının gelecek nesillerine hâl ve istikbali aydınlatan tükenmez bir feyz ve kudret meşali olarak yâdikhâr bırakacaklar-dir.

Bu şerefli vesîle ile Galatasaraylıların bîpayan hürmet ve tâzımatını arz etmeme müsâde buyurmanızı istirham eyler-im efendim hazretleri.

Sivas meb'usu
Galatasaray terbiye-i bedeniye
kulübü reîsi
Necmeddin Sadık

غلطه سرای تربیهٔ بدنیه قلوبنك فنارباغچه‌یی مغلوب ایدرك طیاره جمعیتی طرفندن قونولان اوچ بوستدن ایکیسنی قازاندیغی معلومدر.

« غلطه سرای » لیسه‌سنك بوتون برصالونی دولدوران ظفر و غالبیت خاطره‌لری آره‌سنده، شیمدی غازی حضرتلرینك بوستلری اك بویوك و اك محترم بر نشانهٔ ظفر تشکیل ایدییور.

بو کزیده عرفان یوردیمزه، سنه‌لردن بری سینه‌سنده بیتشدیردیکی اولادلرینك اك بویوك هدیه‌سی هیچ شبهه‌سز، غازی حضرتلرینك بوستلریدر.

« آتش و کونش » اولادلری، دها بویوکی منصور اولمایان بو اك بویوك ظفر مکافاتنی قازانمق ایچون بویوك بر عزم و ایمانله چالیشدیلر و موفقده اولدیلر.

« غلطه سرای » اوشرفلی ظفری قازاندیغی کون قلوبك رئیسی نجم الدین صادق بك، غازی حضرتلرینه آتیده‌کی عریضه‌یی تقدیم ایتمشدی:

« غلطه سرای » قلوبی، شیمدی‌یه قدر هیچ بر اوبونده کوستره‌مه‌دیکی قدرت و غیرتی کوستردی. چونکه ظفر مکافاتی بویوك غازینك بوستی ایدی. قلوبمز، هرشیدن دها قیمتلی اولان بو کرانبها ظفر نشانه‌سنه قاووشمغه موفق اولدی. [illegible]

Galatasaray terbiye-i bedeniye kulübü reisi ve sivas meb'usu Necmeddin Sâdik bey efendiye:

Mekfubunuzu aldim. Türk gençliginin spor sâhasında da gösterdiği kabiliyet ve fâideli faâliyeti takdir-le müşahede ve t'âkip ediyor-um.

Hakkımda ibraz buyurulan âsâr-ı muhabbetten mütehassis oldum. Teşekkür eder-im efendim.

Reis-i cumhur
Gâzi M. Kemal

(Üstte solda) Sarı-kırmızılıların kazandığı Gazi büstü. (Solda altta) 4 Eylül 1928 tarihinde Mustafa Kemal'in Galatasaray Kulübü Reisi Necmeddin Sadak'a gönderdiği mektup. (Üstte) Her iki mektubu hem Arap hem de Latin harfleriyle veren 8 Eylül 1928 tarihli Akşam gazetesi.

İletişim Yayınları

MODERN TÜRKİYE'DE SİYASİ DÜŞÜNCE

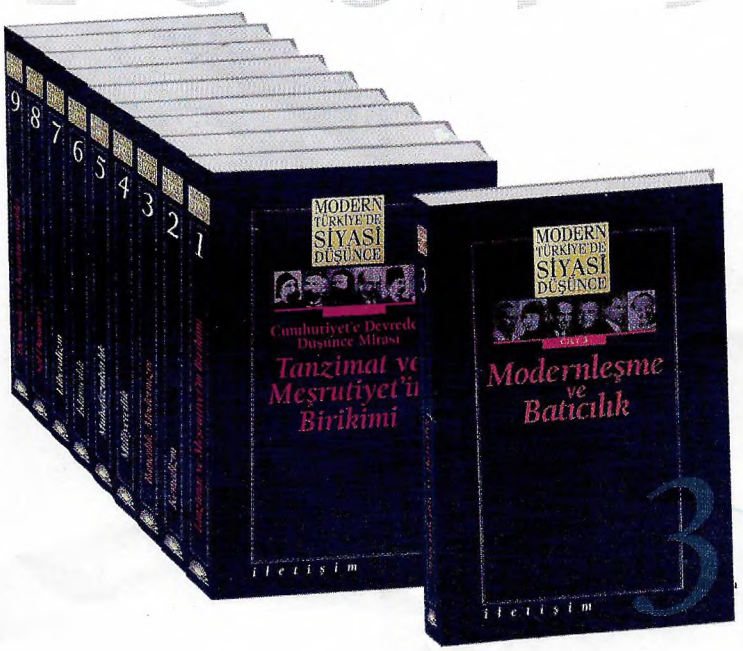

Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, *uzun bir modernleşme sancısının ve kaygısının, ideolojiler ve siyaset yapma alışkanlıkları üzerindeki belirleyici etkisini araştıran bir edisyon. Dönemleri, aktörleri, önkabulleri, söylemleri tartışarak ele alan makalelerden oluşuyor. Amacı, siyasal oluşumları, düşünsel üretim çabalarının ışığında değerlendirmek. Türkiye'deki siyasal düşünce mirasının ve reddi mirasların panoramasını çizebilmek.*

CİLT 1
Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi

CİLT 2
Kemalizm

CİLT 3
Modernleşme ve Batıcılık

CİLT 4
Milliyetçilik

CİLT 5
Muhafazakârlık

CİLT 6
İslâmcılık

CİLT 7
Liberalizm

CİLT 8
Sol Düşünce

CİLT 9
Dönemler ve Karakteristikler

Modernleşme ve Batıcılık

Önceleri "asrîleşmek/garplılaşmak", daha sonra "modernleşmek/çağdaşlaşmak", şimdilerde ise "globalleşmek/küreselleşmek" isteyen ya da buna zorlanan bir toplumda, moda deyimle "önümüzü görebilmemiz" için geçmişteki deneyim ve birikimimizi siyasal-ideolojik planda irdelemek, değerlendirmek gerekiyor. Bu cilt esas itibariyle bunu yapmaya çalışıyor.

www.iletisim.com.tr

Lise'den bir Galatasaraylı olan ressam Nurullah Berk'in "Padişah" isimli guvaj tablosu.